

HEP

V J E S N I K

godina XXII, Zagreb, broj 207 (247), travanj, 2008. godine. <http://www.hep.hr>

DAN PLANETA ZEMLJE

Đurđa Sušec
Glavni i odgovorni urednik HEP Vjesnika

U ovom broju:

Energetski sustav – važna sastavnica nacionalne sigurnosti	4
Neupitna važnost kreditnog rejtinga	5
Dodijeljena <i>Velebitska degenija</i> : Novinari – ekolozi	7
Dr. sc. Dubravko Sbolić: Neutralnost mrežnih operatora <i>ključ je uspjeha reforme</i>	8-11
TS Dujmovača: Prvi put i 110 kV napon!	12,13
Toplina za velike osječke potrošače	15
Uz Dan planeta Zemlja: poštujemo naš Dom	17
Vjetar i biomasa ključni izvori OIE	18
Energija vjetra – moćno rješenje energetske opskrbe	19
Državno natjecanje elektromontera/elektroinstalatera: Sve bolje znanje učenika	22
Predstavljena 8. generacija Eko-škola: HEP ponovno <i>eko kum</i>	23
Elektra Zabok: Zagorje u sigurnim <i>rukama</i>	28,29
Pogon Velika Gorica: Problemi kao izazov	30,31
Remont starog i pripreme za izgradnju novog bloka u TE Sisak	32,33
Mladen Gačeša biciklom na Olimpijske igre u Peking: Zanimljiva podneblja, susretljivi ljudi	40,41
Silvio Banko, najstariji umirovljenik Elektroistre, a vjerojatno i HEP-a	46,47

Kultura potrošnje

33

51

Bliži se datum, kada prestaje odgoda povećanja cijene električne energije, koja se u Hrvatskoj nije mijenjala od 2005. godine. Kako je rekao Damir Polančec, potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske i ministar gospodarstva, rada i poduzetništva na sastanku Povjerenstva za cijene, održanom 24. travnja o.g., korekcija cijene električne energije planirana je u drugoj polovici 2008. godine, ali je pri tome potrebno voditi računa o životnom standardu građana, kao i dugoročnom razvoju HEP-a. Pritom je naglasio da je cilj da HEP 2008. godinu završi s pozitivnim financijskim rezultatom te je potrebno razmotriti kojim mjerama država može pomoći kako bi se utjecalo na poboljšanje rezultata poslovanja u ovoj godini, ali je nužno vrlo transparentno prikazati što će HEP učiniti s unutrašnjim rezervama.

Očito je, znači, da će doći do korekcije cijene, zna se otprilike i kada, jedino je upitan postotak povećanja.

Budući da se kod svakog povećanja cijene električne energije iznimno senzibilizira javnost (za razliku od, primjerice, poskupljenja benzina ili telekomunikacijskih usluga), citirat ćemo mišljenje sociologa dr. sc. Ognjena Čaldarovića o tomu zašto javnost burno reagira. Bez nalaza socioloških istraživanja, spomenuo je nekoliko hipotetičkih pretpostavki, kojima bi se mogli naslutiti razlozi ponašanja javnosti, između kojih izdvajamo njegovu tezu o činjenici da se električna energija ne doživljava kao *roba* koja se kupuje, nego kao logična civilizacijska upotrebna vrijednost. Stoga se, umjesto povećavanja cijene zapravo očekuje njeno snižavanje, a svako povećanje cijene može se doživjeti kao napad na civilizirani način života, na nešto što je potpuno logično, bez čega se ne može... Proizvodnja električne energije *mentalno* je udaljena u svijesti prosječnog potrošača – on je doživljava kao normalno okruženje, infrastrukturu svog života skoro kao zrak i vodu. Građani, uvjetno rečeno, „ne znaju“ da se (tamo, negdje...) proizvodi električna energija i da tu postoje različiti troškovi. Riječ je o klasičnoj netransparentnoj situaciji – vidljiv je samo krajnji proizvod doživljen kao neupitno javno, upotrebno dobro o kojem treba pregovarati, dogovarati se. Moguće je, dakako raditi i na upoznavanju potrošača o ukupnoj cijeni električne energije – proizvodnji, prijenosu,

distribuciji, administraciji i tomu slično – poručuje O. Čaldarović.

Činjenica je da su cijene električne energije na europskim tržištima postigle rekordnu razinu porasta, što znači se povećavaju troškovi za potrošače. Prema Eurostatovu pregledu cijena članica Europske unije, koji obuhvaća i Hrvatsku te Norvešku, najskuplju električnu energiju plaćaju kućanstva u Danskoj, Italiji i Nizozemskoj. Hrvatska je na 24. mjestu Eurostatove ljestvice, koja uspoređuje cijene električne energije u 29 europskih zemalja izračunatih koristeći nominalni tečaj eura. To znači da, osim Bugarske, Grčke, Letonije, Estonije i Litve, prosječno kućanstvo u Hrvatskoj plaća najnižu cijenu električne energije u Europi.

Primjerice, podaci za drugo polugodište 2007. godine pokazuju da za 100 kWh električne energije, uključujući porez, kućanstva s potrošnjom od 3.500 kWh godišnje (1.300 kWh u vrijeme niže tarife), najviše izdvajaju potrošači u Danskoj – 24,47 eura. U Slovačkoj plaćaju 16,02 eura, Portugalu 15,00 eura, Mađarskoj 13,25 eura, Poljskoj 12,53 eura, Sloveniji 11,28 eura, a Češkoj 10,47 eura. Cijena električne energije za prosječno hrvatsko kućanstvo istodobno iznosi 9,23 eura.

Sukladno gospodarskim i energetskim okolnostima, stručnjaci predviđaju daljnji porast cijene električne energije u Europi, ali i potrošnje, kako pokazuje prošlogodišnje Izvješće Europske komisije. To se događa unatoč mjerama za njeno smanjenja u kućanstvima, u skladu sa zaključcima Izvješća o potrošnji električne energije i energetskoj efikasnosti za 2006., koju je proveo znanstveni interni servis Europske komisije. Naime, prosječna potrošnja električne energije po kućanstvu, koja je 2004. iznosila 4.098 kWh, mogla bi biti smanjena za 800 kWh, odnosno približno za 20 posto. To je moguće bude li se aktivno promicala zamjena postojećih niskoenergetskih kućanskih aparata i opreme te prihvatilo potpuno napuštanje klasičnih žarulja u svim zemljama EU. Jer, prema Akcijskom planu energetske efikasnosti Europske komisije, cilj je smanjenje potrošnje električne energije za 20 posto do 2020. godini, u odnosu na postojeću razinu potrošnje.

Svaka kultura proizvodnje, međutim, traži određenu kulturu potrošnje i to je jedini civilizacijski izbor za nas i za svijet.

Izabran Nadzorni odbor i dva člana Uprave

Nakon isteka mandata članovima Nadzornog odbora HEP-a d.d., Skupština HEP-a d.d. je na sjednici održanoj 28. travnja o.g., izabrala novi Nadzorni odbor.

Članovi Nadzornog odbora Hrvatske elektroprivrede d.d. u idućem četverogodišnjem mandatnom razdoblju su: Leo Begović, dipl. ing.,

prof. dr. sc. Krešimir Ćosić, Dasenko Baldasari, dipl. ing., dr. sc. Luciano Delbianco, Zdenko Juričić, dipl. iur. i Slavko Konfic. Odluka Skupštine stupila je na snagu danom donošenja. Potom je na konstituirajućoj sjednici VII. saziva Nadzornog odbora HEP-a d.d., održanoj 29. travnja o.g., za iduće četverogodišnje mandatno

razdoblje izabran predsjednik Nadzornog odbora Leo Begović, državni tajnik u Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva i njegov zamjenik prof. dr. sc. Krešimir Ćosić, zastupnik Hrvatskog sabora. Imenovana su i dva člana Uprave HEP-a d.d. i to doc. dr. sc. Željko Tomšić i Nikola Rukavina.

(Ur.)

Predsjednik i novi član Nadzornog odbora

LEO BEGOVIĆ, PREDSEDNIK NADZORNOG ODBORA HEP-a d.d.

Leo Begović, rođen 1970. godine, diplomirani inženjer informatike, državni je tajnik u Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva. Diplomirao je 1997. godine pri Fakultetu organizacije i informatike u Varaždinu. Od 1998. do 2001. godine bio je stručni suradnik – savjetnik predsjednika Županijske komore Čakovec Hrvatske gospodarske komore, a od 2001. do 2005. godine njen tajnik. Od 2005. do 2008. godine bio je pomoćnik ministra za obrt i pomoćnik ministra za poticanje ulaganja i izvoz Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva.

Godine 2001. stekao je status savjetnika za uvođenje sustava upravljanja kvalitetom ISO 9001, a od 2004. vodećeg prosuditelja ISO 9001 (*Lead auditor*).

Bio je član Vijeća Turističke zajednice Medimurske županije (1998. – 2005.) te član Savjeta za europske integracije te Županije (1999. – 2004.). Od 2000. do 2005. godine bio je član Savjeta za europske integracije Hrvatske gospodarske komore.

SLAVKO KONFIC, ČLAN NADZORNOG ODBORA

Slavko Konfic je rođen 1933. godine. Nakon što je 1951. godine završio Željeznički tehnikum u Puli, Elektro-odsjek, smjer jaka struja, zaposlio se u ŽTP-u Zagreb, u Elektrotehničkoj sekciji Zagreb (elektronadzorništvo Zagreb i željezničkog čvora Rijeka). Potom je od 1955. do 1957. godine bio konstruktor proizvoda u tvornicama Goran i Kontakt Zagreb, a od 1957. do 1972. godine rukovoditelj distribucijskog područja Križevci, Elektre Bjelovar.

Direktor Elektre Križevci, u okviru Elektre Zagreb, bio je od 1972. do 1976. godine, a potom do 1978. godine predsjednik Izvršnog vijeća općine Križevci i član Izvršnog vijeća zajednica općina Bjelovar. Od 1978. do 1984. godine rukovodio je Podružnicom Ljubljanske

banke, Osnovne banke Zagreb, u Križevcima te 1984. godine postao direktorom Sektora zajedničkih i tehničkih poslova Ljubljanske banke Osnovne banke Zagreb sve do 1990. godine.

Godine 2008. predsjednik je županijske organizacije Hrvatske stranke umirovljenika (HSU) Koprivničko-križevačke županije te vijećnik županijske Skupštine i član Središnjeg odbora HSU-a.

Novi članovi Uprave HEP-a d.d.

DOC. DR. SC. ŽELJKO TOMŠIĆ, ČLAN UPRAVE HEP-a d.d.

Željko Tomšić je rođen 1957. godine. Diplomirao je pri Elektrotehničkom fakultetu u Zagrebu, smjer elektroenergetika 1981. Te godine zaposlio se u tvrtki TEP Tvornice elektrotehničkih proizvoda Zagreb, OOUR Istraživanje i razvoj, gdje je do 1987. godine bio inženjer razvoja i konstrukcije u Odjelu za istraživanje i razvoj električnih razvodnih uređaja. Od 1987. do 1991. rukovodi Odjelom za istraživanje i razvoj električnih instalacijskih sustava u TEP –u.

Od 1991. godine radi u Zavodu za visoki napon na Fakultetu elektrotehnike i računarstva, Sveučilišta u Zagrebu, gdje predaje kolegije: Gospodarenje energijom, Energetika i okoliš i Uvod u teoriju tržišta električnom energijom (na dodiplomskom studiju prema programu FER 1); Okoliš i održivi razvoj, Mjerenje i analiza potrošnje energije, Energetika, okoliš i održivi razvoj, Energetsko ekonomski modeli izgradnje EES-a, Gospodarenje energijom i energetska učinkovitost (FER 2); Utjecaj elektroenergetskog sustava na okoliš, Planiranje izgradnje proizvodnih postrojenja EES-a u uvjetima nesigurnosti (poslijediplomski studij).

U Odjelu za nuklearnu energiju Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA) u Beču je energetska-ekonomski planer (2002.), a od 2004. do 2008. godine je bio pomoćnik ministra gospodarstva za energetiku i rudarstvo u Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva.

Godine 1990. stekao je znanstveni naslov magistra pri zagrebačkom Fakultetu elektrotehnike i računarstva (tema magistarskog rada „Gospodarenje energijom u industrijskim postrojenjima“), a 2001. i doktora znanosti na tom Fakultetu (doktorska disertacija s temom „Metoda za analizu različitih mogućnosti

održivog razvoja elektroenergetskog sustava“). Bavi se znanstveno-istraživačkim i stručnim radom u području energetike, ekologije i ekonomije u energetici, s posebnim naglaskom na planiranje elektroenergetskog sustava, zaštitu okoliša, racionalno gospodarenje energijom u industrijskim postrojenjima i ekonomiku u gospodarenju energijom. Koautor je knjige sveučilišnog udžbenika „Elektrane i okoliš“ (2000.), a objavio više od 90 radova u međunarodnim i domaćim časopisima i zbornicima radova međunarodnih konferencija.

Istraživač je i voditelj projekata na više međunarodnih (IAEA Beč; EU FP6, EU TACIS, WB, REC; UNIDO) i domaćih znanstvenih projekata te predavač na više međunarodnih radionica (ANL USA, Egipat, Koreja, Italija, Brazil, Nigerija, Slovenija, Tanzanija, Uganda, Etiopija).

Član je i suradnik Hrvatske akademije tehničkih znanosti te član Hrvatskog energetskeg društva, EDZ-a, HO CIGRÉ, Hrvatskog nuklearnog društva, IEEE-a, European Nuclear Society te KOREMA-e.

Za knjigu „Elektrane i okoliš“, dobio je nagradu HAZU „J. J. Strossmayera“ za najbolje znanstveno djelo u području tehničkih znanosti te Hrvatskog energetskeg društva „Hrvoje Požar“ 2001., a te godine je u povodu 50 godina izlaza časopisa Energija dobio i Priznanje autorima s navise objavljenih članaka u Energiji od 1991. do 2000. godine. Dobitnik je diplome sa zlatnom plaketom na 14. Jugoslavenskoj izložbi izuma, tehničkih unapređenja i noviteta RAST YU 86 za sustav „Medikal“ te Brončane plakete na izložbi INOVA 86.

NIKOLA RUKAVINA, ČLAN UPRAVE HEP-a d.d.

Nikola Rukavina rođen je 1970. godine. Diplomirani je inženjer strojarstva, a od 1998. do 2008. godine je radio u T-Mobile Hrvatska na poslovima planiranja i izgradnje radijskih GSM i UMTS mreža, implementacije SAP sustava, legalizacije te planiranja i investiranja u infrastrukturu.

Od 1998. do 2000. godine bio je tehnički voditelj Grupe za proizvodnju, a potom do 2002. specijalist za izgradnju pokretnih mreža. Od 2002. do 2005. godine bio je voditelj Odjela za investicije i infrastrukturu te menadžer za izgradnju i kontrolu kvalitete do 2008. godine.

Od 1991. do 1993., kao i 1995. godine, bio je sudionik Domovinskog rata.

(Ur.)

Projekt HEP-a i Instituta za istraživanje i razvoj obrambenih sustava MORH-a "Energetska sigurnost i kritična infrastruktura"

Energetski sustav – važna sastavnica nacionalne sigurnosti

U okviru zajedničkog Projekta HEP-a i Instituta za istraživanje i razvoj obrambenih sustava (IROS) Ministarstva obrane Republike Hrvatske "Energetska sigurnost i kritična infrastruktura", 24. travnja o.g. je u prostorijama HEP-a za članove Uprave HEP-a, direktore ovisnih društava, direkcija i sektora HEP-a d.d., održano predavanje prof. dr. sc. Daria Matike, ravnatelja Instituta o „Asimetričnim prijetnjama i korporacijskoj sigurnosti“ te mr. sc. Dejana Košutića, glavnog konzultanta u tvrtki Kvadra savjetovanje o „Zaštiti poslovnih podataka i informacijskoj sigurnosti“.

Vrijednost takvog Projekta/Istraživanja, za MORH i Republiku Hrvatsku, a napose za Hrvatsku elektroprivredu – prvu tvrtku u Hrvatskoj koja ga pokreće, veća je zbog ulaska Hrvatske u NATO i EU kao punopravne članice.

DANAŠNJI KOMPLEKSNI PROBLEMI MOGU SE RJEŠAVATI SAMO ZAJEDNIČKI

U svom predavanju D. Matika je, govoreći o okruženju, ukazao na dokument „Sigurna Europa u boljem svijetu“ donesenom 2003. godine, kada je postignuta suglasnost članica o prijetnjama i sigurnosti na prostoru EU. Te su prijetnje: širenje oružja za masovno uništavanje, međunarodni terorizam, regionalni sukobi, organizirani kriminal i nestabilne države. Tada je prvi put formulirana zajednička strategija sigurnosti: „Niti jedna pojedinačna nacija nije u stanju sama se uhvatiti u koštac s današnjim kompleksnim problemima“.

Jednako tako je ukazao na stajalište izneseno na Znanstvenom forumu o sigurnosti okoliša u okviru NATO programa „Znanost za mir i sigurnost“, održanog 12. ožujka o.g., gdje je ocijenjena osobita važnost sigurnosti okoliša, a energetska sigurnost jednim od najvećih izazova NATO-a.

Što se tiče javne sigurnosti i održivog razvoja, D. Matika je svoje predavanje potkrijepio primjerima napada na socijalne skupine – Bali 2002., Madrid

Prof. dr. sc. Dario Matika je naglasio da sigurnosni sustav mora biti kvalitetno osmišljen, jer korporativna sigurnost nije improvizacija

S novim tehnologijama prijetnje rastu eksponencijalno, ali pritom ih razina obučeniosti i organiziranja sigurnosti ne prate jednakom dinamikom, rekao je mr. sc. Dejan Košutić

2004., London 2005., naglasivši vrijednost prevencije i postojanja sigurnosne kulture, kao djelotvorne obrane od asimetričnih prijetnji. Opasnosti su najveće u deset svjetskih destinacija – Afganistan, Irak, Haiti, Kongo, Somalija, Čečenija, Sudan, Liberija, Obale Bjelokosti i Zimbabve, gdje se događaju sukobi niskog intenziteta ali velikih posljedica.

KORPORATIVNA SIGURNOST NIJE IMPROVIZACIJA

U osvrtu na korporativnu sigurnost, rekao je da nije riječ o improvizaciji, nego potrebi kvalitetno osmišljenog sigurnosnog sustava tvrtke. Osim što je sigurnosni sustav sastavnica poslovnog upravljanja tvrtkom, čimbenik je koji izravno utječe na poslovnu politiku, pokazuje razinu socijalne osjetljivosti, važan je dio upravljanja kvalitetom i stvaranja pozitivne radne okoline. Akutne sigurnosne probleme otklanjaju timovi za „prvi odgovor“, potrebna je zajednička obuka i kompatibilna i interoperabilna oprema.

Prvi cilj je dio procesa upravljanja poslovnim rizicima, a drugi dio procesa odlučivanja i uvođenja novih tehnologija. Opisujući potrebne poslove, D. Matika je naglasio da, osim prikupljanja informacija i procjene rizika te održavanja tvrtke spremnom za kritične situacije, prevencija incidentnih situacija iznimno je značajan posao, jer se treba spriječiti kriza. Dakako, tu je i šticeenje kritične infrastrukture i vitalnih interesa tvrtke te promptno reagiranje, upravljanje incidentnom situacijom i koordiniranje sa državnim institucijama.

Svoje je predavanje D. Matika završio zaključkom o potrebi izrade sigurnosne strategije tvrtke, naglasivši da je cilj zajedničkog istraživanja HEP-a i IROS-a uspostaviti primjerenu razinu korporativne i sigurnosti elektroenergetskog sustava. Pritom se treba znati postaviti prema suvremenim izazovima, prepoznati vlastite slabosti i ukloniti ih.

INFORMACIJSKA SIGURNOST NAJREGULIRANJE PODRUČJE U HRVATSKOJ

Mr. sc. Dejan Košutić potom je održao predavanje o zaštiti poslovnih podataka i informacijskoj sigurnosti. Naglasio je da je upravo informacijska sigurnost najreguliranije područje u Republici Hrvatskoj, a problemi zaštite i sigurnosti korporacije u tom smislu su sve veći. Naime, IT sustavi su vrlo ranjivi, a sustav zaštite ne smije biti krut i nepromjenjiv, jer tada postaje monolitan i reaktivan.

Brojne prijetnje su: pristup bežičnim mrežama, neodgovarajuće zaštićeni IT sustavi, cyber kriminal, ali i zlonamjerno djelovanje (industrijska i klasična špijunaža te unutrašnja krađa podataka). Prijetnje su sve ozbiljnije, a regulativa sve zahtjevnija i pitanje je kako time upravljati sustavno? Temelj koncepcije preventivne sigurnosti za korporacije je zaštita poslovnih podataka i postizanje informacijske sigurnosti.

Jer, informacije su, također, dio kritične infrastrukture. Problem je u činjenici da s novim tehnologijama prijetnje rastu eksponencijalno, ali pritom

ZAJEDNIČKIM ISTRAŽIVANJEM DO VIŠE RAZINE SIGURNOSTI ENERGETSKOG SUSTAVA

Kako je u razgovoru za travanjski broj časopisa „Hrvatski vojnik“ rekao predsjednik Uprave mr. sc. Ivan Mravak – elektroenergetski sustav u Hrvatskoj je svojevrsni *krvotok* životnog sustava države, a Hrvatska je zbog geopolitičkog položaja raskrižje elektroenergetskih putova. Dobra je njena povezanost sa susjednim državama i može primati i transferirati električnu energiju. Tako će uskoro biti i s plinskim sustavom, a kroz Hrvatsku će se vjerojatno graditi i naftovod. Naglasio je da je nužan odgovor na eventualnu ugrozu tih putova i treba graditi sigurnosne i obrambene mehanizme sukladno najvišim standardima tehničke i fizičke zaštite. Upozorio je da bi u slučaju nestanka električne energije posljedice trpjeli svi pa tako i sigurnosni, obrambeni i vojni sustav. Ako naši objekti i elektroenergetski sustav ne bi bili zaštićeni, rizik prekida u isporuci električne energije bio bi mnogo veći i stoga smo upućeni jedni na druge, poručio je I. Mravak. Naglasivši da je energetska sigurnost važna sastavnica nacionalne sigurnosti, rekao je da je glavni cilj Projekta istraživanje relevantnih aspekata energetske sigurnosti Republike Hrvatske. Ponajprije, se to odnosi na definiranje kritične infrastrukture energetskog sustava, a potom i na istraživanje glavnih utjecajnih geopolitičkih i drugih tehničko-tehnoloških vidova te povezanosti energetske sigurnosti s obrambenim sposobnostima Republike Hrvatske. Iz toga proizlazi i definiranje primjerenosti, odnosno sigurnosti kritične infrastrukture te izrada odgovarajućih modela za simulaciju.

Nadalje je, između ostaloga, spomenuo da HEP ima svoje protokole i metode koje koristi, ali – kako je zaključio – zajedničkim istraživanjem s IROS-om razvit će se nove metodologije i projektna rješenja koji će omogućiti višu razinu sigurnosti energetskog sustava od današnje. Završetak Projekta i njegova implementacija očekuju se u roku od pet godina.

ih razina obučeniosti i organiziranja sigurnosti ne prate jednakom dinamikom.

Sigurnost započinje od organizacijskog okvira i nije samo riječ o pitanju integriteta, nego povjerljivosti i dostupnosti. Postoje upravljačke, logističke i fizičke mjere zaštite i kontrole. Riječ je o kontinuiranom procesu, koji zahtijeva usavršavanje i primjenu suvremenih EU i NATO standarda, osposobljeno upravljačko osoblje i menadžment te stalnu brigu za ljudske resurse i sposobnost brze reakcije na ugrožavajuće događaje. D. Košutić je naglasio da sve relevantne institucije u Hrvatskoj moraju biti odgovarajuće zaštićene, jer ako podaci nisu zaštićeni – upitan je ulazak Hrvatske u NATO.

Đurđa Sušec

Neupitna važnost ocjene rejtinga

Lidija Lovrić Andrijašević

Osim što je povoljna ocjena rejtinga preduvjet kvalitetnijeg pristupa tržištima kapitala, povoljnijeg zaduživanja i reputacije financijski sigurnog zajmoprimca – ona je snažna međunarodna promocija te pokazatelj financijske i poslovne stabilnosti Hrvatske elektroprivrede

Agencija Standard & Poor's provodi godišnji standardni postupak revizije kreditnog rejtinga HEP-a od 1997. godine, a sastanak s njihovim analitičarima u ovogodišnjem postupku obrane rejtinga održan je 22. i 23. travnja.

Sastanak je održan u organizaciji Direkcije za ekonomske poslove HEP-a d.d., a sudjelovali su: Uprava HEP-a d.d., Direkcija za korporacijski razvoj i strategiju te društva HEP grupe (HEP Proizvodnja d.o.o., HEP Operator prijenosnog sustava d.o.o., HEP Operator distribucijskog sustava d.o.o., HEP Opskrba d.o.o. i HEP Trgovina d.o.o.). Sastanku su prisustvovali i predstavnici Hrvatske energetske regulatorne agencije i Hrvatskog operatora tržišta energije.

PREDSTAVLJENI POSLOVNI, ORGANIZACIJSKI I FINANCIJSKI POKAZATELJI

U postupku obrane rejtinga, predstavljen je poslovni i financijski profil HEP grupe i program rada Uprave. Obradena su pitanja strukture, vlasništva i potencijalne privatizacije, aktualnosti na području zakona, odredbi i politika koje su primjenjive na Hrvatsku elektroprivredu, tarifa i aktualnosti na području mehanizma cijena, pitanja uvozno-izvoznog potencijala, politike trgovanja, trenutačnih i budućih investicijskih ulaganja i drugo.

Prezentirana su financijska izvješća za 2007. godinu i odnosi s bankama, a osobito je važna financijska projekcija rezultata poslovanja od 2008. do 2012. godine.

U okviru ovogodišnje revizije rejtinga, održan je i sastanak u Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva s državnim tajnikom za ekonomiju Leom Begovićem te bivšim pomoćnikom ministra za energetiku doc. dr. sc. Željkom Tomšićem, kao i sastanak u Ministarstvu financija s pomoćnikom ministra Hrvojem Radovanićem.

Na sastanku s predstavnicima ministarstava, razgovaralo se o pitanjima državnog vlasništva i potpore, politike financijskog vlasništva i politike dividende te državnim jamstvima i o mogućoj financijskoj potpori.

Uprava HEP-a d.d. s analitičarima agencije Standard & Poor's na sastanku u prigodi ovogodišnjeg postupka obrane rejtinga

Predstavnici Standard & Poor's-a s osobitom su pozornošću razmotrili stajališta i aktualnosti o planiranoj privatizaciji i procesu reforme u energetske sektoru.

VAŽNA SNAGA DRŽAVNE POTPORE

Razmotreni odnos HEP-a i vlasnika (države) od osobitog je značaja za ocjenu rejtinga. Podsjećamo da je u posljednjem izvješću S&P's-a naglašeno da je procjena samostalne kreditne kvalitete HEP-a 'BB+', a dugoročni rejting 'BBB' je čimbenik značajne državne potpore koja proizlazi iz uloge HEP-a kao hrvatskog monopoliste u opskrbi električne energije. U Standard & Poor's-u naglašavaju da, ako bi smatrali da je državna potpora oslabila ili da može oslabiti, a istodobno ne bi došlo do poboljšanja u samostalnoj kreditnoj kvaliteti HEP-a – to bi utjecalo na rejting..

Podsjećamo da je izvješćem agencije Standard & Poor's od 6. lipnja 2007. godine, Hrvatskoj elektroprivredi potvrđena ocjena kreditnog rejtinga BBB za dug u domaćoj i stranoj valuti.

Ocjena BBB, koju ima HEP, označava dužnika koji ima investicijski kreditni rejting i odgovarajuću sposobnost ispunjavanja financijskih obveza.

Grupa ocjena BBB, također, ukazuje na veću mogućnost smanjenja sposobnosti ispunjenja financijske obveze u uvjetima nepovoljnih ekonomskih okolnosti ili u promijenjenim okolnostima poslovanja.

Spomenutim izvješćem, prognoza (*outlook*) ocjene kreditnog rejtinga ocijenjena je kao stabilna,

a pomak prognoze s prijašnje negativne odraz je višegodišnje odgode planirane privatizacije HEP-a.

REJTING ODREĐUJE POSLOVNI ODNOS S HEP-om

Naglašavamo da je kreditni rejting skup svojstava tražitelja kredita, kao što su tržišni položaj, imovina, poslovni planovi i strategija, na temelju kojih je moguće donijeti ocjenu o njegovoj kreditnoj sposobnosti. Poslovi kreditiranja u međunarodnoj razmjeni donose velike rizike pa, zbog vlastite sigurnosti, svaka banka ili poduzeće koje odobrava kredit pažljivo ispituje kreditnu sposobnost svojih komitenata. Za financijske institucije i investitore, rejting koji HEP-u dodjeljuje Standard&Poor's, jedan je od kriterija pri donošenju odluka o poslovnom odnosu s HEP-om te snažan čimbenik definiranja visine kamatnih stopa, razdoblja korištenja i otplate kredita te utvrđivanja postojanja potrebe za državnim jamstvom prigodom zaduživanja.

Ocjena rejtinga ima neupitnu važnost za poslovanje Hrvatske elektroprivrede. Osim što je povoljna ocjena rejtinga preduvjet kvalitetnijeg pristupa tržištima kapitala, povoljnijeg zaduživanja i reputacije financijski sigurnog zajmoprimca – ona je snažna međunarodna promocija te pokazatelj financijske i poslovne stabilnosti Hrvatske elektroprivrede.

Temeljem informacija dobivenih na navedenom sastanku te dodatnih upita, očekujemo da će konačna ocjena biti dostupna za najkasnije dva mjeseca.

Najvažnije odluke u ožujku i travnju

Održati likvidnost HEP grupe

U ožujku 2008. godine, Uprava HEP-a d.d. održala je dvije sjednice. Na četvrtoj ovogodišnjoj sjednici, održanoj 20. ožujka, Uprava je prihvatila Informaciju o aktualnim elektroenergetskim okolnostima za veljaču 2008. godine s procjenom za ožujak 2008. godine te Informaciju o Pismu namjere za osnivanje projektnog društva između HEP Obnovljivih izvora energije d.o.o. i tvrtke CEMP d.o.o.

Nadalje, na sjednici održanoj 27. ožujka o.g., Uprava je prihvatila Program mjera za saniranje nelikvidnosti HEP grupe u 2008. godini - Izvješće te je donijela sljedeće odluke: Odluku o izmjeni točke 2. Odluke o rezerviranju sredstava za buduće troškove i rizike i troškove usklađivanja vrijednosti imovine; Odluku o popisu imovine i potraživanja i obveza na dan 31. prosinca 2007. godine; Odluku o početku pregovora i imenovanju zastupnika HEP-a d.d. radi sklapanja novog Kolektivnog ugovora u HEP grupi.

U travnju 2008. godine, Uprava HEP-a d.d. održala je tri sjednice. Na sjednici održanoj 9. travnja, Uprava je prihvatila Izvješće o poslovanju HEP grupe u razdoblju siječanj – veljača 2008. godine te Izvješće o stanju projekta Blok C u TE Sisak na dan 31. ožujka 2008. godine. Na toj je sjednici donijela Odluku o odobrenju zaduženja

HEP-a d.d. za dugoročni kredit kod OTP banke d.d. sa svrhom nastavka financiranja projekata energetske učinkovitosti koje provodi HEP ESCO d.o.o.

Na sjednici održanoj 17. travnja 2008. godine, Uprava je prihvatila Izvješće o poslovanju HEP grupe za razdoblje od siječnja do prosinca 2007. godine – nerevidirani podaci te Informaciju o aktualnim elektroenergetskim okolnostima za mjesec ožujak i procjeni za travanj 2008. godine. Također je prihvatila Informaciju o stanju likvidnosti HEP grupe na dan 29. veljače 2008. godine i projekciju likvidnosti do kraja 2008. godine te donošenje mjera prema vjerovnicima HEP grupe, kao i Odobrenje za pokretanje aktivnosti vezanih za nova kreditna zaduženja. Također je prihvatila Izvješće o stanju radova na izgradnji Komplexa HEP-a te donijela Odluku o prihvaćanju organizacije i domaćinstva za međunarodnu konferenciju o radu pod naponom ICOLIM u Republici Hrvatskoj 2010. godine.

Na sjednici Uprave, održanoj 24. travnja, Uprava je donijela Odluku o obliku, sadržaju i korištenju znaka, obrasca poslovnog papira, pečata i čuvanju pečata Hrvatske elektroprivrede d.d. te Odluku o sazivanju Skupštine HEP-a d.d., a prihvatila je Prijedlog Odluke o izmjenama i dopunama Statuta HEP-a d.d. (Ur.)

Ispraćaj za povijest

S hrvatskim bojama do Pekinga

Početak travnja, točnije 4. travanj o.g., mnogima će ostati u sjećanju po pompozno najavljanom i organiziranom posjetu Hrvatskoj najmoćnijeg čovjeka svijeta Georga Busha. Taj je događaj, zaokupljajući udarne termine u hrvatskim medijima, dodatno intimizirao jedan drugi istodobni događaj po kojem ću ja, a vjerujem i mnogi drugi, pamtili početak travnja 2008. godine.

U okrilju jutra, u *krugu* Elektrane-toplane na

M. Gaćeša i M. Mitić s direktorom EL-TO Zagreb Mladenom Beljom i brojnim kolegama – *hepovcima*, pred odlazak na 12 tisuća kilometarski put iz *kruga* EL-TO Zagreb, potvrdu da je ova Elektrana predodređena da stvara i zapisuje povijest

zagrebačkoj Trešnjevci, *hepovac* Mladen Gaćeša sa svojim je ekspedicijskim partnerom Markom Mitićem započeo svoju *misiju* – put biciklom iz Zagreba na Olimpijadu u Peking!

Ispraćaj je bio dirljivi događaj za obitelj, prijatelje i kolege *hepovce*, što su popratili novinari brojnih hrvatskih medija.

Mladen Gaćeša, strojar plinskih i parnih turbina u EL-TO, svoj je put na drugi kraj svijeta biciklom započeo upravo ispred svog postrojenja u kojem radi već 21 godinu. Da se moglo primijetiti da je Mladen među *svojima*, pobrinuo se i rukovoditelj Službe za odnose s javnošću i informiranje HEP-a Mihovil-Bogoslav Matković, koji je dodatno dodao malo *kućne atmosfere*.

Među mnogima koji su tog jutra *dečkima* htjeli stisnuti ruku i fotografirati se s njima, bio je i Mladen Beljo, direktor Elektrane-toplane Zagreb. U kratkom obraćanju u ovoj prigodi, iskazao je ponos činjenicom da postoji takav *duh* među zaposlenicima HEP-a poput Gaćešinog, koji će tijekom tako odvažnog i plemenitog putovanja po svijetu pronositi ime Hrvatske, Zagreba i našeg HEP-a.

Spomenimo da će M. Gaćeši i M. Mitiću trebati 120 dana do njihova odredišta – Pekinga, odnosno prema planu – do 8. kolovoza, otvorenja Olimpijade. Dnevni plan im je 100 kilometara te u konačnici 12.000 kilometara, kolika je ukupna udaljenost između Zagreba i Pekinga.

Tomislav Šnidarić

Sjećanje na vukovarskog heroja Blagu Zadru

Osobiti ugled branitelja Vukovara u HEP-u

Predsjednik Uprave HEP-a mr.sc. Ivan Mravak je Kati Zadro, udovici Blage Zadre, i sinovima Tomislavu i Josipu, 7. travnja o.g. uručio portret *Blago Zadro u Vukovaru*, poklon Zaklade *Kralj Tomislav* iz Čapljine.

Uručenje ovog poklona organizirano je u sjedištu Hrvatske elektroprivrede, u nazočnosti članova Uprave Željka Kljakovića Gašpića i dr.sc. Darka Dvornika te predsjednika Udruge hrvatskih branitelja Hrvatske elektroprivrede 1990.-1995. Ivica Kopfa, zbog činjenice što heroji Vukovara imaju poseban ugled u HEP-u, a i predsjednik Uprave mr.sc. Ivan Mravak je vukovarski branitelj i zaslužan za *svjetlost* u Vukovaru do posljednjeg dana njegove obrane.

U ime Zaklade *Kralj Tomislav*, nazočnima se obratio Pero Marković, naglasivši zadovoljstvo i čast što se taj skromni poklon uručuje upravo u HEP-u.

Napomenuo je da je portret Blage Zadre Zaklada naručila od akademske kiparice i slikarice Đurđice Gudlin Zanoški iz Zagreba.

Nakon primitka poklona, Kata Zadro se s ganućem zahvalila Zakladi i HEP-u, a osobito Hercegovini, rodnom zavičaju pokojnog supruga.

D. Jurajević

Predsjednik Uprave HEP-a mr.sc. Ivan Mravak uručio je Kati Zadro, udovici vukovarskog heroja Blage Zadre, poklon Zaklade *Kralj Zvonimir* iz Čapljine

Pero Marković je u ime Zaklade *Kralj Tomislav* izrazio zadovoljstvo zbog uručivanja skromnog poklona upravo u HEP-u

Novinari – ekolozi

Hrvatsko novinarsko društvo – Zbor novinara za okoliš i APO d.o.o. usluge zaštite okoliša – član HEP grupe, i ove su godine na Dan planeta Zemlje 22. travnja, u Novinarskom domu po deseti put dodijelili novinarsku nagradu *Velebitska degenija*. Ta se Nagrada dodjeljuje od 1999. godine, a sastoji se od novčanog dijela, umjetničke plakete (rad akademskog kipara Stjepana Divkovića) i diplome. Nagradu je utemeljilo Hrvatsko novinarsko društvo – Zbor novinara za okoliš i agencija APO. Nagrada *Velebitska degenija* dodjeljuje se za najbolji novinarski rad o zaštiti okoliša objavljen u protekloj godini u tisku, na televiziji i na radiju. Na prijedlog Lidije Firšt, tadašnje predsjednice Izvršnog odbora Zbora novinara za okoliš, jedne od glavnih zagovornika utemeljenja Nagrade, to je priznanje dobilo ime po velebitskoj degeniji, endemičnoj biljci žutih cvjetova, najrjeđoj vrsti velebitske i hrvatske flore koja raste samo na Velebitu.

NOVINE ZELENE, A NE ŽUTE

Na početku svečane dodjele ove prestižne Nagrade, nazočnima se obratio predsjednik HND-a Zdenko Duka, koji je izrazio zadovoljstvo što ova Nagrada iz godine u godinu senzibilizira građane Hrvatske, jer se samo tako može spasiti naš jedini Planet.

– Promijenimo boju novina, neka budu zelene, a ne žute, zaključio je Z. Duka, što je popraćeno glasnim pljeskom. Nazočnima se obratio i Željko Kljaković Gašpić, član Uprave HEP-a, koji ih je pozdravio u ime Hrvatske elektroprivrede te čestitao Dan planeta Zemlje. Pritom je naglasio da sve hidroelektrane HEP-a imaju certifikate o proizvodnji električne energije iz obnovljivih izvora, čime se HEP Proizvodnja uvrštava u velike certificirane proizvođače obnovljive energije u Europi, proizvođače tzv. "zelene energije".

Nazočnima su se prigodnim riječima obratili Zoran Šikić, državni tajnik Ministarstva kulture i Mirjana Čerškov Klika, zamjenica direktora APO-a, koja je ocijenila ulogu novinara u zaštiti okoliša iznimno značajnom, jer bez suradnje s novinarima nema cjelovite zaštite okoliša – novinari aktivno utječu na javno mišljenje i svojim radovima osvještavaju važnost zaštite okoliša u javnosti.

NOVINARI – KARIKA U PENOŠENJU PODATAKA O PROBLEMIMA PRIRODE

Potom je uslijedila dodjela nagrada koju su, u skladu s kriterijima pripisanim Pravilnikom o godišnjoj nagradi za zaštitu okoliša, dobili novinari za radove s najviše glasova Povjerenstva za dodjelu nagrade.

Ove godine, *Velebitsku degeniju* je za najbolji tekst u tisku dobila Ivona Lerman za napis „Jadran pod udarom mreža“, objavljen u časopisu *National Geographic*, što je vjerojatno do sada najširi prikaz ozbiljne ugroženosti našeg mora zbog gramzivosti u lovu ribe i opasnoj prijetnji ekološkoj ravnoteži. I. Lerman je cjelovito i temeljito ukazala na uvijek aktualan i sve veći jadranski problem prevelika izlova, kojem zbog hitno potrebna rješenja treba stalno posvećivati medijsku pozornost.

Dobitnici ovogodišnje Velebitske degenije – Ivona Lerman, Mislav Togonal i Silvana Skočajić

Najboljim autorskim uratkom o zaštiti okoliša na radiju ocijenjena je kontakt-emisija Mislava Togonala „U mreži Prvoga“ s temom „LNG terminal“, emitirana 22. svibnja 2007. godine na Prvom programu Hrvatskog radija Zagreb. Povod je bila zajednička sjednica hrvatske i mađarske vlade, na kojoj je bilo govora o tom budućem zajedničkom projektu. M. Togonal je taj sastanak novinarski vješto iskoristio za javno aktualiziranje problema i prijedora oko moguće gradnje prvog hrvatskog terminala za ukapljeni plin na području Omišlja, Plomina ili Raškog zaljeva. Stručnjaci, pregovarači u projektu, predstavnici eko-udruga, lokalne samouprave i slušatelji su u vrlo dinamično i vrlo profesionalno obrađenoj emisiji iznijeli brojne argumente „za“ ili „protiv“ te investicije vrijedne približno 900 milijuna dolara, te komentirali njenu isplativost.

Silvana Skočajić je dobila Nagradu za najbolju emisiju emitiranu na poslovnoj televiziji *Kapital Network*, u kojoj je objavila zapažene priloge o temama iz područja zaštite okoliša i održiva razvoja. Jedan od njih odnosio se na zbrinjavanje električnog i elektroničnog otpada, a posebno je upečatljiv bio prilog o tzv. *zelenim zgradama*. Zanimljiva, istraživačka i stručno napravljena emisija Silvane Skočajić s relevantnim sugovornicima, ocijenjeno je, može poticajno djelovati na građane i tvrtke da se opredijele za takav tip ekološke gradnje, jer je jeftinija, a pogoduje očuvanju prirodnih dobara i smanjenju onečišćenja okoliša.

Bez obzira na neporecivo znanje stručnjaka i znanstvenika iz područja zaštite prirode i okoliša, masovni mediji i novinari su nezaobilazna *karika* u prenošenju točnih i relevantnih informacija o problemima prirode i okoliša te mogu uvelike pomoći u rješavanju problema ugroženosti Zemlje.

Jelena Vučić

Član Uprave HEP-a d.d. Željko Kljaković Gašpić naglasio je da sve hidroelektrane imaju certifikate o proizvodnji električne energije iz obnovljivih izvora, čime se HEP Proizvodnja uvrštava u velike certificirane proizvođače obnovljive energije u Europi, proizvođače tzv. "zelene energije"

Zamjenica direktora APO-a Mirjana Čerškov Klika ocijenila je ulogu novinara u zaštiti okoliša iznimno značajnom, jer bez suradnje s novinarima nema cjelovite zaštite okoliša

Dr. sc. Dubravko Sabolić, direktor HEP Operatora prijenosnog sustava d.o.o.

Neutralnost mrežnih operatora *ključ* je uspjeha reforme

Pripremila: Đurđa Sušec

Nedvojbeno, najvažniji događaj u protekloj godini je početak projekta zamjene sustava vođenja, jer nije riječ samo o zamjeni opreme ili softvera u Nacionalnom dispečerskom centru, niti samo o izgradnji područnih centara vođenja, nego o tehnološkom *skoku* u sustavu vođenja – to je projekt najvećeg prioriteta za HEP OPS

Mrežni operator služi samo kao infrastruktura tržišta i podvrgnut je režimu regulacije naknade za korištenje mreže – jedina *tržišna* funkcija izvan tog konteksta, koju obavlja HEP OPS, jest upravljanje zagušenjima na našim granicama kroz postupak dodjele (i naplate) ograničenog resursa prekograničnih kapaciteta

Promjene koje se u posljednjem desetljeću događaju u europskom energetskom sektoru, u skladu s temeljnim načelom povezivanja – ujedinjavanja europskog teritorija i svih njegovih sastavnica – u najvećoj mjeri *pogadaju* prijenosnu mrežu, kao temeljnog čimbenika povezivanja elektroenergetskih sustava s ciljem stvaranja otvorenog europskog tržišta električne energije.

I aktualni tzv. *treći paket* energetskih propisa EU, sukladno osnovnoj inicijativi – učinkovitom odjeljivanju funkcija mrežnih operatora od tržišnih sudionika, odnosno proizvodnih i opskrbnih kompanija – u velikoj mjeri se odnosi na operatore mreža.

O HEP Operatoru prijenosnog sustava, njegovim najvažnijim projektima te o prilagodbi europskom energetskom zakonodavstvu uz očuvanje cjelovitosti HEP grupe, razgovaramo s dr.sc. Dubravkom Sabolićem, direktorom HEP Operatora prijenosnog sustava d.o.o.

HEP Vjesnik: Nedavno, 4. travnja o.g., navršila se godina dana od kada ste imenovani prvim čovjekom HEP Operatora prijenosnog sustava d.o.o. Što biste, prema Vašoj prosudbi, izdvojili kao najvažniji događaj tog jednogodišnjeg razdoblja?

Dr. sc. Dubravko Sabolić: Uopće ne dvojim – najvažniji događaj u protekloj godini je početak projekta zamjene sustava vođenja. Ponekad imam dojam da u široj javnosti HEP-a značenje toga projekta nije u potpunosti shvaćeno. Naime, nije riječ samo o zamjeni opreme ili softvera u Nacionalnom dispečerskom centru, niti o izgradnji područnih centara vođenja. Riječ je o tehnološkom *skoku* u sustavu vođenja i o cjelokupnoj zamjeni sustava novim. Kao što znate, realizacija je ugovorena s poduzećem Končar KET, ali i nama predstoji razdoblje vrlo intenzivne aktivnosti u izgradnji, u koju je od samog početka uključen brojna tim naših stručnjaka. Projekt predstavlja nastavak posla na revitalizaciji sustava vođenja, kojeg je prije nekoliko godina započela vrijedna ekipa stručnjaka OPS-a, pri čemu su već ostvarena značajna unaprjeđenja. Sada je došao trenutak da koncentriranim naporom, kroz otprilike tri godine, uspostavimo suvremeni sustav vođenja. To je projekt od najvećeg prioriteta za HEP OPS, premda u smislu financijskog opterećenja nije i najveći.

HEP Vjesnik: Može li se hrvatski elektroenergetski sustav, kao upravljačko područje koje vodi HEP OPS, premda spada u manje sustave u Europi, smatrati zahtjevnim – u pogonskom i sigurnosnom smislu?

Dr. sc. Dubravko Sabolić: Svaki sustav za transport energije na veliko je, prema definiciji, sigurnosno i pogonski osjetljiv. Za hrvatske strateške interese naša prijenosna mreža je najvažnija, premda je mnogo manja od mnogih drugih. Ne možete si dopustiti da gradite makadamske autoputove umjesto asfaltiranih samo zato što ste manji. Kada je riječ o važnosti našega sustava u međunarodnom kontekstu, ne bih rekao da je ona – zbog veličine kao takve – manja

ili veća od važnosti bilo kojeg drugog. Vodenje i pogon svakog prijenosnog sustava zahtjevan je posao, koji u nekim elementima podsjeća na *ples na žici*. Operator prijenosnog sustava mora osigurati pouzdan rad mreže, njezin odgovarajući razvoj te osigurati da su proizvodnja i potrošnja električne energije u svakom trenutku izjednačene pri nazivnoj frekvenciji i naponu. Kvaliteta rada operatora ogleda se, između ostalog, kroz pokazatelje pouzdanosti pogona i gubitaka na mreži. U tom pogledu mi smo se potpuno približili dobrim zapadnoeuropskim operatorima. Ne kažem da nema mjesta za poboljšanja, ali s obzirom na sve okolnosti, u ostvarivanju naših osnovnih zadaća, nedvojbeno zaslužujemo prolaznu ocjenu.

HEP Vjesnik: Skoro nezapaženo je prošlo prošlogodišnje službeno pristupanje HEP OPS-a paneuropskom ITC mehanizmu, što je – kako smo ocijenili – povijesni uspjeh ka osiguranju integracije nacionalnih/regionalnih tržišta električne energije u unutrašnje tržište električne energije EU. Za 2008. i 2009. godinu, od 1. siječnja o.g. na snazi je novi ITC sporazum za nadoknadu tranzitnih troškova među operatorima prijenosnih sustava i to svih zemalja članica EU. U kakvom je statusu HEP OPS?

Dr. sc. Dubravko Sabolić: Ne bih pristupanju ITC mehanizmu davao baš povijesni značaj. I to je dio naše svakodnevice, samo što je naknada troškova koje imamo zbog tranzita energije preko naše mreže riješena na drukčiji način nego prije – kroz mehanizam sravnjivanja troškova između TSO-ova, koji su članovi tog multilateralog mehanizma. Dobitak je u tomu što smo, nakon višegodišnjeg *odskakanja* od ostalih članica EU-a i Energetske zajednice, uključeni u zajednički mehanizam čime smo postupili u skladu s proklamiranim interesom uspostave zajedničkog europskog tržišta.

Da objasnim: izvorna namjena prijenosne mreže svakog operatora je bila omogućavanje prijenosa energije, bilo iz domaće proizvodnje ili iz uvoza, do distribucijskih područja u zemlji, u kojima se ta energija troši. Jednako tako, ako je zemlja neto izvoznik električne energije, prijenosna mreža omogućava promet energije od domaćih elektrana do granica s inozemstvom. U slučaju tranzita, energija ide preko naše mreže između izvora i potrošačkih područja lociranih u trećim zemljama i proizvodi nam određene troškove. U prvom redu, tu su troškovi gubitaka u mreži zbog protoka energije koja nam ne treba *u kući*, a potom i činjenica da, jako pojednostavnjeno govoreći, horizontalna mreža proizvodi više troškova nego inače jer, osim za domaće potrebe, mora dodatno podnijeti i dio nečije tuđe potrošnje ili izvezeno proizvodnje. Jasno je da nije lako provesti alokaciju troškova konkretno na te stavke, jer nije lako modelirati koji udjel gubitaka i *pajačanja* mreže otpada na tranzit.

Zbog toga bi operator, u načelu, mogao relativno netransparentno određivati naknade za prolazak energije kroz vlastitu mrežu po prenesenom kilovatsatu

i time se (možda) staviti u položaj strateškog *igrača* (ili prije, *suigrača*) na tržištu električne energije, s obzirom na to da tim mehanizmom određuje potencijalno nezanemariv dio krajnje cijene. Naravno, operatoru mreže u načelu nije posao da utječe na odnose na tržištu energije. To je već *crvena zona*.

Nadalje, operator prepušten sam sebi može imati i opravdane poticaje za podizanje cijene naknade za prolaz, zbog očekivanja određenih strateških poteza od strane korisnika mreže. Naime, ugovorena prava prolaza kroz nacionalnu mrežu mogu se, možda, i značajno razlikovati od stvarnog fizikalnog toka energije, jer za električnu energiju vrijede fizikalni zakoni, a ne oni koje donose parlamenti, kao niti ugovori između kompanija. S druge strane, i namjeravani tranzit energije moguće je fiktivno razdvojiti na dvije posebne transakcije: najprije uvoz, pa odmah potom izvoz. Sve to otvara pitanja pravne mogućnosti naplate tzv. *sivih* tokova energije, koji postoje u fizikalnom području, a nisu evidentirani kroz pravno odgovarajuće trgovačke ugovore.

ITC mehanizam međusobne kompenzacije troškova tranzita između operatora rješava te probleme na pragmatičan način. On koristi prijavljene podatke o troškovima horizontalnih mreža operatora, troškovima gubitaka, kao i podatke o stvarnoj razmjeni energije sa susjednim operatorima, dobivene mjerenjem. Sve to *ubacuje* se u *crnu kutiju*, u kojoj program izračunava koji sustavi pružaju, a koji koriste uslugu tranzita i kakve su međusobne financijske obveze operatora u tom pogledu. S obzirom na veliki broj operatora u ITC mehanizmu (ima nas 34), programski sustav još dodatno na minimum smanjuje broj faktura koje se ispostavljaju između operatora. Tako, primjerice, ne bi bilo nikakvo čudo da HEP OPS primi uplatu od, recimo, finskog operatora mreže, na ime ITC naknade. Naša mreža je neto primatelj ITC naknade, jer trenutačno tranzitira energiju u relativno velikom iznosu u odnosu na domaću potrošnju. Naravno, takvo stanje ne mora

potrajati zauvijek. Razina prihoda nam je bliska onoj koju smo imali u ranijem režimu naplate 2,8 eurocenta za svaki preneseni kilovatsat, ali sada više nemamo ranije prisutan problem nenaplativih *sivih* tokova energije, jer se ITC algoritam temelji na fizikalnim pokazateljima. Mislim da smo time prvenstveno *profitirali* u smislu izbjegavanja različitih pravnih rizika u poslovanju, premda u biti – članstvo u ITC mehanizmu nema osobiti strateški značaj za kompaniju kao takvu. Naravno, HEP OPS je potpisnik ITC ugovora za 2008./2009., i namjerava i dalje sudjelovati u tom mehanizmu.

HEP Vjesnik: Od 1. siječnja 2007. godine primjenjuju se i Pravila o dodjeli i korištenju prekogranične prijenosne moći HEP OPS-a i Pravila djelovanja tržišta električne energije HROTE-a. Kako u ovom području funkcionira tržište električne energije? Može li Hrvatska, odnosno HEP OPS, zahvaljujući zemljopisnom području naše zemlje, zaraditi na poslovima tranzita električne energije?

Dr. sc. Dubravko Sabolić: Prvo da riješimo pitanje tržišta električne energije – HEP OPS nije akter na tom tržištu na način na koji se to često misli. Istina, OPS nabavlja energiju i snagu za pokriće gubitaka, uravnoteženje i pomoćne usluge sustava, ali to u biti ne utječe na odnose na tržištu električne energije, u užem smislu. Štoviše, mrežni operator mora biti potpuno neutralan prema sudionicima na tržištu energije. On služi samo kao infrastruktura tržišta i podvrgnut je režimu regulacije naknade za korištenje mreže, tzv. *mrežarine*. Jedina *tržišna* funkcija izvan tog konteksta, koju obavlja HEP OPS, jest upravljanje zagušenjima na našim granicama kroz postupak dodjele (i naplate) ograničenog resursa prekograničnih kapaciteta., koji se mora provoditi prema načelima iz Uredbe Europske komisije br. 1228/2003.

Može se opravdano očekivati da će Europska unija kroz proces pregovora tražiti potpuno usklađenje

Dr.sc. Dubravko Sabolić rođen je 1969. godine u Zagrebu. Diplomirao je 1993. na FER-u u Zagrebu, na kojemu je i doktorirao 2004. godine. Na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu magistrirao je 2007.

U HEP Operatoru prijenosnog sustava, odnosno organizacijama koje su mu prethodile, radi od 1994. godine. Član je Nacionalnog vijeća za informacijsko društvo, kao i Radne skupine za pripremu pregovora o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji za poglavlje 10. – *Informacijsko društvo*. Na zagrebačkom Fakultetu elektrotehnike i računarstva predaje kolegij *Inženjerska ekonomika*, a u prethodne dvije akademske godine predavao je predmet *Management u inženjerstvu*. Objavio je više od 60 znanstvenih i stručnih radova u domaćoj i stranoj periodici i na stručnim i znanstvenim skupovima, a nedavno je objavio i knjigu „Tržišna snaga u telekomunikacijama“.

s tom Uredbom. S obzirom na više puta javno izrečenu ambiciju i namjeru Hrvatske da zatvori svo poglavlja pregovora do sredine 2009., prilagodba u smislu potpune implementacije je nešto što nas čeka u najneposrednijoj budućnosti. Srž sadržaja Uredbe jest da se zagušenja na granicama moraju rješavati na potpuno tržišnim načelima, odnosno na aukcijama kapaciteta. Stoga, neće moći postojati jamstvo da će sudionik aukcije dobiti kapacitet koji traži, ali će mu vjerojatnost biti tim veća ako ponudi veću cijenu po jedinici traženog kapaciteta.

Uspostaviti takav sustav nije problem i on je već dobro uhodan na mjesečnoj razini u procesu

Dr. sc. Dubravko Sabolić, direktor HEP Operatora prijenosnog sustava d.o.o.

koordiniranih bilateralnih aukcija s mađarskim operatorom, odnosno unilateralnih aukcija koje provodimo na ostale tri granice. Ono što je potrebno dodatno učiniti da bismo se potpuno uskladili jesu aukcije na godišnjoj razini (umjesto dosadašnje godišnje dodjele dijela kapaciteta za potrebe opskrbe domaćih potrošača) te uvođenje dnevnih aukcija za dan unaprijed. Tu HEP OPS-u treba nekoliko mjeseci za tehničku prilagodbu (izradu informatičke aplikacije u okviru ranije spominjanog projekta zamjene sustava vođenja), nakon što dizajniramo točan proces transparente i nediskriminirajuće dodjele kapaciteta. Ta će se prilagodba u konačnici možda reflektirati i određenim povećanjem troškova uvoza električne energije u Hrvatsku. U nastavku procesa morat ćemo se osposobiti i za aukcije unutar jednog dana.

Trenutačno je u Europskoj uniji skoro u završnoj fazi politički proces promjene energetske zakonodavstva. U tom smislu će se mijenjati i Uredba 1228/2003. U novoj varijanti, Uredba će zahtijevati da operatori prijenosnih sustava akumuliraju prihode od zagušenja isključivo s ciljem investiranja u povećanje propusne moći granica ili, eventualno - u zadržavanje postojeće razine. Cilj Europske komisije je da zagušenje na granicama u predstojećem srednjoročnom razdoblju nestane kao problem, koliko god je to moguće, odnosno da sve granice postanu dovoljno propusne. Prema tomu, na nekakve *zarade od zagušenja* ne treba strateški računati. One se mogu prikupljati sada dok ih još ima, a vrlo brzo, možda već i ove godine, ta će sredstva postati strogo namjenska tako da, na kraju krajeva, neće moći *podebljavati* profite kompanija.

Stav Europske komisije je tu razumljiv i konstruktivan: ako imate zagušenja, nećete iz njih ubirati profite, nego ćete se pobrinuti da ih više ne bude. Uklanjanjem problema zagušenja, operatori mreža će izgubiti jednu važnu polugu kojom danas mogu (bilo sami ili u koluziji s drugim zainteresiranim akterima na tržištu) strateški utjecati na trgovinu električnom energijom na veliko. Postupno uklanjanje zagušenja je, stoga, istinski doprinos slobodnoj trgovini električnom energijom i, kao što sam rekao, HEP OPS već djelotvorno radi upravo u tom pravcu.

Izgradnjom novog 400 kV dalekovoda Ernestinovo – Pečuh povećat ćemo propusnost granice s Mađarskom, što će nedvojbeno dovesti do smanjenja zagušenja na njoj. To predstavlja naš djelatni doprinos rješavanju tog problema. Stoga sam potpuno uvjeren da je izgradnja tog dalekovoda strateški korisna za Hrvatsku. Mislim da bi bilo pogrešno da smo kratkovidno kalkulirali s navodnim velikim prihodima od zagušenja.

Osiguranje stvarne neutralnosti mrežnih operatora *ključ* je uspjeha reforme sektora u cjelini, a implementacija načela iz energetske direktive i drugih sekundarnih propisa Unije ima za nas dodatnu važnost, s obzirom na proces pristupanja Europskoj uniji kojemu će HEP OPS, kao i ostale članice HEP grupe, nastaviti davati svoj potpuni doprinos u smislu implementacije. Uvjeren sam da oko tog nacionalnog interesa već dugo nema nikakve istinske dvojbe.

HEP Vjesnik: Poučeni neugodnim iskustvom u UCTE sustavu početkom studenog 2006.godine, kada je deset milijuna Europljana ostalo u mraku,

imaju li danas takvi sve veći sustavi pouzdanije zaštitne mehanizme?

Dr. sc. Dubravko Sabolić: Kako koji. Nedvojbeno je da povećanje upravljačke (računalne) inteligencije u *on-line* praćenju i zaštiti sustava doprinosi smanjenju vjerojatnosti nastanka tako katastrofičnih raspada. To traži ulaganja, ne samo u primarnu opremu, nego i u sustave zaštite, kao i komunikacija između svih točaka u mreži. Na žalost, u *stampedu* deregulacije energetskega sektora, u mnogim sustavima došlo je do određenog zanemarivanja održavanja i investiranja u mrežu, zbog čega je sigurnost pogona bitno degradirana. Brojna istraživanja su potvrdila postojanje tog neželjenog *nusprodukta* reforme. Nova tehnologija, naravno, sve više omogućava prevladavanje takvih problema. Ali, na kraju se opet sve svodi na novac. Ako uložite u mrežu, ona će vam biti bolja i pouzdanija. Ako je zapustite, imat ćete sve više problema. Nema tu mnogo filozofije.

Na razini sustava vrijedi jedna elementarna istina: sustav je onoliko siguran koliko ima angažiranih elektrana na mreži. Naime, raspadi sustava mogu nastati kod iznenadnih poremećaja uzrokovanih kvarom, poput ispada velike elektrane ili, pak, ispada s mreže velikog potrošačkog područja. Kada sustav ne može u kratkom vremenu balansirati proizvodnju i potrošnju, bilo brzim odvajanjem što manjeg dijela mreže, bilo regulacijom - može doći do većih pa i do lančanih poremećaja. Što je fizički raspored proizvodnih objekata bliži rasporedu potrošnje, to je sustavu lakše izolirati kvar i *izvući* se bez većih posljedica. Stoga su najugroženiji sustavi kod kojih je proizvodnja dominantno locirana u jednom području, a potrošnja

Europska komisija drži da je vertikalna integracija mrežnih operatora unutar matičnih elektroenergetskih kompanija osnovni uzrok izostanka dovoljnih ulaganja u povećanje interkonekcijskih kapaciteta od strane operatora, zbog čega nije formirano zajedničko europsko tržište električne energije - oko toga se razmimoilaze stavovi stručnjaka, ali Komisija vrlo odlučno vodi politički proces i tu činjenicu treba uzeti u obzir

Naša organizacijska pozicija unutar HEP grupe u skladu je s važećim pravom Unije, a za članstvo HEP OPS-a u Grupi postoji obostrani potpuno legitiman poslovni interes - sumarno gledajući, učinci ekonomije veličine koje ostvarujemo zbog našeg članstva u Grupi, potpuno su neutralni prema tržišnim sudionicima

u drugom, s velikim interkonektorima između takvih zona. Bilo bi jako dobro, sa stanovišta sigurnosti, gubitaka i drugoga, kada bi barem svaka regija (sa što manje zemalja i teritorija - tim bolje) na vlastitoj mreži imala dostatnu proizvodnju za vlastite potrebe. Drugim riječima, regije sa značajnim kroničnim manjkovima električne energije su, u načelu, dosta dobri *kandidati* za velike probleme u sustavu.

Naposlijetku, novi *paket* energetske propisa Unije predviđa mehanizme značajnog unaprjeđenja suradnje i koordinacije (osobito u novim investicijama) između operatora prijenosnih sustava. Ta politička odluka posljedica je spoznaje o povećanju ranjivosti velikih elektroenergetskih mreža, pa i velikog raspada kojega spominjete u svom pitanju.

HEP Vjesnik: Vjetroelektrane, obnovljivi izvori energije, koji bilježe značajan razvoj u svijetu i u nas, su zbog naravi proizvodnje električne energije velika opasnost za stabilnost mreže. Jesu li utvrđeni kriteriji za priključivanje vjetroelektrana na prijenosnu i distribucijsku mrežu u Hrvatskoj?

Dr. sc. Dubravko Sabolić: Ne dijelim mišljenje da vjetroelektrane predstavljaju osobitu opasnost. Sposobnost prijema vjetroelektrana u mrežu ograničena je u korijenu dvama čimbenicima. Prvi je regulacijska sposobnost mreže, odnosno mogućnost da se fluktuacije snage iz vjetroelektrana kompenziraju djelovanjem regulacije. Taj problem je vezan za čitavu mrežu. Drugi je problem lokalnog obilježja. Sposobnost mreže da evakuira maksimalnu snagu koju elektrana može proizvesti, ponegdje može biti ograničavajući čimbenik.

Problem raspoložive regulacije može se pristupiti s dvije strane: ulaganjem u regulaciju i tehnološkim rješenjima vjetroagregata, koji se neprestano unaprjeđuju sa sve boljim regulacijskim sklopovima, tako da su sve više kontrolabilni. Problem evakuacije snage rješiv je ulaganjima u prijenosne i mjestimično distribucijske mreže, kao što je uostalom slučaj kod izgradnje proizvodnih objekata bilo koje vrste.

Prema mom uvjerenju, razvoj globalne tržišne situacije s primarnim energentima, koji je svima više-manje poznat, kao i snažan politički trend pritiska na racionalizaciju potrošnje fosilnih goriva i emisije štetnih plinova, dovest će vrlo brzo do toga da će mrežni operatori *skakutati* za *obnovljivcima*, umjesto da im predstavljaju prepreku za ulaz. Kada će se to dogoditi? Onda kada društvo bude spremno platiti taj trošak. Ponavljam, zbog općeg razvoja situacije s energentima, siguran sam da će to vrijeme nastupiti prije nego se možda nadamo.

HEP Vjesnik: Prijenos, odnosno HEP Operatora prijenosnog sustava oduvijek je krasio epitet dobro organizirane djelatnosti/tvrtke. U okviru zahtjeva Europske komisije i stalnog prilagođavanja europskoj regulativi i praksi te, ipak, zadržavanja u jedinstvenoj HEP grupi, kako vidite svoju tvrtku u budućnosti?

Dr. sc. Dubravko Sabolić: Ovo Vaše pitanje na prvi pogled djeluje bezazleno, ali je najteže od svih do sada. Najprije, kada je riječ o tradicionalno dobroj organizaciji kompanije, hvala na komplimentu. Što se tiče drugog dijela pitanja, poznato je da se *treći paket* energetske propisa Unije u velikoj mjeri odnosi na operatore mreža. Što donosi taj *paket*, sada je već više-manje poznato. Što će donijeti daljnji razvoj događaja, za pet ili deset godina, u nekakvom *četvrtom paketu* - teško je spekulirati u ovom trenutku. Osnovna svrha inicijative Europske komisije, koja predlaže nova *pravila igre*, jest učinkovito odjeljivanje funkcija mrežnih operatora od tržišnih sudionika, odnosno proizvodnih

i opskrbenih kompanija. Naime, Komisija drži da je vertikalna integracija mrežnih operatora unutar matičnih elektroenergetskih kompanija osnovni uzrok izostanka dovoljnih ulaganja u povećanje interkonekcijskih kapaciteta od strane operatora, zbog čega nije došlo do formiranja zajedničkog europskog tržišta električne energije. Oko toga se razmimoilaze stavovi stručnjaka, ali Komisija vrlo odlučno vodi politički proces i tu činjenicu treba uzeti u obzir.

Mislim da ne trebam naglašavati da je trajno opredjeljenje rukovodstva HEP-a i HEP-ovih ovisnih društava očuvanje cjelovitosti Grupe. U odnosu prema članstvu u Grupi, konkretno HEP OPS-a, postoji obostrani poslovni interes, koji je potpuno legitiman. On se očituje u sinergijskim učincima na određene vrste troškova, ali u prvom redu na troškove kapitala. Osim toga, HEP grupa ima, ponavljam, potpuno legitiman interes u postizanju određenog (reguliranog) povrata na kapital uložen u aktivnosti HEP OPS-a. Taj povrat morao bi se osigurati i za bilo kojeg drugog vlasnika koji bi ulagao u OPS tako da su, sumarno gledajući, učinci ekonomije veličine koje ostvarujemo zbog našeg članstva u Grupi, potpuno neutralni prema tržišnim sudionicima. Povrh toga, koordinacijski elementi normalno prisutni u Grupi, olakšavaju smisljeno planiranje budućeg razvoja elektroenergetskog sustava.

Naša organizacijska pozicija unutar Grupe u skladu je s važećim pravom Unije. Budući tijek reforme tog prava, o kojem sam govorio, može djelomice utjecati na određene elemente te pozicije. Tu je osobito važno shvatiti da je odnos HEP OPS-a prema tržišnim sudionicima od ključne strateške važnosti za kompaniju. S obzirom na to da s prekograničnim kapacitetima nemamo problema i da ćemo se s Uredbom 1228/2003 moći uskladiti do kraja godine, ono što nam preostaje jest da formuliramo transparentne ugovorne odnose i procedure sa svim tržišnim sudionicima upućenima na nas, što uključuje i ostala poduzeća unutar HEP grupe. Sustav treba biti podešen tako da HEP OPS ne preferira druge članice HEP grupe u odnosu na ostale aktere tržišne utakmice.

Na taj način, OPS zajedno s HEP grupom ostvaruje ranije spomenute sinergijske učinke, a ne predstavlja strateškog *igrača* u *rukama* bilo kojeg od HEP-ovih društava, na štetu drugih *igrača* na tržištu. Potpuno usklađivanje s Uredbom 1228/2003, za koje ćemo biti spremni vrlo brzo, jedan je od najvažnijih instrumenata nepristranosti. Ključno je jamčiti neutralnost. Prema mom mišljenju, mi ovdje nismo ni u čemu fundamentalno loši. Naravno, sve poslovne procese moramo kreirati tako da ne provodimo diskriminaciju, ali i da to svima zainteresiranima bude evidentno. Vjerujem da je to jedna od ključnih determinanti naše strateške pozicije u budućem srednjoročnom razdoblju. Ignoriranje političkih procesa koji se danas *odigravaju* u Uniji, a već sutra će utjecati i na nas, ne bi nas odvelo do željenog cilja. Nasuprot tomu, ako imamo jasnu viziju cilja, nitko nas neće sprječavati da optimiramo svoju poziciju unutar budućeg zadanog pravnog okvira. Osiguramo li oživotvorenje kompatibilnosti s osnovnim načelima tog prava, osigurat ćemo si i dovoljnu razinu fleksibilnosti da očuvamo naše zajedničke poslovne interese u Grupi, o kojima sam također maloprije govorio.

HEP Vjesnik: Veći dio Vašeg radnog vijeka bavili ste se telekomunikacijskom djelatnošću. Kako ste se snašli među *jakostrujašima*

Dr. sc. Dubravko Sabolić: Hvala Vam na tom pitanju. Ja se nadam da sam se dobro snašao, a zapravo bih i sam volio znati kako *oni* vide to moje snalaženje.

Što se mene tiče, osjećam se jako dobro, u prigodi sam surađivati s mnogo dobrih ljudi u velikoj *obitelji* HEP-a i ta interakcija mi pričinjava veliko zadovoljstvo.

S druge strane, moj posao nije *jakostrujaški*, nego menadžerski, zar ne? Za ovih godinu dana još nisam došao u prigodu mijenjati ulje u transformatoru. Šalu na stranu. Kad bih se malo potrudio, mogao bih na internetu pronaći barem stotinu kompanija iz elektroenergetske branše, koje su mnogo veće od HEP OPS-a, a kojima direktori nisu niti *jakostrujaši*, a niti ni ikakvi drugi *strujaši*. Ima ih zacijelo mnogo i u kojima jesu, ali znate, ti ljudi se ne bave jakom strujom, nego upravljanjem kompanijama.

Dugogodišnji glavni direktor vjerojatno najveće i sigurno najuspješnije svjetske elektroindustrijske kompanije (neću je navesti da je ne bih reklamirao) bio je kemičar, a danas je to ekonomist. Sutra će to možda biti elektroinženjer, a prekosutra zrakoplovni časnik. Ne vidim gdje bi tu bio problem. Kao što znate, poslijediplomsko menadžersko obrazovanje dostupno je stručnjacima svih profila i to upravo zato da bi kompanije mogle iskorištavati bogatstvo raznolikosti svojih zaposlenika.

Veliki sam protivnik segregacije ljudi po kriteriju prve vokacije, kao i bilo kakve druge koja nema veze s konkretnim poslom kojega bi osoba trebala obavljati. Takvo *etiketiranje* je iznimno štetno za napredak kompanije, a na širem planu, i Hrvatske u cjelini. Živimo u 21. stoljeću, u kojemu bez stalnog cjeloživotnog obrazovanja nema perspektive. Možemo li si dopustiti da zakočimo nekog našeg briljantnog radnika samo zato što je, recimo, pravnik? Imamo li doista toliko ljudi napretke?

HEP Vjesnik: Premda ste, tek, u četvrtom desetljeću starosti, stekli ste najviši znanstveni naslov. Što dalje planirate na znanstvenom području?

Dr. sc. Dubravko Sabolić: Radim na doktoratu iz ekonomije. Svaki takav rad po definiciji razumije provedbu određenih istraživanja, a nakon obrane i objavu u literaturi. Kada ću to stići dovršiti još ne mogu dobro procijeniti, a nije mi niti osobito važno. Kako u području elektrotehnike, tako i u području ekonomije, u zadnjih nekoliko godina sam kao autor više orijentiran prema inozemnim časopisima citiranima u bazi *Current Contents*, jer su uvjeti i kriteriji objave tamo, čini se, najtransparentniji i najpošteniji, a i radovi objavljeni u njima potrebni su za izbore u znanstveno - nastavna zvanja na sveučilištu. Znanstveno područje koje me u posljednje vrijeme zaokuplja je teorija industrijske organizacije, a unutar njega bavim se pitanjima regulacije pristupa esencijalnim mrežnim resursima, odnosno instrumenata politike regulacije i zaštite tržišnog natjecanja u mrežnim i s njima povezanim industrijama. Stoga mi i prigoda da radim upravo na ovom radnom mjestu daje dodatnu motivaciju i olakšava mi sagledavanje problema u *stvarnom životu* te njihovo stavljanje u kontekst teorije. Na sličan način, prvi impuls da *udem* u područje ekonomije svojedobno sam dobio zbog potrebe da, za vrijeme mandata u regulatornom tijelu za telekomunikacije, razumijem posao koji mi je bio povjeren u tom tijelu.

Naposlijetku, premda nikada nisam želio *full-time* profesionalnu karijeru na sveučilištu, moja nastavnička aktivnost na Fakultetu elektrotehnike i računarstva u Zagrebu u svojstvu vanjskog predavača, pričinjava mi veliku radost, opuštanje i mogućnost relaksacije od svakodnevnih rutine. Danas predajem kolegij *Inženjerska ekonomika* na drugoj godini, a prije toga sam odradio dvije godine na predmetu *Management u inženjerstvu*, kojega slušaju *brucosi*. Preporučio bih to iskustvo svakomu tko za to ima mogućnosti i volje.

Prvi put i 110 kV napon!

Veročka Garber

Nakon višegodišnjih dogovora i planiranja, Elektrodalmacija Split započela je realizaciju druge etape izgradnje TS Dujmovača, kojom će se povećati raspoloživost i pouzdanost napajanja postojećih, ali i omogućiti priključenje novih potrošača, a prijeći će se na izravnu transformaciju 110/10 kV

Područje splitske Dujmovače oduvijek je imalo iznimno veliki značaj za gradskog elektrodistributera. Na tom neatraktivnom, pretežito industrijsko – skladišnom sjevernom dijelu grada, postavljeni su temelji splitske elektrifikacije. Tamo je, naime, izgrađena prva velika gradska trafostanica – TS 50/10 kV (2 x 2.700 kVA) Dujmovača, a od nje i prvi DV 50 kV, dugačak 17 kilometara postavljen na 163 željezna stupa, koji je tu TS povezao s trafostanicom u Dugom Ratu – mjestu odakle je Split prvi put preuzeo električnu energiju i s druge strane – iz HE Kraljevac. Znači, ne samo iz male HE Majdan na rijeci Jadro, s kojom je bio povezan jednim 10 kV vodom. Iz te TS Dujmovača krenuli su i dvostruki 10 kV dalekovodi prema Kaštelima. Tako se, uistinu, s ove lokacije započelo granati elektroenergetsko tkivo, prvi krovotok splitskog bazena.

Iz nekad prelijepe građevine – prve velike TS, uz koju su bili izgrađeni i radionički prostori, 1996.

godine prebačeni su svi potrošači u novoizgrađenu istoimenu TS 110(35)/10 kV, smještenu samo stotinjak metara istočno od stare. U toj prvoj etapi gradnje nove TS bila su ugrađena tri transformatora od 16 MVA, s transformacijom 35/10 kV, premda je ona građevinski odmah bila projektirana za konačnu etapu gradnje, odnosno za prihvat 110 kV postrojenja. Temelji i uljne jame za energetske transformatore također su izvedeni za završnu etapu i ugradnju dvaju transformatora od 40 MVA, smještenih izvan zgrade.

Potrošačko područje danas obuhvaća sjeverni dio Splita (Ravne njive, Brda, Sjevernu luku, Mejaše, Smokovik), poluotok Vranjic, Solin, Mrvincine i Kučine. Značajan dio potrošnje odnosi se na, kako smo već napomenuli, industrijske potrošače, a neki od njih su životnog značaja za grad, u pravom smislu riječi. Naime, tamo je smještena glavna crpna stanica za opskrbu Splita vodom, važni objekti kanalizacijskog sustava, tvornice, silosi, pivovara, lučki i skladišni prostori te prodajni i brojni servisni centri. Prema pogonskim podacima, maksimalno opterećenje iznosi 29 MVA, odnosno 92 posto instalirane snage, tako da bi u slučaju bilo kakvog ispada ili kvara jednog od transformatora bilo nemoguće osigurati kontinuitet napajanja svih potrošača, a o planiranom rastu potrošnje da se i ne govori.

NOVA TS U PROBNOM RADU

Stoga je u svibnju prošle godine, nakon višegodišnjih dogovora i planiranja, Elektrodalmacija Split započela realizaciju druge etape izgradnje te TS. Ona je trebala povećati raspoloživost i pouzdanost napajanja spomenutih postojećih, ali i omogućiti priključenje novih potrošača. Tom etapom gradnje prijeći će se na izravnu transformaciju 110/10 kV.

Tako je 17. travnja o.g., nakon više od osam desetljeća otkako je električna energija stigla u Dujmovaču, po prvi put je do nje stigao i 110 kV napon, a trafostanica – ovako opremljena – puštena u probni rad.

Premda smo o toj trafostanici u HEP Vjesniku izvještavali puno puta, ipak ćemo ponoviti da je zgrada trafostanice troetažna, da se na prvoj etaži nalaze signalni kabeli te energetske kabeli 10 i 1 kV, a danas i 110 kV kabel za napajanje GIS 110 kV postrojenja. Na drugoj etaži je prostorija 10 kV postrojenja te transformatorske komore za kućne transformatore, prostorije postojećeg 35 kV postrojenja... Na trećoj etaži ugrađeno je GIS 110 kV postrojenje, ormari upravljanja, zaštite, mjerenja i signalizacije, upravljački centar sa staničnim računalom...

Tijekom druge etape, koja se ovih dana približila kraju, ugrađen je jedan od dva 110 kV transformatora. Prema riječima Mirka Ramljaka iz Službe investicija splitske Elektrodalmacije, koji je obavljao stručni elektroenergetski i glavni nadzor nad svim obavljenim radovima, poslovi ugradnje drugog transformatora slijede odmah nakon ovog probnog puštanja TS u rad, a konačni završetak svih radova oko uljepšavanja i šminkanja fasade objekta, trebaju biti završeni do sredine lipnja o.g.

Tijekom protekle godine dana, najveći dio posla odradili su ljudi Končar EVA-e (montaža 110 kV GIS postrojenja) pod vodstvom Josipa Crnkovića i Končar KET-a (ugradnja dijela primarne i sekundarne opreme) pod vodstvom Željka Stefanovića. Građevinski nadzor obavljao je Leo Zlatar iz Elektrodalmacijine Službe investicija.

Sve poslove u ime Elektrodalmacije vodio je stručni Tim na čelu s Željkom Kovačevićem, a

Elektrodalmacijina rukovodna ekipa: M. Ramljak, R.Raguž, A.Veža i I.Katić...

N. Batalić, M. Ramljak i Z. Mustapić

GIS postrojenje iz zraka

zaposlenici brojnih odjela tijekom proteklih mjeseci sudjelovali su u završnim radovima i stvaranju uvjeta za potpunu iskoristivost trafostanice. Primjerice, Odjel održavanja predvođen Ivicom Katićem i Nevenom Batalićem, uz pomoć Zvonka Mustapića i Marka Čaleta (koji je rukovodio elektromontažnim radovima prve faze izgradnje), kao i uz suradnju sa stručnim timom – odradio je i sve poslove nadzora osoba pri radu. U budućnosti ih čeka održavanje primarne opreme.

KAD SE VRIJEDNE RUKE SLOŽE...

Zaposlenici Odjela zaštite i mjerenja, predvođeni rukovoditeljem Krunomirom Petricem, obavili su rekonstrukciju sekundarne opreme 10 kV sklopnih blokova te funkcionalno ispitivanje sekundarnih sustava na postrojenjima 10 i 110 kV, što uključuje ispitivanje ispravnosti ožičenja sustava upravljanja, signalizacije, zaštite, mjerenja, ispitivanja izmjeničnog i istosmjernog razvoda, visokonaponska ispitivanja, padove napona...

Zaposlenici Odjela građenja, predvođeni svojim rukovoditeljem Antom Vežom, izradili su cjelovito uzemljenje svih elemenata (transformatora, GIS-a, ormarića), polaganje i spajanje signalnih kabela, opremanje kućnih transformatora i maloomskih otpornika. Također su obavili poslove opremanja objekta (sigurnosti i zaštite na radu), opremanje 110/10 kV postrojenja, ispitivanje galvanске povezanosti uzemljenja... Čeka ih posao oko opremanja drugog transformatora...

Iz Odjela projektiranja je Robert Raguž izradio izvedbeni projekt trafostanice i obavljao projektantski nadzor. Svi zajedno potvrdili su *kako se sve može kad se vrijedne ruke slože*.

I svi su tog 17. travnja nazočili *dolasku* 110 kV napona u Dujmovaču, zajedno s kolegama PrP Split, koji su 110 kV napon doveli do zadnjeg (ili možda prvog) stupa 110 kV zračnog voda, udaljenog od TS tek desetak metara. Znači, napon iz pravaca Vrborana i Meteriza stiže do tog stupa, a odatle je izgrađen 110 kV kabel (dvije trojke), koji izravno ulazi u TS. Uz nadzor elektroenergetskog inspektora Ksenije Tomić i ispitivača iz Končar DIST-a Tomislava Lukunića, trafostanica 110/10 kV Dujmovača puštena je u probni rad.

U prijateljskoj suradnji A. Veža i K. Petric

Pali su i posljednji dogovori

Što inspektorica K.Tomić govori I.Katiću?

Prvi ugrađeni transformator 110 kV

Ispitivač T.Lukunić iz Končara zajedno s našima iz Elektrodalmacije na prvom ugrađenom transformatoru

Netipičan zadatak splitskih *prijenosaša* uz zadarsku športsku dvoranu

(O)čuvali svoj visokonaponski kabel!

Kanalizacijski kolektor tik uz naš KB 110 kV Zadar centar – Bili brig, sastavni je dio DV 110 kV Zadar centar – Nin

Kao što je poznato, u Zadru se privodi kraju izgradnja višenamjenske športske dvorane u sklopu ŠRC *Višnjik*. Premda je na tom gradilištu puno više posla bilo za tamošnju *Elektru*, i splitski *prijenosaši* imali su jedan netipičan radni zadatak – čuvati svoj visokonaponski kabel.

Naime, kanalizacijski kolektor, koji se gradi u okviru tog projekta, prolazio je usporedno (tik uz!) s našim KB 110 kV Zadar centar – Bili brig, koji je sastavni dio DV 110 kV Zadar centar – Nin. Zadatak ljudi iz Odjela za dalekovode splitskog PrP-a bio je, u suradnji s izvođačima radova, očuvati kabel neoštećenim. Da je ta preventiva bila nužna i opravdana, potvrđuje podatak da bi za njegov eventualni popravak trebali doći stručnjaci iz Švedske te da bi se šteta tada računala i u milijunima kuna. Zato je naš kolega Igor Juretić stalno *bdio* nad našim kabelom i čuvao ga – u doslovnom smislu. Dalibor Škarica, rukovoditelj Odjela

zamjena, rekonstrukcija i prilagodbi i Srećko Aljinović, koordinator u Odjelu za dalekovode, to su *dežurstvo* logistički pokrivali i, prema potrebi, dolazili na teren.

Stanje je otežavalo i to što su se na taj kanalizacijski kolektor spajale i okolne obiteljske kuće pa je na dvadeset lokacija trebalo napraviti prekop preko kabela, kako bi svaka kuća imala svoju crpku. Tu su se još *ubacivali* i novi kabeli javne rasvjete, privremeni 0,4 kV, a za sve te zahvate bili su potrebni iskopi.

Radovi na dvorani su trebali biti završeni do 15. travnja o.g., kako bi kvalifikacijski olimpijski turnir u rukometu započeo 15. svibnja. No, kako sada stvari stoje, neće biti gotovi do predviđenog roka. Što se, pak, tiče radova vezanih uz visokonaponski kabel, oni jesu završeni 22. travnja pa su naši *prijenosaši* mogli odahnuti.

Marica Žanetić Malenica
Snimio: Srećko Aljinović

Predstavljanje za rukovoditelje i stručnjake PP HE Jug

Stanko Perić, predstavnik tvrtke *Kuenz*, prigodom predstavljanja proizvodnog programa

Pravilno čišćenje ulazne rešetke HE

Predstavnik tvrtke *Kuenz* Stanko Perić je 28. travnja o.g. u prostorijama PP HE Jug u Splitu, našim rukovoditeljima i stručnjacima za hidromehaničku opremu predstavio njihov proizvodni program.

Hans Künz GmbH je jedna od najstarijih i najuglednijih strojarskih tvrtki u zapadnoj Austriji koju je još 1932. godine utemeljio Hans Kuenz. Tvrtka je svoje poslovanje započela proizvodnjom građevinske dizalice, a poslije se usmjerila ka proizvodnji kontejnerskih dizalica i hidromehaničke opreme.

Našim stručnjacima posebno su zanimljive bile čistilice, odnosno strojevi za čišćenje ulazne rešetke u hidroelektranama (*trash rake cleaning machines, TRCM*), koje se već primjenjuju u HE Zakučac i HE Senj.

- *Ukupni stupanj djelovanja hidroelektrane je izravno povezan s gubicima na ulaznoj građevini pa, stoga, pravilno čišćenje ulazne rešetke tijekom rada elektrane ima najveći prioritet. Čistilice, koje je kreirala tvrtka Kuenz, su optimirane s obzirom na ukupni stupanj djelovanja hidroelektrane. Razvili smo više sustava za uklanjanje i deponiranje otpada poput trave, lišća, granja, drveća, plastike, sedimentacije... Kuenz čistilice su jednostavne za rukovanje i savršeno prilagođene potrebama klijenata, što uključuje i specijne izvedbe, naglasio je tijekom predstavljanja S. Perić.*

M.Ž.M.

FOTAZAPAJAJ

Nesretna vrana

Proljeće je vrijeme pojačane aktivnosti svih živih bića pa tako i ptica. Tražeći partnera, često se razmeću na pogrešnom i opasnom mjestu.

Razmećući se tako neoprezno na elektroenergetskom stupu, ova nesretna vrana *platila je glavom*. Kako uslijed kišovito vremena ne bi uzrokovala nestanak električne energije, ekipa održavanja niskonaponske mreže Elektre Požega uklonila je beživotno tijelo vrane i otklonila potencijalni kvar.

Mirko Veić

Toplina za velike potrošače

Denis Karnaš

U osječkim naseljima zamjenjuje se vrelodna mreža starija od 30 godina, a stvaraju se uvjeti za priključenje na vrelodni sustav Sveučilišnog Campusa, poslovnog objekta Eurodom te nove športske dvorane u Gradskom vrtu

Sredinom travnja ove godine započeli su radovi za stvaranje uvjeta za priključenje na vrelodni sustav Sveučilišnog Campusa u Osijeku. Radove, čija je ugovorena vrijednost šest milijuna kuna izvodi Pogon Osijek HEP Toplinarstva.

Danas postojeći poslovni objekti na području Sveučilišnog Campusa, u bivšoj Vojarni Drava, priključeni su na parovodni toplinski sustav grada Osijeka. Naime, 13 objekata opskrbljuju se toplinskom energijom iz dvije parne toplinske stanice, ukupne toplinske snage od približno 2,5 MW.

ZAMJENA PAROVODNOG VRELOVDNIM SUSTAVOM ZA SVEUČILIŠNI CAMPUS

Budući da je prenamjenom prostora iz vojarnje u campus prestala potreba za korištenjem pare za tehnološke svrhe, da su parna postrojenja u lošem stanju te da je korištenje pare samo za ogrjevne potrebe neracionalno i skupo, s vlasnikom Campusa – Sveučilištem Josipa Juraja Strossmayera u Osijeku dogovorena je zamjena parovodnog postrojenja vrelodnim.

Pogon Osijek je financirao izradu projekta (strojarski, građevinski i elektro dio), a sa Sveučilištem je potpisao Ugovor za izvođenje radova na izgradnji prve faze vrelodnog postrojenja, koja obuhvaća izgradnju približno 1,1 km vrelodnog raspeta u *krugu* Campusa te montažu novih neizravnih toplinskih stanica u svakom objektu. Mreža je dimenzionirana tako da se zadovolje potrebe i novih objekata koji se planiraju graditi na prostoru Campusa u drugoj fazi izgradnje.

Većina potrebne opreme (predizolirane cijevi i fazonski komadi, toplinske stanice, ekspanzijski uređaji) nabavljena je, radovi su u tijeku i bit će završeni – kako je planirano – do početka iduće sezone grijanja.

REVITALIZACIJA OSJEČKE VRELOVDNE ZASTARJELE MREŽE I POVEĆANJE KAPACITETA

Ti su radovi za Sveučilišni Campus samo dio brojnih aktivnosti koje očekuju osječki Pogon HEP Toplinarstva u ovoj godini. Tako će se iz kredita Svjetske banke za revitalizaciju vrelodne mreže u gradu Osijeku zamijeniti vrelodna mreža u naselju Sjenjak u dužini od dva kilometra, a potom i u Tvrdi i Donjem gradu približno 2,1 km mreže, kao i 400 metara u Trpimirovoj ulici. Jednako tako, izgradit će se 1,1 km novog spojnog vrelodova za Gradski vrt.

Ubrzani su radovi i za buduću dvoranu Gradski vrt, kako bi se opskrba toplinskom energijom osigurala do početka Svjetskog rukometnog prvenstva početkom sljedeće godine

Započela je prva faza radova izgradnje vrelodnog sustava za Campus Sveučilišta J.J.Strossmayera u Osijeku

Kako nam je rekao direktor Pogon Osijek mr. sc. Ivica Mihaljević, zamjena vrelodne mreže u spomenutim naseljima nužna je najvećim dijelom zbog dotrajalosti i lošeg stanja mreže, koja je starija od 30 godina, te povećanja kapaciteta mreže kojim bi se omogućilo priključenje novih potrošača na toplinski sustav krajem ove godine (poslovni objekt Eurodoma toplinske snage od približno 5,5 MW te športska dvorana u Gradskom vrtu snage od približno 2 MW).

Ukupno se za ostvarenje tih radova planira utrošiti približno 20 milijuna kuna (70 posto iz kredita Svjetske banke, a 30 posto iz Plana investicija Pogona Osijek).

Valja naglasiti da će Eurodom biti jedan od najvećih potrošača toplinske energije u gradu Osijeku, dok se ubrzano provode radovi za priključenje na vrelodni sustav buduće športske dvorane Gradski vrt, koja bi trebala biti dovršena do Svjetskog rukometnog prvenstva u Hrvatskoj, početkom sljedeće godine.

Budući kompleks – Eurodom bit će jedan od najvećih potrošača toplinske energije u gradu Osijeku

Naš Planet u jednom od dana

*U mitskim vremenima sve bijaše cijelo:
Svo nebo bijaše čisto,
sva zemlja mirna,
sve planine čvrste,
sva korita rijeka napunjena,
sve prirodno plodno
i svi vladari bijahu podupirani.*

*Ali gubitkom čistoće nebo se proderalo,
gubeći mir, zemlja se raspukla;
gubeći čvrstoću, planine potonuše;
gubeći vodu, korita se razlomila;
gubeći plodnost, priroda nestade;
i gubeći potporu, vladari padoše.*

*Vladari ovise o svojim podanicima,
plemeniti ovise o skromnima.
Tako vladari nazivaju sebe napuštenima,
gladnima i samima
da osvoje potporu naroda.*

(Tao 39, "Potpora")

Teško mi je odrediti mjeru stvari. Trudim se ali to mi se čini sve težim. Onda pomislim, ako to odmah sada na početku priznam, možda mi bude oprošten nemir koji će čitanje unijeti u tvoj sklad.

A nemir u tebe, vrijedni čitatelju, unijeti želim! Odatle neodoljiva potreba da uvodno citiram to staro znanje. Duboko u meni *kipti* želja da stranice potpunim prastarim tekstom i da svaku od 81 lekcije prepričam u današnjicu podrobno, do dosadnosti. Želio bih osjetiti da sam nečemu koristan, da Svijetu koji *tetura* u opijenosti materijalističkim neznanjima bude opet pokazano kako je jednom vladala mudrost, kojoj će se uskoro, ponovno i neizostavno trebati prikloniti.

Ishodište je moguće naći u taoističkom gledanju na prirodu i čovjeka. Ukratko, osnovna je tvrdnja da će čovjek, živeći u skladu s prirodnim zakonima, najbolje proživjeti svoju ulogu u životu. U tom prastarom znanju, priroda nije bila nešto što je trebalo pokoriti i izrabiti, već je bila učiteljica od koje je čovječanstvo trebalo učiti.

I gle kako danas nema rezervne opcije! Ako današnji način ponašanja čovjeka uništi Svijet pod nama, preostat će nam preživljavanje. Tada ćemo se nužno vladati prema prirodnim zakonima da bismo preživjeli. Tao će postati životno cijenjeno znanje.

LJUDSKI ZAKONI JEDNOM DAVNO IZNIKLI IZ PRIRODNIH

S druge strane, ne budemo li trenutno poželjeli shvatiti da prirodni zakoni nisu zamjenjivi nikakvim ljudskima, put Svijeta vodi u prvi scenario. I krug bude potpun.

Površni ili neuki među nama možda odluče ne zamjećivati, ali vrijedno je podsjećanja da su i ljudski zakoni jednom davno iznikli iz prirodnih. Proživljavajući cikličke promjene u Svijetu oko sebe, ljudi su prihvaćali prirodni ritam nadređenih sila. Slutili su disanje nečega što je bilo predaleko od shvaćanja, ali ne manje stvarno. Nazivali su to bogovima, uspoređujući zbivanja u okolini s ponašanjem ljudi. Takve su usporedbe prirodni odjeci razuma, što samo po sebi nije ništa štetno. Ali tada su proširili shvaćeno na djelovanja moćnih osobnosti, kojima su nadjenuli imena. Na takve je okvire odmah nalijepljeno mnogo drugih čovječijih osobina i analogija je izgubila smjer i temelje.

Od tada su božanstva nosila slavu ili krivicu za prirodno, ovisno o korisnosti ili šteti koju bi zbivanja činila čovjeku. Vladari su ih zazivali ili svojatali, a ljudi su voljeli ili ubijali u ime pokoje od takvih moćnih bića, nadljudskih oblića prirodnih procesa.

Božanski zajedničko kroz sveukupnu povijest bilo je i ostalo jedino ovo: razdoblja napretka vodila su u rat i nevolje, da bi potom doba mržnje i gluposti skončavala u miru i siromaštvu, uspravljajući iz gladi, bolesti i zgarišta prema novomu napretku.

OHOLOST DOLAZI OD NEZNANJA

Tao ili *Dao* (Put) razaznaje sliku Svijeta još u dalekoj prošlosti do nepojmljivo finoga detalja. Često je teško prihvatiti postojanje civilizacije koja je dosegla toliku mudrost. Prepreka je u našoj oholosti koja dolazi od neznanja. Treba se podsjetiti da naša civilizacija nije linearno bolja od ranijih, jer se i to primjenom ljudskih zakona ili *sječom umova* – ako dopustite frazu – vraćalo na niže razine. Krivulja napretka civilizacija može se, stoga, slabije usporediti s uzlaznom linijom, već bolje s klasičnim obrisom pile.

Nova društva uvodila su nova vjerovanja, usput gazeći pređašnja kad god se pokazala prigoda. Vjerovanja nisu drukčija od ostalih čovjekovih alata. Služe svrsi, katkada čudnoj ili nepoznatoj; sigurno je jedino da mijenjaju štogod postojeće. Monoteizam, koji u današnjici nadvladava sustave vjerovanja u mnoge bogove, promijenio je i tumačenje utjecaja prirode na čovjeka. Jednako je i obrnuto. Utjecaj čovjeka na prirodu ne slični danas ni na jedan poznati primjer iz davnine! Koliko naša shvaćanja vlastitoga mjesta u Svemiru i u Postojanju utječu na naše ponašanje? U mojemu shvaćanju, taj utjecaj je apsolutan. Nema prostora za raščlanjenje te teme, ali bolno je vidljivo da shvaćanje Svijeta kakvo danas djelima, ne riječima, u okolišu pokazujemo, ni na jedno ključno pitanje o čovjekovoj sudbini i ulozi ne može potpuno odgovoriti.

Misliš li da ne treba toliko izravno povezivati pojmove i pojednostavljivati složene stvari? Slobodno tako misli; moje je da te uznemirim! Moje je da te izbacim precizno naciljanom cipelom iz udobnosti tvoje Navike u drukčiji položaj promatranja, da lakše sagledaš ukupnost ljudske štete koju smo Svijetu počinili i ne posustajemo! Leti i gledaj!

Padajući prema Planetu u zamahu te malo zločeste vizualizacije, raskrivat će ti se sve više detalja. Gradove, izdaleka kao luminiscentne mrlje truleži na mrtvom panju, približavanje će razotkriti kao luksuzne energetske ponore. Silna se energija tamo slijeva u ništa, slaveći čovjeka i njegove izloge, prepune, a bez vrijednosti. Svjetlost će poticati želju za posjedovanjem i ometati lopova u želji za životom bez rada. Svjetlost će napraviti dan od noć i, jer noću vlada Mrak, vječno čovjekovo strašilo.

Što bliže, utoliko jasnije se vidi i cijena svjetlosti i raskoši. Svijest o golemoj količini pogrešaka koje svakodnevno činimo trebala bi biti potpuna baš kada postane prekasno za zaokret, to jest netom prije nego što još jedna civilizacija bubne o ledinu.

SPAŠAVANJEM PLANETA I ŽIVOTA BAVIMO SE NEDOSTATNO I POGREŠNO

Da nema posljednjega trenutka, naglašava jedna zgodna opservacija, ništa ne bi bilo učinjeno. Optimisti među nama još se drže paučinastih šansa da se ponešto može promijeniti. Na žalost, način kojim se to pokušava postići, potpuno je promašen. Poslovima spašavanja Planeta i Života bavimo se jednako nedostatno kao i pogrešno. Vidamo rane na nogama, a ne vidimo da krvare srce. Kažnjavamo zločinjenje uzimajući počiniteljima novac. Ne obvezujemo na znanje ni djelovanje koje bi ispravilo njihovo postupanje. Ekonomisti ili ekolozi, policajci ili liječnici, advokati ili poreznici, političari ili *kontejnerski ronioci*, svi se oni zapravo bave ili muče samo s posljedicama. A uzroci?

Ljudi su već potpuno zagađeni materijalizmom, otrovom koji zapunjava kapacitete duha i ne ostavlja prostora podsjećanju da je zapravo moguće i bolje živjeti istinito, pošteno i čista srca. U tom smjeru treba samo žrtvovati ono što nas čini najtužnijom rasom na Planetu. Ostavljam ti, čitatelju da i osobno otkriješ ponešto o nužnim žrtvama.

Ako ne znaš kako ili kamo krenuti u takvo otkrivanje, poslušaj prve sljedeće *Vijesti*...

Tekst i ilustracija: M.Filipović

Poštujmo jedini Dom

Jelena Vučić
Snimak: Ivan Sušec

Osvijestimo naše postupke i brižno se ponašajmo prema svemu što nas okružuje, ne dopustimo niti sebi niti drugima nesavjesno ponašanje prema okolišu, jer samo poštovanje prema darovima Zemlje i aktivno djelovanje u njihovu očuvanju svakoga od nas, jamči da svi mi i oni koji će doći iza nas, imamo šansu za kvalitetan život

Znamo da je Svemir složena i nepojmljivo velika tvorevina organizirana od zvijezda i njezinih planeta u sastavu pojedine galaksije. Jednako tako znamo da pojedine galaksije imaju približno 100 do 200 milijarda zvijezda, većih, jednakih ili manjih od našeg Sunca. Znamo da svemir ima više od 100 milijarda galaksija, što je za nas teško pojmljivo. Svjesni smo da je u tako nepojmljivo velikom broju zvijezda i planeta, naša Zemlja samo jedan od bezbroj planeta gdje je stvoren život, samo treći kamenčić od Sunca. Taj mali plavi Planet razlikuje se od ostalih, koliko mi znamo, po obilju vode i atmosferi bogatoj dušikom i kisikom i što je najvažnije, on je naš Dom.

Zemljine prekrasne raznolikosti otkrivaju prisutnost različitih živih vrsta koje obitavaju u slojevitoj strukturi atmosfere, tlu te u dubinama vodenih bogatstava. Ravnotežu života na Zemlji čini prisutnost čovjeka, koji živi u skladu s ostalim biljnim i životinjskim vrstama. Kako ljudski um napreduje, tako svoje mogućnosti koristi u neskladu s prirodnom ravnotežom pa se javljaju nepravilnosti koje utječu na osiromašenje bogatstava našeg Planeta. Razvojem industrije narušava se Zemljina prirodna ravnoteža i time se uništavaju njene vrijednosti ljepota života.

Trebamo biti svjesni da su vodeni resursi smanjeni, da nam prijeti globalno zatopljenje i da ćemo u bliskoj budućnosti morati započeti iskorištavati alternativne izvore energije. Nestaju

ekološki sustavi, primjerice oni močvarni, izumire veliki broj biljnih i životinjskih vrsta. Izgradnjom umjetnih jezera i hidroelektrana mijenjaju se tokovi rijeka. A tu su i problemi prašuma i kiselih kiša.

Ipak, ljudska svijest o očuvanju planeta Zemlje vodi bitku s lošim utjecajima industrije koji je uništavaju. Potaknuti nužnošću za osiguranjem Doma idućim naraštajima, oni svjesniji stanovnici Zemlje odlučili su 22. travnja proglasiti Danom planeta Zemlje i time pokušati probuditi svijest većeg broja ljudi o potrebi očuvanja svih blagodati koje nam Zemlja poklanja. Toga dana razne organizacije pokušavaju predočiti podatke i činjenice skupljene tijekom godine o uvjetima života na Zemlji koji, na žalost, pokazuju zabrinjavajuće – dramatično pogoršanje. Oni pokazuju da Zemlja vapi za našom brigom, da treba nježnu ruku i poštovanje kakvo zaslužuje. Puno riječi – malo djela

Svjesno (ili nesvjesno) uništavamo sva Zemljina dobra, ne razmišljajući da će radi toga trpjeti naša djeca. U prošlom broju HEP Vjesnika pisali smo o onečišćivanju vode, sastavnog dijela Zemlje, koja zauzima 70 posto njene površine. Svojom nepromišljenošću, čovjek se umiješao i u tu najvažniju sastavnicu Planeta – količine pitke vode sve su manje, a Zemlja polako gubi svoj zdrav izgled.

U nadi da će, ipak, ljudi sve više osvijestiti što se oko njih događa, 22. travnja obilježava se svake godine i to od 1970., najprije u SAD-u, a potom i u cijelom svijetu. U Hrvatskoj ga je početkom devedesetih godina prošlog stoljeća započelo obilježavati Društvo za unaprjeđenje kvalitete življenja. I u Hrvatskoj se toga dana želi ukazati na zagađenost zraka, vode, tla, uništenje staništa, krčenje i paljenje šuma te ubijanje raznih životinjskih vrsta. Tada si postavljamo pitanje: ima li načina da spasimo barem ono što nam je ostalo? Odgovor je u nama, ali očito je da toga nismo niti svjesni. Do sada se govorilo i pisalo mnogo, a zapravo učinilo vrlo malo.

Samo od riječi nema puno koristi. Ako volite sebe i svoje najmilije, zastanite i promotrite što vas okružuje, prosudite koliko kvalitetno živite u svojoj okolini. Premda najčešće razmišljamo da mi kao pojedinci ne možemo učiniti puno, ali i svaki mali pomak može biti prilog za Zemlju i očuvanje njenih vrijednosti. Stoga, osvijestimo

naše postupke i brižno se ponašajmo prema svemu što nas okružuje. Ne dopustimo niti sebi niti drugima nesavjesno ponašanje prema okolišu! Samo poštovanje prema darovima Zemlje i aktivno djelovanje u njihovu očuvanju svakoga od nas, naš Dom svi mi i oni koji će doći iza nas imamo šansu za kvalitetan život.

Naša je Zemlja prekrasna i stoga upoznajmo svaku uvalu, otok, kamen, cvijet, pijmo vodu s njenih izvora, popnimo se na vrh planine, pomirišimo aromatične borove i uživajmo u blagodatima ljekovitih trava. Poštujmo raznolikost biljne i životinjske vrste te postanimo svjesni da budućim naraštajima u naslijeđe moramo ostaviti najmanje toliko koliko smo mi sami naslijedili od naših prethodnika. Boravite što više u prirodi i neka vam svijest o vlastitoj privilegiranosti suživota s rajem na Zemlji, svakodnevno pričinjava radost.

Kako možemo pomoći Zemlji

1. Staklo je materijal koji se može u potpunosti reciklirati i to bezbroj puta. Zato staklene boce ili staklenke ne treba bacati zajedno s ostalim kućnim otpadom, nego ih treba odložiti u posebno označene kontejnere. Staklenoj boci bačenoj u prirodu treba 4000 godina da nestane.

2. Baterije u daljinskim upravljačima, mobitelima, satovima i ostalim uređajima prije ili kasnije prestaju biti upotrebljive. Njih se ne smije bacati s ostalim kućnim otpadom, jer sadrže teške metale koji nepovratno zagađuju okoliš. Stoga pronađite poseban kontejner u koji se odlažu stare baterije.

3. Skoro 30 posto otpada koje stvori vaša obitelj je papir. On se, također, može reciklirati i zato se odlaže u posebne kontejnere. Recikliranjem papira i vi ćete pomoći očuvanju šuma, uštedi vode i energije te zaštititi okoliša.

4. Za razgradnju plastične boce prirodi trebaju stotine godina. Stoga i te boce treba odložiti u posebne kontejnere.

Vjetar i biomasa ključni izvori OIE

U Ljubljani je 11. travnja o.g. održana Radionica za predstavnike zemalja jugoistočne Europe (Slovenija, Bugarska, Rumunjska, Hrvatska i Austrija) pod naslovom „Harmonizacija i koordinacija europskih potpornih mehanizama za obnovljivu energiju“ (*Harmonisation and Coordination of European Renewable Electricity support mechanisms*) u sklopu projekta Futures-e, a u okviru projekta Inteligentna energija za Europu (*Intelligent Energy for Europe*).

Riječ je o trećoj po redu (od ukupno šest) regionalnih radionica. Gradovi domaćini već održanih radionica bili su Varšava i Vilnius, dok će u idućim mjesecima radionice biti organizirane u Londonu, Rimu i Berlinu. Projekt bi trebao završiti u studenom 2008. godine završnom konferencijom u Bruxellesu.

ISKUSTVA HRVATSKE I DRUGIH ZEMALJA

Projekt Futures-e započeo je u prosincu 2006. s ciljem uključivanja država članica EU u raspravu o optimizaciji i koordinaciji zakonskih propisa na području obnovljivih izvora energije te o ciljevima EU nakon 2010. godine

Na dnevnom redu Radionice o kojoj izvješćujemo, održano je šest prezentacija i to o sustavima potpore u zemljama jugoistočne regije, definiranju harmonizacije i koordinacije na razini Europske unije te njihovim mogućim posljedicama. Predstavnici Austrije, Slovenije, Rumunjske i Hrvatske izložili su pregled statusa obnovljivih izvora energije u svojim državama te zakonsku regulativu vezanu za to područje.

Hrvatsku je predstavljao dr.sc. Zoran Stanić, direktor HEP Obnovljivih izvora energije. U prezentaciji je, nakon upoznavanja s djelatnošću HEP grupe i predstavljanja njene tvrtke-kćerke HEP Obnovljivih izvora energije, sudionike upoznao i s poviješću poticanja obnovljivih izvora energije unutar HEP-a te s novom hrvatskom zakonskom regulativom o OIE, donesenom u srpnju 2007. godine.

U Austriji se s vrlo poticajnim zakonodavnim okvirom započelo 2003. godine, što je pridonijelo velikom porastu instaliranja OIE. Međutim, takav sustav je nakon dvije godine promijenjen te je 2006. donesen novi zakon, nakon kojega se ne postižu tako značajni rezultati u odnosu na dotadašnji. Sustav je uređen tako da se proizvođačima garantiraju zajamčene Feed-in tarife za razdoblje od 10 + 2 godine (u 11. godini smanjuje se postotak na 75 posto, a u 12. na 50 posto poticanja), tarife su ovisne o instaliranom kapacitetu, a ukupni godišnji proračun ograničen je na 17 milijuna eura. Sustav je sličan hrvatskom, razlika je – dakako – u visini tarifa. Primjerice, tarifa za vjetroelektrane u Austriji iznosi 7,55 eurocenta/kWh (što je približno 0,55 kn/kWh). Usporedimo li to s hrvatskom tarifom koja iznosi 0,64 (odnosno 0,65) kn/kWh, možemo razumjeti veliki interes austrijskih investitora za ulaganje u Hrvatsku.

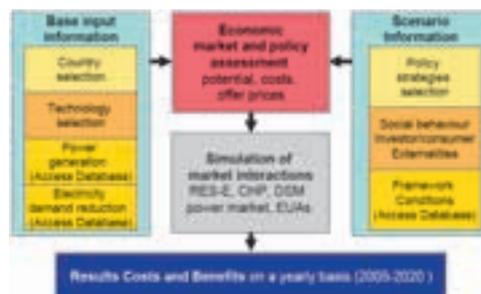
Prvi koraci ka liberalizaciji tržišta električne energije u Rumunjskoj započeli su 1999., kada su se odvojili sektori proizvodnje, prijenosa i distribucije električne energije te je utemeljen operator tržišta. *Zeleni certifikati*, kao poticaji razvoju OIE, stupili su na snagu 2006. Rumunjski prioriteti u OIE su sljedeći: hidroelektrane, biomasa, solarna energija, vjetar te geotermalna energija. Regulatorno tijelo odredilo je minimalnu i maksimalnu cijenu *zelenih certifikata* od 28 do 42 eura/MWh za 2005.

godinu. Pretpostavlja se da će cijene certifikata ostati stabilne ili se čak i povećati zbog nedostatka opskrbe iz OIE.

U Sloveniji je također na snazi Feed-in tarifni sustav. Predviđa se do 2020. godine instalirati približno 400 MW hidro i vjetroelektrana, a velika pozornost se usmjerava solarnoj energiji. Za tu tehnologiju tarifa iznosi 37,4 eurocenta/kWh, što je približno 2,7 kn/kWh. U Hrvatskoj su tarife slične (2,1 do 3,4 kn/kWh), međutim zakonom su instalirani kapaciteti ograničeni na ukupno 1 MW.

Za nas je osobito zanimljiva prezentacija bila o rezultatima Green X modela, koji je jedan od podloga za donošenje nove EU direktive o OIE. Naime, Green X je softverski alat razvijen s namjerom opisa potencijala i pratećih troškova različitih obnovljivih izvora energije, procjene utjecaja zakona te implementacije raznih utjecaja na pravilan način i to mogućih tehnoloških promjena (primjerice, smanjenje investicijskih troškova ili povećanje efikasnosti zbog tehnološkog napretka) i širenja tehnologije (primjerice, utjecaj neekonomskih prepreka za OIE).

Slika 1: Green X model

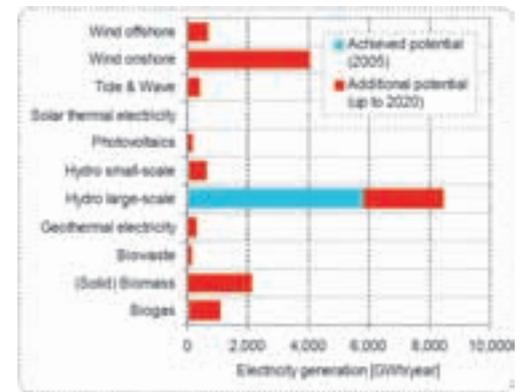
Voditelji projekta (*Energy & Economics Group, Vienna University of Technology*) su analizu napravili i za Hrvatsku – na grafikonu je prikazan iskorišteni potencijal u 2005. i mogući iskoristivi potencijal 2020. godine. Prema takvim proračunima, Hrvatska bi do 2020. mogla imati približno 50 posto udjela u ukupnoj potrošnji, odnosno 13 TWh (Slika 2). Kada bismo taj broj podijelili s, u prosjeku, 3.000 radnih sati, dobili bismo približno 4.000 MW instaliranog kapaciteta samo iz obnovljivih izvora (uključujući velike hidroelektrane). Osim toga, dana su i predviđanja proizvodnje do 2020. u GWh svakog pojedinog izvora (Slika 3).

Slika 2: Udjel OIE u ukupnoj potrošnji u 2020.

2020		
RES-E deployment	BAU	
Breakdown by RES-E category	BAU	
Bio gas	GW	119
Wind onshore	GW	5.989
Bio waste	GW	520
Geothermal electricity	GW	130
Hydro large-scale	GW	7.560
Hydro small-scale	GW	550
Photovoltaics	GW	61
Solar thermal electricity	GW	31
Tide & Wave	GW	129
Wind offshore	GW	3.837
RES-E TOTAL	GW	13.387
RES-E TOTAL - share of total demand	%	61.7%

Izvor: Green X, EEG, Vienna University of Technology

Slika 3: Ostvareni (2005.) i ostvarivi potencijal (2020.)

Izvor: Green X, EEG, Vienna University of Technology

Takve projekcije potencijala OIE, predstavnici HEP Obnovljivih izvora energije ocijenili su vrlo optimističnim, na što su autori odgovorili da su podaci dobiveni od lokalnih partnera.

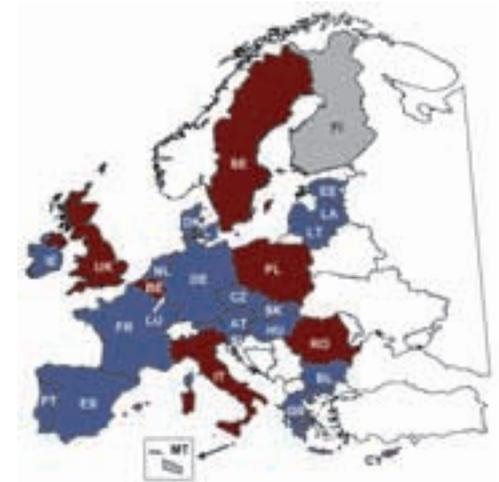
AMBICIOZNI CILJEVI

Nakon prezentacije zaključeno je da su vjetar i biomasa ključni izvori koji će sudjelovati u implementaciji OIE te da je nužno uklanjanje neekonomskih prepreka (kao što su administracijske, tehničke i sociološke), kako bi se ambiciozni ciljevi OIE ostvarili prema relativno niskim troškovima.

Kao što je prikazano na Slici 4, poticajni sustavi u Europi podijeljeni su na Feed-in sustave (plavo), *zelene certifikate* - TGC (crveno) te investicijske zajmove (sivo).

Pod pojmom harmonizacije podrazumijevamo potpunu implementaciju standardiziranih, obvezujućih propisa na području instrumenata potpore OIE u EU. Ciljevi harmonizacije bili bi da su sustavi poticanja pojedinih zemalja kompatibilni i u skladu s nacionalnim tržištem električne energije te povećanje efikasnosti potpore i postizanje zadanih ciljeva u smislu povećanja udjela OIE u ukupnoj potrošnji električne energije.

Slika 4: Sustavi poticanja u EU

Osim postojanja stabilnih političkih instrumenata, poznavanje problematike tehnologije ključan je kriterij za postizanje uspješne implementacije OIE u budućnosti na pravilan i efikasan način.

Energija vjetra – moćno rješenje energetske opskrbe

Energija vjetra je dragocjeni proizvod koji donosi brojne koristi društvu i ne samo da revitalizira ekonomiju, nego stvara i nova radna mjesta, smanjuje europsku ovisnost o uvoznim fosilnim gorivima i pridonosi boljem funkcioniranju tržišta električne energije, koje je doista iznimno potrebno

U Bruxellesu, sjedištu Europske unije, od 31. ožujka do 3. travnja o.g. održana je Europska konferencija o energiji vjetra (*European Wind Energy Conference*).

Konferencija je okupila približno šest tisuća sudionika iz čak 82 zemlje, koji su u četverodnevnom programu mogli sudjelovati na raznim predavanjima i radionicama te posjetiti sajam, na kojem se predstavilo približno 200 izlagača opreme i pripadajuće industrije te sajam poslova (*job fair*) i forum o financiranju projekata vjetroelektrana.

- *Energija vjetra je sa 57 GW ukupne instalirane snage u Europskoj uniji krajem 2007. godine, do sada pokazala najbolje rezultate na području obnovljivih izvora energije. Kako bi se nastavio takav trenda rasta, potrebno je omogućiti siguran i povoljan europski pravni okvir*, izjavio je prigodom otvorenja Konferencije europski povjerenik za energiju i predsjedatelj Andris Piebalgs. Također je naglasio potrebu da se uloga obnovljivih izvora energije razmatra i iza 2020. godine.

Nova Direktiva o obnovljivim izvorima energije, koju je u siječnju ove godine predložila Europska komisija, naišla je na pozitivan prijem, premda postoji mogućnost poboljšanja unutar Europskog parlamenta i država članica Europske unije.

- *Potrebno je uvođenje jasnih smjernica za izradu nacionalnih akcijskih planova, gdje se treba uključiti niz elemenata. Europska komisija mora biti spremna razmatrati akcijske planove i imati mehanizme provođenja, kako bi mogla reagirati ako država članica ne ispunjava zacrtane ciljeve*, naglasila je Britta Thomsen, zastupnica u Europskom parlamentu.

REALAN CILJ – IZ ENERGIJA VJETRA 12-14 POSTO POTREBA EU U 2020.

Arthouros Zervos, predsjednik Europskog udruženja za energiju vjetra (*European Wind Energy Association*), ukratko je predstavio rezultate njihovog najnovijeg istraživanja *Pure power: wind energy scenarios up to 2030.*, naglasivši:

- *Nema kontradikcije između rasta ekonomije i šireg korištenja energije vjetra. Naprotiv. Energija vjetra je dragocjeni proizvod koji donosi brojne koristi društvu. Ne samo da revitalizira ekonomiju, nego stvara i nova radna mjesta, smanjuje europsku ovisnost o uvoznim fosilnim gorivima i doprinosi boljem funkcioniranju tržišta električne energije – koje je doista iznimno potrebno.*

Energija vjetra trenutno podmiruje 3,7 posto potrošnje električne energije u Europskoj uniji. *Pure Power* pokazuje da je cilj Europske komisije od 12 posto u 2020. godini realan. U 2007. godini, instalirana snaga vjetroelektrana u Europskoj uniji povećala se za 8,5 GW (usporedbe radi, cijela Hrvatska ima približno 4 GW instalirane snage), a kako bi se postigao cilj od 12 posto, potrebno je godišnje povećanje od 9,5 GW tijekom sljedećih 13 godina. Tada bi ukupna instalirana snaga vjetroelektrana u EU iznosila 180 GW i podmirivala 12-14 posto potreba u 2020. godini. Očekivana proizvodnja pritom bi iznosila 477 TWh električne energije (usporedbe radi, potrošnja električne energije u Hrvatskoj je približno 17 TWh), od čega se 133 TWh očekuje iz *offshore* vjetroelektrana.

OTVARANJE ČAK 368 TISUĆA RADNIH MJESTA U EUROPI, POVEZANIH S ENERGIJOM VJETRA

Konferencijski program uključio je mnoga stručna predavanja vezana za sve aspekte energije vjetra – od metoda mjerenja vjetra, proračuna pri dizajniranju vjetroagregata, kratkoročnih i dugoročnih modela predviđanja energije vjetra, sve do energetske politike, integracije energije vjetra na tržište i utjecaja na emisije i tržište emisija CO₂.

U okviru Konferencije, održan je Forum o financiranju projekata vjetroelektrana (*Wind Energy Finance Forum*), gdje su sudionici mogli saznati pojedinosti o projektnom financiranju, analizi i ocjeni rizika, investicijama privatnog sektora i slično. Na sajmu poslova (*job fair*) je zaključeno da je potrebno zapošljavanje više desetaka tisuća stručnjaka na području energije vjetra, kako bi se omogućio planirani rast do 2020. godine. Pritom su najtraženiji tehnički stručnjaci (elektrotehnika, strojarstvo, održavanje, aerodinamika i slično), ali i menadžeri koji će razumjeti industriju i tehnologije. Prema izvješću MITRE, očekuje se otvaranje čak 368.000 radnih mjesta u Europi, koja će biti povezana s energijom vjetra.

Zaključak Konferencije ponudio je Arthouros Zervos:

- *Četiri dana rasprava i prezentacija na EWEC-u 2008., ponovno se pokazala važnost energije vjetra kao moćnog rješenja za opskrbu energijom Europe i ostatka svijeta. Vidjeli smo točno koliko je ključno da se predložena Direktiva o obnovljivim izvorima energije Europske komisije prihvati i primijeni brzo i učinkovito. Na taj način, Europa će imati koristi od svega što nudi energija vjetra i svjedočiti dolasku nove generacije opskrbe energijom.*

Iz Hrvatske su na Europskoj konferenciji o energiji vjetra sudjelovali članovi Hrvatske gospodarske komore, Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, Sveučilišta u Zagrebu i Splitu, Energetskog instituta „Hrvoje Požar“, Končara te naši kolege iz HEP-a: dr. sc. Zoran Stanić, direktor HEP Obnovljivih izvora energije i Saša Cazin iz HEP Operatora prijenosnog sustava.

Diana Ognjan

Končar – Distributivni i specijalni transformatori (D&ST), dobitnik *Zlatne kune* za 2007.

Izvršnošću poslovanja u klub velikih

Marica Žanetić Malenica

Naša suradnja s HEP-om je dugotrajna i korektna, a naši odnosi otvoreni – od vaših stručnjaka dobivamo potporu za nova rješenja pa tako nove tehničke izazove i probleme koji ih prate zajedno rješavamo na obostranu korist

Kada je u veljači ove godine Ivan Klapan, predsjednik Uprave društva Končar – Distributivni i specijalni transformatori (D&ST), našeg dugogodišnjeg poslovnog partnera, iz ruku Premijera primio *Zlatnu kunu* za izvrsnost poslovanja u 2007. godini u kategoriji velikih poduzeća, dobili smo valjani povod za *zakucati na vrata* ove uspješne tvrtke na njezinoj jankomirskoj adresi.

Nakon krize zbog gubitka postojećih tržišta i nemogućnosti reorganizacije i prilagodbe novim uvjetima, tadašnji SOUR Rade Končar je početkom 1991. godine pao u stečaj, a većina njegovih OOUR-a već je imala spremne programe za reorganizaciju. I tako su se, na lokaciji Jankomir, utemeljile tri zasebne tvrtke, specijalizirane za proizvodnju transformatora i to: Končar – Mjerni transformatori, Končar – Energetski transformatori te Končar – Distributivni i specijalni transformatori (D&ST).

PUT U VISOKO DRUŠTVO

To što se nije započelo od ničice, učinio je preobražaj D&ST-a brzim i učinkovitim. Poslovni prostor, obučeni ljudi i postojeće poslovne veze išle su im u prilog. Međutim, rat koji se upravo tada rasplamsavao

na ovom području, prisilio ih je na korak natrag. Unatoč svemu, okrenuli su se poslu i razvijali ga čak i u tim nepovoljnim uvjetima. Već 1993. godine započeli su uspostavljanje sustava upravljanja kvalitetom ISO 9001, u čemu su i uspjeli, dobivši taj certifikat početkom srpnja 1995. godine.

Ubrzani rast započeo je nakon Domovinskog rata, kada su se otvorila i nova, inozemna tržišta. Da im se borba za opstanak na tržištu isplatila, vidno se potvrdilo 2001. godine, kada je njih 230 prvi put ostvarilo ukupni prihod od 200 milijuna kuna. Tada su još uvijek bili jednostavnije poduzeće srednje veličine i funkcijske organizacije. Te prijelomne godine sagledali su svoju novu poziciju i postali svjesni da će im ona omogućiti značajniji rast. Za ostvarenje ciljanih poslovnih pomaka krenuli su u značajnu investicijsku aktivnost. Građevinski objekti, podignuti još 1964. godine, *tražili su* renoviranje i dogradnju, a oprema s početka osamdesetih godina prošlog stoljeća *gubila je korak* sa suvremenim tehnologijama, koje su nudile proizvode novih značajki, sve traženijih na energetskom tržištu.

Nakon što je Nadzorni odbor prihvatio projekt revitalizacije, u nekoliko sljedećih godina tvrtka je bila spremna za nove proizvodne mogućnosti i za daljnji razvoj. Nekako u to vrijeme, i konjunktura na energetskom tržištu im je pogodovala, jer se vidno povećala potražnja za opremom pa samim tim i za transformatorima. Tako su 2006. godine imali rast veći za 60 posto u odnosu na 2005., a 2007. za 26 posto u odnosu na 2006. godinu. Njihovo znanje i učinkovitost, u sprezi s povoljnim tržišnim okolnostima, omogućili su im u samo tri godine da svoj ukupni prihod udvostruče:

- Mi smo tipičan primjer razvojnog puta jedne tvrtke koja je imala određene krize iz kojih je izvukla valjane pouke i nakon toga nastavila svoj razvojni put. Kada se na tom putu stvore uvjeti za sljedeći organizacijski iskorak, mi ćemo to znati i moći učiniti, bez

krize, poput one iz devedesetih godina prošlog stoljeća i, nadamo se, na bezbolniji način, kaže predsjednik Uprave I. Klapan.

Danas, s 329 zaposlenika, već su u kategoriji velikih tvrtki, točnije *malih* velikih tvrtki. Još uvijek zapošljavaju nove ljude, ali i privode kraju reorganizaciju tvrtke, u kojoj će se svaka proizvodna cjelina dodatno ekipirati, prema potrebama poslovnih procesa. Uspješan prijelaz iz jednostavnije funkcijske organizacije u divizijsku, primjereniju većim i složenijim tvrtkama, ocjenjuju jednim od najznačajnijih poslovnih događaja u godini za koju su i dobili priznanje Hrvatske gospodarske komore. Kako se budu stvarali uvjeti novi organizacijski model omogućit će im daljnji rast. Danas su organizirani u dva proizvodna centra (PC): Distributivni transformatori (do 4 MVA i 36 kV) i Energetski transformatori (do 63 MVA i 170 kV), a svaki od njih godišnje proizvede vrijednost od 250 do 300 milijuna kuna.

KATAR – MALA ZEMLJA ZA VELIKI IZVOZ

- Respektabilan rast vrednovala nam je u svojim ocjenama pri izboru najuspješnijih i HGK, naglašava I. Klapan, potkrepljujući to podatkom da Končar D&ST izvozi otprilike 70 posto svoje realizacije. Njihovo tržište zahvaća četiri regije: Hrvatsku; zemlje susjede i one u okruženju (Slovenija, Austrija, Češka, Mađarska, BiH, Slovačka...); ostale europske zemlje (Švedska, Finska, Njemačka, Francuska, Švicarska,...) i, kao četvrtu, izvan europske zemlje (zemlje Zaljeva, Bliskog Istoka, Afrike). Takvu rasprostranjenost zahvaljuju i izbalansiranoj mreži svojih zastupnika, s kojima su sklopili ugovore o poslovnoj suradnji. Prema njegovim riječima, lakše dobivaju poslove na manjim tržištima, posebice u otočnim zemljama (Island, Cipar, Mauricijus), jer su ta tržišta otvorenija.

- Primjerice, zemlje Bliskog Istoka imaju velike potrebe za energetskom opremom i posljednjih godina

Ivan Klapan, predsjednik Uprave Končar – Distributivni i specijalni transformatori (D&ST): respektabilan rast vrednovala nam je u svojim ocjenama pri izboru najuspješnijih i HGK, a izvozimo otprilike 70 posto naše realizacije

Ovdje se proizvode transformatori

Projektne kancelarije Končar D&ST rasadište je naprednih zamisli

postale su naše važno tržište. Među njima je, uz UAE, nama najzanimljiviji Katar, koji je u našem ukupnom izvozu u 2007. godini zastupljen sa 4,04 posto i bio je na visokom šestom mjestu. To je mala zemlja s površinom od samo 11,5 tisuća četvornih kilometara i približno 900 tisuća stanovnika, ali privlači pozornost ponude cijelog svijeta. Tako smo im, u 2006. godini, isporučili 52 distributivna uzemljivačka transformatora i prigušnice za 110 i 400 kV transformatorske stanice u okviru projekata izgradnje i proširenja 400 kV mreže u toj zemlji. Tijekom 2007. godine isporučili smo 77 uzemljivačkih transformatora naponskog reda 12 i 36 kV i snage 315, 500 i 1000 kVA, ovoga puta za projekt „Qatar Phase VI“, saznajemo od I. Klapan.

Podaci za 2007. godinu govore da im je realizacija iznosila 487,2 milijuna kuna, od čega je u Hrvatskoj plasirano 36,3 posto. Gledajući po asortimanu, isporučili su: 53,35 posto energetskih transformatora, 32,38 posto distributivnih transformatora i 5,82 posto suhih i specijalnih transformatora. Na popravke, usluge i ostalo otpada preostalih 8,45 posto.

HEP – NAJVEĆI DOMAĆI PARTNER

U Hrvatskoj se prosječno prodaje tridesetak posto njihove godišnje proizvodnje, od čega se otprilike 26 posto plasira tvrtkama HEP grupe (preostalih 4 posto otpada na HŽ i drugu industriju). Tako je HEP (HEP Operator distribucijskog sustava, kao prvi, a potom i HEP Operator prijenosnog sustava i HEP Proizvodnja) glavni domaći partner i ujedno najveći pojedinačni partner D&ST-a.

– Naša suradnja s HEP-om je dugotrajna i korektna, a naši odnosi otvoreni. Od vaših stručnjaka dobivamo potporu za nova rješenja pa tako nove tehničke izazove i probleme koji ih prate zajedno rješavamo na obostranu korist. I u ovoj, 2008. godini, pokušavamo i nadalje biti glavni HEP-ov dobavljač transformatora. Međutim, već sada je vidljivo da će, zbog smanjenja troškova i restriktivnog pristupa ulaganjima, HEP ove godine kupovati značajno manje opreme nego prethodnih godina. Ali, i to je realnost koju s razumijevanjem prihvaćamo. Nadamo se da je riječ o trenutnom stanju i da će HEP uskoro vratiti svoj udjel u našoj realizaciji, kaže I. Klapan.

Tijekom 2007. godine završili su projekt Razvoj nove generacije distributivnih transformatora. Zadatak tog Projekta bio je istražiti, razviti i ispitati nova tehnička rješenja distributivnih transformatora (nova tehnologija namatanja za raspon snage od 315 do 1000 kVA) te odabir, nabava i puštanje u pogon odgovarajućih proizvodnih strojeva. Ostvarenjem tog Projekta, snizit će se ukupni troškovi proizvodnje novih proizvoda. Razvoj nove generacije tih transformatora postao je nužan i radi mogućnosti konkuriranja ostalim ponuđačima takvih proizvoda na tržištu.

NAJDRAGOCJENIJE PRIZNANJE – VRAĆAJU NAM SE KUPCI

Predsjednik Uprave I. Klapan je prvi čovjek te tvrtke još od 1991. godine. Članovi Uprave, uz njega, još su: Zvonko Ptičar, direktor prodaje i marketinga; Petar Vlaić, financijski direktor; Miljenko Damić, direktor PC Energetski transformatori i Josip

Belamarić, direktor PC Distributivni transformatori.

Da je prošlogodišnja Kuna zlatica došla u prave ruke potvrđuje i podatak da im je to već druga. Prvu Zlatnu kunu dobili su još 1999. godine kao najuspješnije trgovačko društvo u kategoriji srednjih poduzeća (do 250 zaposlenika). Tu su i zlatne plakete HGK Grada Zagreba, koje su dobili 1998. i 2006. godine:

– Ipak, naša najveća nagrada i najdragocjenije priznanje je to što nam se kupci vraćaju. Ovo zadnje priznanje „Zlatna kuna“ za najuspješnije veliko poduzeće je svakako bilo ugodno primiti. Ono je čast i obveza i upozorenje da prelazimo u „klub velikih“ i da se tomu moramo i organizacijski prilagoditi, s ponosom poručuje I. Klapan.

„Končarevac“ za sve – „Novosti“ samo za njih

Listajući njihove Novosti, koje izlaze tromjesečno već 14. godinu, uvjerila sam se da, uz korporativno glasilo Končarevac, ovim internim biltenom uspješno i ažurno nadopunjuju informiranost svojih zaposlenika. Premda na samo četiri stranice i tehničkom izvedbom u kućnoj radinosti, taj bilten redovito izlazi zahvaljujuć i požrtvovnoj tajnici Ljubici Zbiljski, koja ga godinama uređuje.

Tajnica Ljubica Zbiljski s radošću uređuje njihov interni bilten

U neposrednoj proizvodnji radi veliki broj žena, jer se traži pedantnost i preciznost.

Državno natjecanje elektromontera/elektroinstalatera

Sve bolje znanje učenika

Veročka Garber

Učenici i mentori u društvu sa S. Djakovićem i S. Paunovićem, predsjednikom i tajnikom Državnog povjerenstva

Pri praktičnom i teorijskom dijelu natjecanja ocjenjivana je funkcionalnost, točnost, brzina pa i estetski izgled rada

Nakon što su u prethodnim mjesecima učenici uspješno prebrodili dvije natjecateljske razine školskih i međuzupanijskih natjecanja, njih 20 najboljih našlo se u završnici u Kninu, kako bi svojim znanjem i vještinom, teorijskim i praktičnim radom, osvojili što više bodova i donijeli sebi, svojim mentorima i školama titulu najboljih, a motivaciji je nedvojbeno pridonijela i činjenica da najbolji osvajaju i Nagradu Hrvatske elektroprivrede

U organizaciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa – Agencije za strukovno obrazovanje, u kninskoj Srednjoj strukovnoj školi Kralja Zvonimira je 24. i 25. travnja o.g. održano državno natjecanje učenika u zanimanju elektromonter/elektroinstalater.

Nakon što su u prethodnim mjesecima učenici uspješno prebrodili dvije natjecateljske razine školskih i međuzupanijskih natjecanja, njih 20 najboljih našlo se u završnici u Kninu, kako bi svojim znanjem i vještinom, teorijskim i praktičnim radom, osvojili što više bodova i donijeli sebi, svojim mentorima i školama titulu najboljih. A, motivaciji je nedvojbeno pridonijela i činjenica da najbolji osvajaju i Nagradu Hrvatske elektroprivrede.

DOBRO OPREMLJENA STRUKOVNA ŠKOLA

Prema odluci Državnog povjerenstva, ovogodišnji praktični zadatak pod nazivom *Električna instalacija rasvjete i utičnica* trebao je riješiti pitanje napajanja razvodnog ormarića priključenjem na trofaznu mrežu s odgovarajućim sustavom zaštite, a unutar ormara izvesti zadanu instalaciju i spajanje trošila. Teorijski dio učenici su rješavali 60 minuta, a praktični 150 minuta. Za rješavanje su koristili vlastiti alat, a ocjenjivani su za funkcionalnost, točnost, brzinu pa i za estetski izgled svog rada.

Sve se to događalo u iznimno dobro opremljenim prostorima kninske strukovne škole, čije su dugogodišnje iskustvo, kvalitetan kadar i dobra organiziranost pridonijeli da već drugi put budu odabrani za domaćina strukovnog natjecanja. Prije dvije godine bili su organizatori državnog natjecanja u zanimanju elektromehaničar. Škola ima više od 400 učenika, a omogućava provođenje programa četverogodišnjeg i trogodišnjeg obrazovanja. Četverogodišnjim su obuhvaćena elektrotehnička i strojarska zanimanja, a u okviru trogodišnjeg programa školuju se elektroinstalateri, elektromehaničari, elektroničari – mehaničari i mnogi drugi. Učionice su opremljene

najnovijom tehnološkom i didaktičkom opremom, što omogućuje učenicima korištenje suvremenih računalnih tehnologija.

VJEŠTI I SPRETNI

Njihov ravnatelj, ali i predsjednik ovogodišnjeg Državnog povjerenstva Stipe Djaković, dipl.ing., s neskrivenim ponosom je naglasio da je riječ o jednoj od najboljih hrvatskih škola u električnoj struci, čije su već spomenute kvalitete jamčile uspješno i nadalje regularno natjecanje. Ozbiljan odnos prema radu i ukupnoj organizaciji, urodili su zadovoljstvom i djece i mentora, tako da na tijek natjecanja i njegove rezultate nije bilo niti jedne žalbe. Budući da osvajanje prva tri mjesta donose i mentorima bodove za napredak, to je potpuno razumljivo nastojanje da se u ovom natjecanju bude što bolji.

– Otkako je uveden ovaj sustav obrazovanja, znanje djece je sve bolje i to se posebno vidi u praktičnom dijelu rješavanja njihovih zadataka – kojom vještinom i spretnošću provlače kabele i žice – jer sada su imali posla sa stvarnom instalacijom u stvarnim uvjetima i prostorima. Zato smo iznimno ponosni na kadrove koji iz naših strukovnih škola kreću u život, jer smo uvjereni da su opremljeni pravim znanjem, zaključio je S. Djaković.

Tijekom nepuna dva natjecateljska dana, domaćini su posložili/sadržajima vrlo ispunjen program. U njemu su se našli čak i jedan stručni posjet vjetroparku na brdu Trtar – Krtolin (Šibenik) te dva stručna skupa. Prvi, o izabranoj temi „Praktična nastava iz elektroinstalacija“, održao je dipl.ing.Goran Krnić, a drugi o temi „Primjena računalno-asistirane opreme u nastavi elektroničkih sklopova“, održao je dipl.ing. Milan Lukačević.

VARAŽDINCI PONOVO NAJBOLJI

Natjecanje je zatvoreno objavom rezultata, proglašenjem najboljih učenika, mentora i škola, dodjelom diploma, medalja, pohvalnica i zahvalnica... a najbolji učenici dobili su još i prigodni alat za daljnje prakticanje svojih strukovnih znanja.

A, sada evo i najboljih i konačnih rezultata natjecanja. Predstaviti ćemo samo prvu trojicu, a kao što vidite, i ovoga puta na čelu su Varaždinci.

1. Neven Horvatić (mentor Zdravko Novak), Elektrostrojarska škola Varaždin – ukupno 93,5 bodova;

2. Danijel Jagić (mentor Zdravko Novak), Elektrostrojarska škola Varaždin – ukupno 89,5 bodova;

3. Tomislav Božjak (mentor Irena Ratkaj), Tehnička Škola Karlovac – ukupno 83,0 bodova.

Svečani je trenutak imao i jednu tužniju notu, kada su se okupljeni učenici i profesori oprostili od dipl.ing. Stanka Paunovića, dugogodišnjeg kolege iz Agencije za strukovno obrazovanje, koji je umirovljen nakon više od 30 godina rada. Tijekom dugogodišnjeg rada, S. Paunović je pomogao odškolorati brojne naraštaje, a mnogi od njegovih učenika, vjerujemo, bili su i danas jesu i u redovima HEP-a.

HEP ponovno eko kum

Jelena Vučić

Četiri škole, kojima je HEP *kum*, obnovile su svoj Eko status i to: OŠ Kalnik, OŠ Stanovi, Elektrostrojarska škola Varaždin i OŠ Ivo Lola Ribar-Labin, a HEP je preuzeo kumstvo za još tri škole – OŠ Vladimira Nazora-Pazin, OŠ Kostrena i Srednju škola „Antun Matijašević Karamaneo“ – Vis

U dvorani Studentskog centra u Zagrebu, 25. travnja o.g. održana je prigodna svečanost na kojoj je promovirana 8. generacija međunarodnih Eko-škola u Republici Hrvatskoj. Status međunarodnih Eko-škola u 2008. godini dobilo je 20 škola i vrtića. Istodobno su 2., 4., i 6. generacija Eko-škola, koje su dokazale da su u provedbi Programa otišle korak dalje, obnovile svoj status Eko-škole za još dvije godine, kada će ponovno tražiti obnovu statusa. Svim školama su uručeni certifikati i prestižna *Zelena zastava*.

PODIZANJE EKOLOŠKE SVIJEŠTI OD MALIH NOGU

Eko škola je projekt osmišljen u svrhu provedbe smjernica odgoja i obrazovanja za okoliš na razini čitave škole. Stjecanje statusa i provedba Programa Eko-škole nije natjecateljskog obilježja, već se temelji na međunarodno utvrđenoj metodologiji provedbe, s ciljem izgradnje ekološke svijesti školske djece i uz sudjelovanje šire lokalne zajednice. Međunarodni program Eko-škola provodi se trajno, tijekom duljeg vremenskog razdoblja. Projekt Eko-škole je međunarodni projekt utemeljen 1981. godine pri Vijeću u Europi, a provodi ga Europska zaklada za odgoj i obrazovanje. Taj Program Udruga Lijepa naša uspješno vodi i koordinira u Republici Hrvatskoj od 1997. godine. Za vrlo kratko vrijeme Hrvatska se, prema uspješnosti provedbe tog univerzalnog Programa odgoja i obrazovanja za okoliš, svrstala među vodeće zemlje. U Programu sudjeluje više od 300 osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i vrtića iz Hrvatske.

Predsjednik Udruge Lijepa naša dr.sc. Ante Kutle na svečanosti se, uz pozdrave nazočnima, kratko osvrnuo na rad Udruge, pri čemu je podsjetio kako se prije godinu dana obnovio status 1., 3., i 5. generacije Eko-škola te je predstavljena 7. generacija. Napomenuo je da 2. generacija sada prelazi u brončani status, nakon čega slijede srebrni pa zlatni, a taj cijeli ciklus završava nakon 12 godina. Skrenuo je pozornost na Bilten broj sedam, koji je objavljen prošle godine i u kojem je, između ostalih, natječaj *Zekologija* ocijenjen najboljim eko projektom iz područja štednje energije, vode i zbrinjavanja otpada.

Folkloro društvo „Punat“ otplesalo je tradicionalne plesove uz zvuke sopile

– *Naša je zadaća ohrabriti škole i pružiti svu potrebnu pomoć u provedbi projekata Eko-škola*, poručio je A.Kutle.

HEP PREUZELO KUMSTVO ZA JOŠ TRI ŠKOLE

Uz profesore, *kumove* škola, predstavnike ministarstava, općina, gradova i županija s kojima surađuje Udruga Lijepa naša te učenika iz cijele Hrvatske, svečanosti dodjele tog prestižnog priznanja prisustvovali su Tonči Padovan, član Poglavarstva grada Zagreba i ravnatelj OŠ Blato te pomoćnica ravnatelja Agencije za odgoj i obrazovanje, Sanja Urek.

– *Želim iskazati potporu ovom Projektu, jer bez ekološkog programa teško da možemo ostvariti što želimo. Ako nas djeca podsjetu da smo uzeli nešto njihova, tada ćemo svjesnije gledati na sve*, rekao je T. Padovan. Sanja Urek je potom zahvalila svim *kumovima* što pomažu u ostvarenju tog Projekta te čestitala svima koji svojim angažmanom i radom pridonose očuvanju prirode i poručila da tako nastave.

Ovogodišnjoj 8. generaciji pridružile su se i tri škole: OŠ Vladimira Nazora-Pazin, OŠ Kostrena i Srednja škola „Antun Matijašević Karamaneo“ – Vis, koje je Hrvatska elektroprivreda uzela *pod svoje*, a četiri škole i to: OŠ Kalnik, OŠ Stanovi, Elektrostrojarska škola Varaždin i OŠ Ivo Lola Ribar-Labin kojima je HEP *kum*, obnovile su svoj status.

Hrvatska elektroprivreda je u spomenutim školama prepoznala program, kojim se zaštita okoliša promiče kao način života te se stoga kao *kum* uključila u Program Eko-škola. Kao što to biva s pravim kumstvom, HEP je uz svoje škole uvijek – kada zatreba.

Predsjednik Udruge Lijepa naša dr.sc. Ante Kutle ohrabrio je sve škole porukom da će im Udruga pružiti potrebnu pomoć u provedbi projekata Eko-škola

Pomoćnica ravnatelja Agencije za odgoj i obrazovanje, Sanja Urek čestitala je svima koji svojim angažmanom i radom pridonose očuvanju prirode i poručila da tako nastave

Radničko vijeće Prijenosnog područja Osijek

Šoštarićeva lista jača od sindikalnih

Uvijek zanimljivi izbori za Radničko vijeće u PrP Osijek

Izbori za radničko vijeće u Prijenosnom području Osijek HEP Operatora prijenosnog sustava uvijek nose svoju zanimljivost, jer su uz dva sindikata i na ovim, drugim izborima od uspostave radničkih vijeća, svoju listu ponudili i samoorganizirani radnici.

Glasovalo se 31. ožujka o. g., a od upisanih 218 birača na izbore je izišlo njih 146. Treba napomenuti da je samo jedan listić bio nevažeći. Prvi neslužbeni rezultati objavljeni su već drugog dana, a izborni odbor s Vojislavom Šobićem na čelu, 7. travnja objavio je i konačne rezultate izbora.

Prema očekivanju, najviše glasova ponovno je dobila lista skupine radnika – 73 glasa, Hrvatski elektrogospodarski sindikat zabilježio je 51 glas, dok je Nezavisni sindikat radnika HEP-a dobio 21 glas. Tako će u Radničkom vijeću PrP Osijek u sljedećem mandatu biti Saša Šoštarić i Vinko Žanić, oba iz skupine radnika i Dinko Andabaka iz HES-a.

D.Karnaš

Radničko vijeće Prijenosnog područja Rijeka

Najviše glasova listi NSR-a

U Prijenosnom području Rijeka HEP Operatora prijenosnog sustava d.o.o., 31. ožujka o.g. održani su izbori za Radničko vijeće.

Za člana Radničkog vijeća su se mogli kandidirati članovi sindikata s te lokacije ili skupina od deset posto radnika. Liste kandidata podnijeli su Nezavisni sindikat radnika HEP-a, Podružnica PrP Opatija i lista skupine radnika. Prema broju zaposlenih, birala su se tri člana Radničkog vijeća te jednaki broj zamjenika.

Za izbore je iskazano veliko zanimanje – od 238 radnika s pravom glasa, pristupilo je njih 163. Radnici su na glasačkom listiću mogli zaokružiti ime nositelja liste, Emira Lončarića za NSR HEP-a ili Sandru Abrama – predstavnika skupine radnika. Nakon prebrojavanja glasova, utvrđeno je da je za listu NSR HEP-a glasovalo 90, a listu radnika PrP Rijeka 65 radnika.

Sukladno rezultatima glasovanja, u Radničkom vijeću su dva kandidata s liste NSR-a i jedan kandidat s liste skupine radnika. Odnosno, članovi Radničkog vijeća PrP Rijeka su: Emir Lončarić, Sando Abram i Velimir Bačić.

Predsjednik i član Radničkog vijeća PrP-a Rijeka: Emir Lončarić i Velimir Bačić

Na prvoj konstituirajućoj sjednici Radničkog vijeća, održanoj 18. travnja o.g., za predsjednika je izabran Emir Lončarić, interventni uklopničar iz TS Melina, a za potpredsjednika Sandro Abram.

Napominjemo da će Radničko vijeće u ovom sastavu obavljati svoj posao tri godine, a ponovni izbori biti će u ožujku 2011. godine.

Lucija Kutle

U spomen na poginulog kolegu Dražena Bogdanovića

Darivanje krvi zaposlenika HEP-a u Osijeku

Svijeća kao neugasla svjetlost sjećanja

U pogonu HE Zakućac, 15. travnja o.g. okupili su se prijatelji, kolege i suborci pokojnog Dražena Bogdanovića, kako bi s njegovom majkom Marijom i bratom Josipom još jedanput podijelili trenutke sućuti i vječnog spomena. Šesnaestoj godišnjici pogibije hrvatskog branitelja, kao i uvijek do sada, nazočili su predstavnici UHB HEP – Regionalnog odbora južne Hrvatske: dopredsjednik ROJH –a za proizvodnu djelatnost Željko Šeparović, dopredsjednik ROJH –a za prijenos Branko Alfirević, predsjednik podružnice HE na Cetini Marin Tadić te predsjednik ogranka HE Zakućac Božidar Kordun. Okupljenim kolegama i članovima obitelji obratio se M.Tadić i zatražio da minutom šutnje odaju počast poginulom Draženu, ali i svim palim hrvatskim braniteljima. Potom je pred spomen pločom upalio svijeću, kao neugaslu svjetlost sjećanja, a direktor HE Zakućac Stjepan Tičinović i Ž. Šeparović položili vijenac.

Iz riječi njegovih kolega i suboraca, saznajemo da je Dražen Bogdanović pok.Krunoslava postao zaposlenik HE Zakućac 1986. godine i da ga svi pamte kao vrijednog radnika i dobrog kolegu, uvijek spremnog prihvatiti svaki posao i pomoći drugima. Prodrijetlom iz poštene seljačke poljičke obitelji, od najranijih dana odgajan je u duhu domoljublja i hrvatstva te je među prvima pohrlio dragovoljno u odrede civilne zaštite, u obranu suvereniteta svoje mlade Domovine. Kada se u Omišu

osnovao „S“ vod – od prvog dana postao je njegovim članom. Prošao je potrebnu obuku i sudjelovao je u svim njihovim akcijama. Potom je postao članom legendarnih „Vukova“ 4. gardijske brigade. Na jednom zadatku 15. travnja 1992. godine gubi mu se svaki trag. Nakon deset godina strepnje, nade i iščekivanja, 15. svibnja 2002. njegovi su posmrtni ostaci pronađeni, ekshumirani i njegov je identitet potvrđen. Pokopan je u rodnim Seocima 8. prosinca 2002. godine.

Ostalo je zapisano:

„Hvala Ti, hrvatski viteže, za sve što si učinio za Hrvatsku, više nisi ni mogao. Ti si darovao sve što si imao. Svoj život!

Zaposlenici HEP-a, Pogona Zakućac čuvat će uspomenu na tvoj lik, s dužnim poštovanjem. Hrvatska te zemlja čuva, anđeli te miluju i ljube, živiš u nama domoljube.

Počivao u miru Božjem!

Zaposlenici Pogona HE Zakućac, UHB HEP Podružnica HE na Cetini“

Predstavnici Udruge branitelja HEP-a zaputili su se potom u Seoce, rodno mjesto Dražena Bogdanovića a. Polaganjem vijenca i paljenjem svijeća na grobu našeg kolege iskazali su štovanje njegovu nemjerljivu doprinosu zajedničkoj slobodi.

V.Garber

S.Tičinović i Ž.Šeparović položili su vijenac uz spomen ploču

Kolege i članovi obitelji u prigodi sjećanja na 16. godišnjicu pogibije hrvatskog branitelja Dražena Bogdanovića u krugu HE Zakućac

U do sada najvećoj akciji – dva jubilarca

Jubilarci – Zvonko Perković i Krešimir Klaić 50 su puta darivali krv

U do sada najvećoj akciji darivanja krvi u organizaciji Aktiva dobrovoljnih davatelja krvi zaposlenika HEP-a u Osijeku, 16. travnja o. g. sudjelovalo je 47 darivatelja. Akcija je održana u prostorijama Elektroslavonije na Zelenom polju, u suradnji sa Zavodom za transfuzijsku medicinu Kliničke bolnice Osijek i osječkim Crvenim križem.

Posebnost te akcije obilježava činjenica da su zaposlenici iz svih djelatnosti HEP-a iz Osijeka pristupili darivanju krvi tek nakon što je krv dao i zaposlenik HEP Toplinarstva Adam Maletić, prvi put iz te djelatnosti.

Prigodom i ove akcije bilo je onih koji su obilježili jubilej. Naime, Zvonko Perković i Krešimir Klaić dali su krv 50. put. Napomenimo da je K. Klaić pokretač inicijative za osnivanjem Aktiva i organiziranog darivanja krvi zaposlenika HEP-a od početka 2005. godine, od kada je provedeno čak 14 akcija.

Donosimo popis zaposlenika osječkog HEP-a, koji su ovoga puta darivali krv: Petar Bašić, Darko Blažević, Damir Bošnjak, Stevan Dajč, Ivica Bošnjak, Vladimir Čolić, Jozo Bošnjak, Ivica Dominović, Pavle Filko, Damir Florek, Dražen Frei, Danko Glavota, Nenad Golub, Zoran Hećimović, Darko Hirnštajn, Igor Horonitz, Igor Jelovina, Krešimir Klaić, Željko Končar, Tomislav Lauš, Mladen Leskur, Damir Liović, Zdenko Lukačić, Adam Maletić, Krunoslav Maligec, Mate Marov, Mirko Milanović, Tomislav Novotni, Zvonko Perković, Darko Perošević, Dalibor Petak, Željko Petričić, Željko Prekrat, Petar Radić, Antun Rekić, Jerko Rukavina, Đuro Stipanović, Zvonimir Strnad, Dominik Tojčić, Jozo Tonkovic, Petar Uljarević, Miroslav Uremović, Zdravko Uljarević, Tihomir Vondrak, Nikola Vrdoljak, Bruno Wolf i Darko Žnidarec.

D.Karnaš

Predstavljena Studija optimalnog vođenja proizvodnje hidroelektrana JP Elektroprivreda HZ Herceg Bosne d.d. Mostar

Cjelovite pripreme za otvoreno tržište

Marica Žanetić Malenica

Dr.sc. Ranko Goić sa splitskog FESB-a predstavio je Studiju na kojoj se ozbiljno radilo dvije i pol godine

E.Leko, rukovoditelj Sektora za upravljanje proizvodnje u Elektroprivredi HZ HB: Studija će nam biti vodilja u budućnosti, kada je u pitanju operativno planiranje i upravljanje proizvodnjom, kao i tržište električnom energijom

Studija ima za cilj prilagodbu upravljanja dvaju slivova za optimiranje proizvodnje i profita kao njenog konačnog cilja, poručio je direktor Elektroprivredi HZ HB, d.d. Mostar Vlado Marić

Studija je samo jedna mala komponenta u okviru dobre poslovne odluke Elektroprivrede HZ HB Mostar da se djelatnost proizvodnje električne energije postavi na poziciju koju zaslužuje, a to prije svega podrazumijeva ulaganje u modernizaciju i tehnološko osuvremenjivanje hidroelektrana, kao i modernizaciju sustava upravljanja na razini svake hidroelektrane

U Elektroprivredi Hrvatske zajednice Herceg Bosna (EPHZHB) u Mostaru, 15. travnja o.g. predstavljena je *Studija optimalnog vođenja proizvodnje hidroelektrana JP Elektroprivreda HZ Herceg Bosne d.d. Mostar*. Temeljem međunarodnog javnog nadmetanja, za izvoditelja Studije odabran je splitski Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje (FESB), koji je Studiju završio krajem 2007. godine te je Naručitelju uručio 14. travnja. Njezin glavni autor bio je doc. dr.sc. Ranko Goić iz Zavoda za elektroenergetiku FESB-a, a na ovom zahtjevnom projektnom zadatku surađivali su i: dr.sc. Božo Terzić, dr.sc. Ozren Bego, Damir Jakus i Ivan Penović:

- Cilj studije je bio pregled i analiza sadašnjeg stanja u EP, kada je u pitanju upravljanje hidroproizvodnjom i tržište, te smjernice „što i kako dalje“ u svezi s kratkoročnim i dugoročnim planiranjem i vođenjem proizvodnje, a sve s ciljem da spremnije dočekamo otvaranje tržišta, kako u BiH tako i u okruženju. Zahvalan sam glavnom autoru studije dr.sc. Ranku Goiću na kvalitetno obavljenom zadatku i na kvalitetnoj Studiji koja će nam biti vodilja u budućnosti, kada je u pitanju operativno planiranje i upravljanje proizvodnjom, kao i tržište električnom energijom, rekao je u uvodnom obraćanju Ervin Leko, rukovoditelj Sektora za upravljanje proizvodnje u EPHZHB.

Studiju je brojnim stručnjacima iz područja elektroenergetike predstavio dr.sc. R. Goić, rekavši, između ostaloga, i sljedeće:

- Studijom je praktički postavljena cjelovita koncepcija planiranja i vođenja proizvodnje, s tim da su određene komponente razrađene do operativnih potankosti. Prvenstveno se to odnosi na analizu postojećeg sustava i načina planiranja i vođenja hidroelektrana, postavljanje simulacijskog i optimizacijskog modela za dugoročno i kratkoročno planiranje rada hidroelektrana na slivovima Neretve i Vrbasa, koje su u vlasništvu JP EP HZHB Mostar, identifikaciju postojećeg stanja nadzora i upravljanja u hidroelektranama te definiranje novog modela upravljanja hidroelektranama – daljinskog vođenja, balansiranja i pružanja pomoćnih usluga sustava u okviru novog regulatornog okvira u BiH. Također, definirani su i konkretni organizacijski aspekti na razini Sektora za upravljanje proizvodnjom i Centra upravljanja proizvodnjom, uključujući odgovarajuću hijerarhiju, ovlasti i odnose s poslovima trgovine i opskrbe električnom energijom.

Na pitanje kakvi se učinci mogu očekivati od njezine primjene, glavni autor je odgovorio:

- Učinci su čak i meni iznenađujući, ali Studija je samo jedna mala komponenta u okviru dobre poslovne odluke JP Elektroprivreda HZHB Mostar da se djelatnost proizvodnje električne energije postavi na poziciju koju zaslužuje. To, prije svega, podrazumijeva ulaganje u modernizaciju i tehnološko osuvremenjivanje hidroelektrana, kao i modernizaciju

Jedan od najopremljenijih DC-a u BiH i u okruženju

sustava upravljanja na razini svake hidroelektrane. Kao nadgradnja je uspostavljen Centar za upravljanje proizvodnjom i odgovarajuće kadrovski ekipiran, što je omogućilo preuzimanje kompletne odgovornosti za planiranje i vođenje hidroelektrana u vrlo turbulentnom okruženju novih regulatornih uvjeta u BiH, restrukturiranja tvrtke JP Elektroprivreda HZHB Mostar te intenzivnom uključenju u tržište električne energije. Rezultat takvog pristupa je sustav vođenja proizvodnjom, uključujući slivne centre Neretve i Vrbasa, koji je na tehnološkoj razini kakvu nije lako pronaći na prostoru jugoistočne Europe. Naravno, odlučujući čimbenik uvijek su kadrovi: njihova stručnost, motiviranost za rad, odgovornost za posao koji rade i spremnost za usavršavanje i prihvaćanje novih znanja. Od konkretnih učinaka, posebno bih izdvojio dobre rezultate u optimiranju proizvodnje u kombinaciji s trgovinom električnom energijom, uključujući i rezervu snage preko CHE Čapljina, što je rezultiralo značajnim dodatnim prihodima za tvrtku. Međutim, i u tom segmentu moram naglasiti da je Studijom samo postavljen dobar temelj i početna edukacija kadrova, dok je za uspješnu realizaciju prvenstveno odgovorno osoblje CUP-a Mostar.

NIZOM STUDIJA DO PRILAGODBE BURNOM ELEKTROENERGETSKOM OKRUŽENJU

– Ovo je bila još jedna u nizu studija koju smo napravili i predstavili široj javnosti, kako bismo poslovne procese prilagodili burnim promjenama u našem elektroenergetskom okruženju. Ova Studija, koja se radi dvije i pol godine, ima za cilj prilagodbu upravljanja dvaju slivova, kako bi optimirali proizvodnju i profit kao njezin konačni cilj. Nešto od ove Studije već smo primijenili u našem poslovanju, što nam je dalo kvalitetne i dobre rezultate, prokomentirao je predstavljajući Studiju Vlado Marić, generalni direktor EPHZHB, naglasivši kako ovim opredjeljenjem da stručno obrade i analiziraju ovu problematiku žele pomoći mladim inženjerima u Dispečerskom centru da na stručan i učinkovit način upravljaju proizvodnjom.

Mjesec dana prije, točnije 14. ožujka, predstavljena je i Integralna studija razvoja Elektroprivrede HZ HB d.d. Mostar 2006.-2010. s projekcijom na 2020. godinu, koju je pripremio Institut za elektroprivredu i energetiku d.d. Zagreb, pod vodstvom mr.sc. Zdenka Tonkovića. Njome je dan uvid u potrebe razvoja proizvodnih i distribucijskih objekata, kao i u osnovne smjernice vezane za razvojne projektne prioritete prema djelatnostima te je ponuđen plan izgradnje proizvodnih i distribucijskih objekata. Studija je dala koncepciju strateškoga razvoja elektroenergetske mreže u ovlasti EPHZHB te može poslužiti kao podloga za izradu sličnih studija za razvoj elektroenergetske mreže na razini cijele države BiH, kao i drugih energetskih sustava u regiji i sličnih studija koje su pokrenute u djelatnosti distribucije električne energije.

S posebnim ponosom domaćini su nam pokazali svoj Glavni dispečerski centar, odnosno Centar upravljanja proizvodnjom (CUP), smješten unutar Sektora za upravljanje proizvodnjom nove, moderne i vrlo dojmive poslovne zgrade, čija je izgradnja dovršena krajem prošle godine. CUP razmjenjuje podatke neposredno s proizvodnim jedinicama EPHZHB, sa Slivnim centrom Neretva, Slivnim centrom Vrbasa i Neovisnim operatorom sustava (NOS) BiH. Iz ovog se Centra upravlja sa šest hidroelektrana, prati potrošnja i osigurava sigurna opskrba potrošača EPHZHB. On je danas jedan od najopremljenijih dispečerskih centara, kako u susjednoj državi, tako i u okruženju, što predstavlja temelj za optimalno planiranje i vođenje proizvodnje u suradnji sa Sektorom za tržište i Distributivnim dispečerskim centrom.

Centar je tehnički i kadrovski osposobljen za ostvarenje svih zadaća energetskog sektora. Na visokoj je tehničkoj razini i opremljen je suvremenim SCADA sustavom, kojim je omogućen cjelovit nadzor rada svih HE, kao i daljinsko vođenje sveukupne proizvodnje. Unutar Centra je instaliran i pušten u rad Obračunski centar proizvodnje, gdje se *on-line* mogu očitavati brojala električne energije (obračunska i druga mjerenja) na svim elektranama i slati ih dalje u centar NOS BiH. Također je instaliran i pušten u rad Sustav automatske sekundarne regulacije, pomoću kojeg se može provoditi regulacija, kako sustava EP HZ HB, tako i regulacija dijela ili kompletnog elektroenergetskog sustava BiH na vanjski zahtjev dobiven iz Centra NOS BiH.

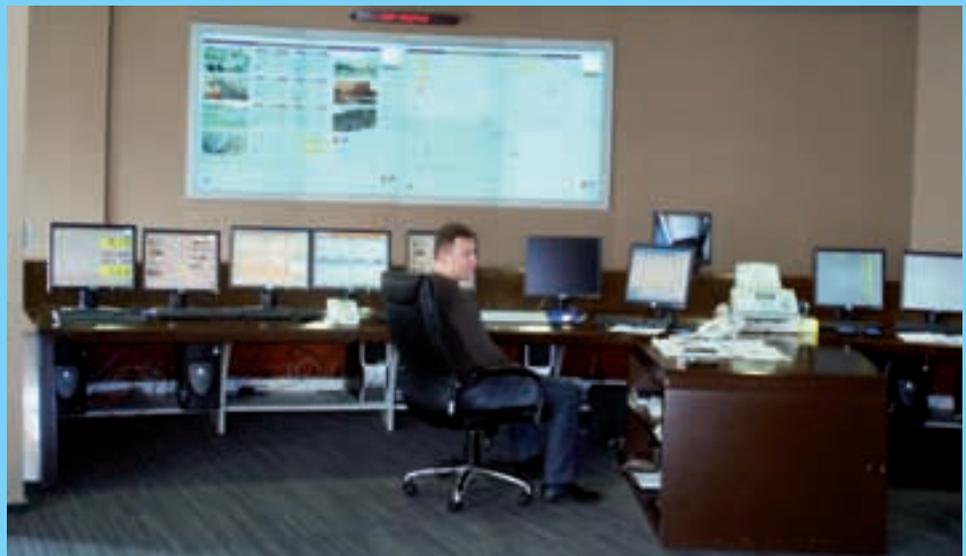
– Time smo stvorili uvjete da uz ostale pomoćne i usluge sustava koje nudimo operatoru

sustava, elektroenergetski sustav BiH u cijelosti učinimo sigurnijim i stabilnijim, a sve s našim zajedničkim ciljem redovite i kvalitetne opskrbe svih potrošača. Dežurno dispečersko osoblje Centra osigurava koordinaciju u realnom vremenu s dežurnim operativnim osobljem u elektranama i u Slivnim centrima upravljanja te drugim elektroprivrednim tvrtkama u BiH, NOS BiH, Elektroprijenosom BiH, susjednim elektro kompanijama i ostalim mjerodavnim institucijama, naglasio je E. Leko.

HIDROMETEOROLOŠKI SUSTAV – REAL-TIME INFORMACIJA

U CUP-u je instaliran i hidrometeorološki sustav temeljen na suvremenim automatiziranim postajama s mogućnošću prijena podataka neposredno u računalo smješteno u Centru za prikupljanje i obradu podataka. Rezultat je *real-time* informacija s mogućnošću aktiviranja sustava za uzbunjivanje. Sustav je podijeljen u hidrološku i meteorološku komponentu. Hidrološka komponenta započeta je s dopunom i modernizacijom postojećih postaja, nakon čega su se instalirale nove automatizirane hidrološke postaje s daljinskom dojavom, ukupno njih 32. Na hidrološkim postajama motri se razina i kvaliteta vode. Sustav se, također, sastoji od niza automatiziranih meteoroloških postaja s daljinskom dojavom, preko kojih se s terena dobivaju informacije o temperaturama zraka, količinama padalina, brzini i smjeru vjetera i drugo, što je jedan od temeljnih uvjeta za optimalno planiranje rada elektrana.

Marica Žanetić Malenica

CUP Mostar, najmoderniji je i najopremljeniji DC u BiH i okruženju iz kojeg se upravlja sa šest hidroelektrana, prati potrošnja i omogućuje sigurna opskrba potrošača EPHZHB

Zagorje je u sigurnim rukama

Tomislav Šnidarić

Specifičnost zabočke Elektre je velik broj vikendica te sve poznate poteškoće koje iz toga proizlaze, veliki broj staračkih domaćinstava u kojima vrlo često nitko ne živi te nekonkurentno gospodarstvo, odnosno propadanje djelatnosti prerade i proizvodnje tekstila i upitna naplata potraživanja za potrošenu električnu energiju, ali naši Zabočani se trude i rezultati ne izostaju

Elektru Zabok svaki putnik namjernik može pronaći vrlo lako. Naime, putujete li zapadnom stranom Medvednice kroz taj prvi veći zagorski gradić, prolazite glavnom ulicom u kojoj je većina važnijih gradskih objekata pa tako i poslovna zgrada naše Elektre.

Naša prva tema, koja se u razgovoru s direktorom Elektre Zabok Mirkom Mužekom odmah nametnula, odnosila se na ono što smo prvo primijetili – završne radove na vanjskom dijelu zgrade Elektre.

- Nakon dugo vremena zamijenjena je stolarija na većem dijelu zgrade, a i problem fasade, koja je

bila zapuštena, konačno je riješen, saznajemo od direktora M. Mužeka, jednog od direktora s najduljim stažem čelnog čovjeka naših *elektri*. Naime, taj posao obavlja već 15 godina i u toj je laskavoj kategoriji, kako napominje, na izvrsnom trećem mjestu – odmah iza direktora elektri Slavonki Brod i Zadar.

POTROŠAČKO PODRUČJE, USTROJ, POSTROJENJA...

Elektra Zabok pokriva područje Krapinsko-zagorske županije, a površina potrošačkog područja malo je manja od površine čitave Županije. Sastoji se od dva pogona – Pregrada i Zlatar Bistrica i tri pogonska ureda: Donja Stubica, Krapina i Klanjec. Organizacijski ustroj vrlo je sličan ustroju naših ostalih elektri – uz Ured direktora i Odjel za poslovnu informatiku, obuhvaća službe za: vođenje pogona, izgradnju, opskrbu kupaca, održavanje, razvoj i investicije te pravne, kadrovske i opće poslove.

Područje Elektre Zabok napaja se iz tri TS 110/35 kV i to: Zabok, Straža i Jertovec, a odnedavno je u sustav uključena i TS 110/20 kV Krapina, što je akvizicija povezana s gradnjom autoceste do Macelja. Ima 12 TS 35/10(20), a TS 10(20)/0,4 kV – 883. Ukupni instalirani kapacitet u postrojenjima je 388,00 MVA, a napon se Zagorjem grana preko 5203,35 km vodova.

PRIORITET – RJEŠAVANJE SIVIH ZONA

Unatoč restrikcijama, prema odluci Uprave HEP-a d.d., Elektra Zabok uspijeva održavati dobro poslovanje pa čak ga i unaprijedivati. No – kako saznajemo od M. Mužeka – postoje objektivne poteškoće koje će biti potrebno rješavati u što skorije vrijeme. Primjerice, zastarjelost *voznog parka* objektivna je prepreka svakodnevnom obavljanju

poslova, jer su mnoga mjesta teško dostupna ili dislocirana i stoga će ulaganja u nova vozila biti neizbježna.

Nadalje, Elektra Zabok je početkom devedesetih godina prošlog stoljeća imala 438 zaposlenih, a danas ih je manje za više od stotinu – trenutačno 327 zaposlenika. Otkako je donesena odluka o zapošljavanju, kojom je utvrđeno da se za tri umirovljena zaposlenika može primiti jedan novi, obnova kadrova i prijenos znanja vrlo su otežani. Osobito se to odnosi na elektromontere, kojih Elektra Zabok ima 32, ali nisu svi sposobni za otežane uvjete rada i obavljanje zahtjevnih zadaća nakon raznih trauma ili nezgoda koje su doživjeli na terenu. Indikativan je podatak da se na prošli natječaj za mjesto elektromontera javilo skoro stotinu zainteresiranih.

Prioritet u idućem razdoblju, prema riječima M. Mužeka, jest rješavanje tzv *sivih zona*, odnosno područja s nekvalitetnim naponom zbog neodgovarajuće mreže ili nedovoljnog kapaciteta. Te se zone nalaze na istoku i zapadu Županije, a *lijek* je osiguravanje novih trafostanica i rekonstrukcija mreže. Kao primjer, direktor M. Mužek je spomenuo Predionicu u Klanjcu, značajan industrijski subjekt i velikog potrošača. Predionici je, naime, potrebno osigurati jači izvor i kvalitetniji napon, što je ostvarivo jedino izgradnjom nove TS 110/20 kV, s obzirom na to da se nalazi u *sivoj zoni*. Povoljna je okolnost postojanje 110 kV dalekovoda, izgrađenog sedamdesetih godina prošlog stoljeća u vrijeme pokušaja industrijalizacije tog kraja.

NOVA TS KRAPINA PREUZELA PETINU PODRUČJA

Prošlu je godinu obilježila suradnja s Hrvatskim autocestama, glavnim investitorom dugo očekivane

Susretljivost naših *elektraša* pokazuje se na samom ulazu, gdje dobro raspoloženi portiri Mario Tomić i Radovan Kunović spremno dočekuju posjetitelje i stranke

Novo *ruho* poslovne zgrade Elektre Zabok u zabočkoj glavnoj ulici

Sve je spremno za penjanje elekromontera iz Pogona Donja Stubica

izgradnje autoceste do Macelja. HEP je manjim dijelom i sam investitor, a najviše je profitirao uključivanjem u sustav novoizgrađene TS 110/20 kV Krapina za potrebe autoceste i potrošača. Prelaskom na 20 kV napon, napravljen je i cijeli rasplet. Riječ je o sigurnom postrojenju, koje je pokrilo petinu područja Elektre Zabok.

Implementacija HEP *Billinga* je, nakon početnog uhodavanja, znatno olakšala posao u praćenju kupaca. Otvoren je i novi Dispečerski centar, u kojem je u sustav daljinskog vodenja uključeno šest TS 35/10 kV, a u klanječkoj *sivoj zoni* postavljena su dva nova kabela 20 kV dalekovoda u duljini od pet kilometara. U skladu s Općim uvjetima, u Elektri Zabok instaliran je sustav za praćenje kvalitete električne energije.

PREMA NAPLATI MEĐU DESET NAJBOLJIH

Elektra Zabok opskrbljuje 65. 368 potrošača, od čega 60. 574 kategorije kućanstvo i 4224 kategorije poduzetništvo. Tek 30 potrošača priključeno je na srednji napon, dok u kategoriji javna rasvjeta postoji 540 aktivnih obračunskih mjernih mjesta.

Kako nam je objasnio rukovoditelj Službe za opskrbu kupaca Andrija Mlinarić, dugogodišnji zaposlenik i dobar poznavatelj okolnosti, specifičnost zabočke Elektre je velik broj vikendica te sve poznate poteškoće koje iz toga proizlaze. Ponajprije je riječ o otežanoj mogućnosti pristupa mjernim uređajima zbog očitavanja potrošnje. Nadalje, na tom je području, najviše na sjeveru Županije, veliki broj staračkih domaćinstava u kojima vrlo često nitko ne živi. Treći je problem nekonkurentno gospodarstvo. Naime, prerada i proizvodnja tekstila najzastupljenija je industrijska djelatnost na njihovu području, koja na žalost propada pa je vrlo teško naplatiti potraživanja. Zbog svih tih obilježja potrošnje, znatno je otežan rad Službe, ali ovdje razvijaju planove kako bi poboljšali naplatu. S velikim optimizmom, između ostaloga, gleda se u smjeru daljinskog očitavanja koje, istina, u potpunosti ne postoji još nigdje u svijetu. Ali, ubrzani informacijski razvoj mogao bi afirmirati takvo rješenje vrlo brzo.

Da se trud isplati, svjedoči smanjivanje dana vezivanja sa 38 na 34, što Elektru Zabok smješta među deset najboljih na razini HEP Operatora distribucijskog sustava d.o.o.

Nakon razgovora i zapisivanja najvažnijih podataka iz *osobne karte* zabočke Elektre, zaputili smo se na teren u aranžmanu rukovoditelja Pogona Zlata Bistrice Josipa Čehulića. Naše je odredište bila okolica Donje Stubice, gdje je dio ekipe Pogonskog ureda Donja Stubica obavljala zamjenu žičanih priključaka kabelskima, a tom su prigodom zamijenjeni i stupovi.

Vožnja kroz Zagorje, koje obiluje brežuljcima i prekrasnim proljetnim zelenim krajobrazima - pravi je užitek. Pritom je pronalazak terenske ekipe bio pravi izazov, čak i za vrsnog poznavatelje zagorskih brega J.Čehulića. Došli smo u pravi trenutak - u vrijeme intervencije. Iskoristio sam prisutnost poslovođe Alojza Gorupeca i rukovoditelja na terenu Ivana Grabušića za razgovor i informaciju o mreži iz *prve ruke*. Požalili su se na njeno loše stanje, jer veliki dio mreže star je i do 40 godina. Riječ je o staroj žičanoj mreži, koju je potrebno zamijeniti kabelskom, ali s obzirom na financijska ograničenja, zamjena se obavlja isključivo interventno, umjesto planski i sustavno. Spretni elekromonteri Stjepan Martinić, Stanko Čajko i Željko Piškori obavljaju intervenciju u najkraćem mogućem roku.

Saznajem da Pogonski ured Donja Stubica ima 17 zaposlenih, no kako nam je rekao voditelj tog Ureda Juraj Milek, nužno je pomlađivanje ekipe.

- Čak 13 godina nije nitko primljen u radni odnos, što se osjeća sve više, naglasio je J. Milek.

Stara niskonaponska mreža najteže podnosi vremenske nepogode i statistika govori o 40 kvarova mjesečno. U tri se zahtjeva mogu tražiti rješenja za probleme tog dijela Elektre Zabok i to: više financijskih sredstava za zamjenu zračnih vodova kabelskima na niskom naponu, uspostavljanje 10 kV veza između dvije TS 35/10 kV Oroslavlje i Donja Stubica te zapošljavanje mladih kadrova.

Nakon upoznavanja s radom jednog od 21 distribucijskog područja - zaključimo: Elektra Zabok koja ima svojih problema ima i zaposlenike koji doista vole raditi svoj posao. Čini se da ima puno istine u onoj staroj izrjeci - *kakav kraj takvi ljudi*. A Hrvatsko zagorje je doista prekrasno.

Od direktora M. Mužeka saznali smo najvažnije podatke iz *osobne karte* Elektre Zabok

Unatoč nepovoljnoj strukturi potrošača zaposlenici Službe za opskrbu kupaca pokušavaju povećati naplaćenost prihoda: (s lijeva na desno) Andrija Mlinarić (rukovoditelj Službe), Valentina Vrhovec, Ljiljana Hranić, Stjepan Lisica i Blaženka Podoljšak

Ivan Kobeljšćak (predsjednik HES-a i Radničkog vijeća Elektre Zabok): HES kao najjači sindikat u Elektri je zadovoljan suradnjom s direktorom M. Mužekom, ali još uvijek se bori za povećanje plaća

Problemi kao izazov

Dragica Jurajević

Velika Gorica se, nakon višegodišnjeg zastoja, ponovno gospodarski *budi*, čemu će pogodovati i nova autocesta Zagreb - Sisak kao značajna *injekcija* razvoju Grada i prigradskog područja. Sve to utječe i utjecat će, dakako, i na život i rad naših velikogoričkih kolega. O tomu, kao i o svim *novicama* u Pogonu Velika Gorica, razgovaramo s rukovoditeljem Zlatkom Majetićem, koji je prije nepune dvije godine na tom mjestu naslijedio dugogodišnjeg rukovoditelja Franju Klenovića. Naši su sugovornici i njegovi suradnici Zdravko Feljan - voditelj Odjela održavanja, Franjo Grgar - koordinator za izdavanje elektroenergetskih suglasnosti i Robert Lihtar - voditelj Dispečerskog centra.

KRONIČAN NEDOSTATAK LJUDI

Pogon Velika Gorica, najveći od šest pogona Elektre Zagreb, pokriva područje grada Velike Gorice te općina Pokupsko, Kravarsko, Orle, Lekenik i djelomično općine Pisarovina. Svojom površinom od 650 četvornih kilometara, 30.477 potrošača i vršnom snagom od 40 MVA, taj Pogon ima obilježja pojedinih distribucijskih područja, a od nekih je čak i veći. Ono što ga poglavito čini (samo) pogonom jest brojka od 80 zaposlenih, a kroničan nedostatak ljudi im je, prema riječima Z. Majetića problem *broj jedan*. Osim što ih je premalo, nezadovoljavajuća je dobna i kvalifikacijska struktura. Ovo posljednje potvrđuje Z. Majetić prisjećanjem na neugodno vrijeme kada je on u Pogonu bio jedini diplomirani inženjer (sada su dvojica). Pogonu se, naime, posljednjih godina *dogodio odjev mozgov* (dva mlada inženjera) i odlazak u mirovinu iskusnih *elektraških vukova*, a malobrojne novopridošle mlade ljude tek trebaju osposobiti za *elektraški kruh*. Manjak ljudi trpe svi, jer moraju znatno više *povući* kako bi *amortizirali* posljedice *raskoraka* između manjka ljudi i *viška* poslova. Naime, kritično razdoblje s nedostatkom ljudi se poklopilo upravo s realizacijom dva iznimno velika i značajna

projekta – prelaska postrojenja na 20 kV naponsku razinu i izgradnje autoceste Zagreb – Sisak.

Kažimo da takav skroman broj zaposlenika skrbi o jednoj TS 110/10(20) kV Novo Čiče (ukupno instalirane snage 80 MVA), 300 km zračnog DV 10(20) kV, 190 km kablenskog DV 10(20) kV, 429 km zračne niskonaponske mreže (goli vodiči), 322 km zračne niskonaponske mreže (izolirani vodiči), 70 km kablenskih vodova niskog napona, 329 TS 10(209/04 kV (osnovno sredstvo Elektre) i 43 TS 10(20)/04 kV (tude osnovno sredstvo). Kažimo i da održavaju javnu rasvjetu u gradu Velika Gorica i općini Lekenik.

Stanje postrojenja, unatoč maksimalnim naporima, još nije potpuno zadovoljavajuće pa imaju problema s dotrajalim postrojenjima na DV 10 kV i *svim zonama* niskonaponske mreže. Dodatne poteškoće stvara im veličina područja koje pokrivaju (potez od Save do Kupe) i mala raštrkana naselja s neznatnom potrošnjom, dugački vodovi, nedostatan broj trafostanica... Dalekovod do Pokupskog, koji je i sjedište njihovog peteročlanog Pogonskog ureda je, primjerice, dugačak 35 kilometara, a sa svim odcjipima ima čak blizu 100 kilometara. Za ljetnih oluja, uslijed grmljavina i jakih vjetrova, srušeno drveće oštećuje im vodove i ostavlja tamošnje potrošače bez napona. Ovdje pamte i *pijavicu*, koja je na području 100 puta 100 metara rušila sve pred sobom. Zbog povećanja sigurnosti napajanja, povezuju radialne zračne vodove u prstenastu mrežu s mogućnošću dvostranog napajanja, rekonstruiraju dotrajalu srednje i niskonaponsku mrežu te interpoliraju nove trafostanice 10(20)/04 kV zbog sanacije loših naponskih okolnosti. Ove godine će ih interpolirati četiri.

Zbog porasta potrošnje postojećih i brojnih novih potrošača, grade nove trafostanice i novu niskonaponsku mrežu te onu staru rekonstruiraju, a rekonstruiraju i srednjonaponsku mrežu. Sve to rade prema financijskim mogućnostima, a poznata je činjenica da su prošle

godine sredstva za sve namjene, a osobito za održavanje, bila ograničena. Prošle su godine ukupno za priključenje novih potrošača, sanaciju naponskih okolnosti i prelazak na 20 kV napon utrošili devet milijuna kuna, a raspoloživa sredstva nastoje najbolje iskoristiti za prioritete probleme.

DVA VELIKA PROJEKTA – PRELAZAK NA 20 KV NAPON I NOVA AUTOCESTA

Tijekom 2007. godine imali su *pune ruke* posla pripremajući veliko postrojenje i staru mrežu za prelazak na 20 kV napon. Zamjenjuju sva postrojenja koja ne zadovoljavaju za takav prelazak i to trafostanice, SN razvode, SN kabele, kabelske završetke na SN razvodu i odvodnike prenapona. Posebne poteškoće stvara im 40 godina stara i dotrajala te danas zastarjela tehnologija negdašnje prve generacije Elkinih 20 kV kabela. Stoga ih mjernim kolima moraju najprije ispitati te odlučiti koje je nužno zamijeniti. Dio od ukupno 190 kilometara podzemne kablenske 20 kV mreže su ispitali i s time nastavljaju. Ove godine namjeravaju osigurati prelazak i puštanje u pogon većeg dijela SN mreže i Petersenove prigušnice u TS 110/10(20) kV Novo Čiče. Ta je trafostanica, prema riječima Z. Majetića, bila *spas* za Veliku Goricu, sve od njene izgradnje prije 40 godina, a to je i danas. Uskoro će i ona prijeći na davno predviđeni 20 kV napon.

Kao što smo već naveli, velikogorički su *elektraši* iznimno angažirani oko izgradnje elektroenergetske infrastrukture za potrebe napajanja objekata u okviru izgradnje nove autoceste Zagreb-Sisak, spojnih cesta te obilaznica oko Velike Gorice. Od našeg *domać ina* saznajemo da zbog izgradnje novih prometnica trebaju premjestiti kabele i vodove te izgraditi nove elektroenergetske objekte, osobito na trasi prema Sisku, jer 25 kilometara nove autoceste na tom potezu ide upravo koridorima njihovih dalekovoda. Zbog toga će

Voditelj Dispečerskog centra Pogona Robert Lihtar i dispečer Juraj Cumbaj

Rukovoditelj Zlatko Majetić i njegovi suradnici: Zdravko Feljan, Franjo Grgar, Robert Lihtar i Krunoslav Đurašin

Monteri Miljenko Miklaužić i Stjepan Nadler iz košare napinju novi SKS na produžetku niskonaponske mreže u Turopolju

e tamo trebati položiti još 30 kilometara novih 20 kV kabela i četiri NTS, a u koridoru spojnih cesta prema autocesti morat će izgraditi četiri ZTS i jednako toliko srednjonaponskih rasklopišta te položiti 10 kilometara 20 kV kabela. Do sada su za potrebe autoceste Zagreb-Sisak i čvora Velika Kosnica (spojna cesta prema Domovinskom mostu) izgrađene dvije NTS i tri ZTS 10(20)/04 kV te je položeno 30 kilometara 20 kV kabela. K tomu su naši velikogorički kolege morali definirati sve projektne zadatke i uvjete za izmicanje svojih elektroenergetskih postrojenja, sudjelovati u izradi dokumentacije te nadzirati izgradnju elektroenergetske infrastrukture, kao i sudjelovati u koordinaciji radova. Za ostale su poslove nositelji radova te većim dijelom i izvršitelji elektromontažnih radova, a nad građevinskim i elektromontažnim radovima koje izvode kooperanti izvode koordinaciju i nadzor. Dovođenjem svih spomenutih elektroenergetskih objekata *profitirat* će Pogon Velika Gorica i njihovi potrošači, zbog kvalitetnije i pouzdanije mreže s dvostranim napajanjima. Stvara se i infrastruktura za nove industrijske zone kod Vukovine, Lekenika i Rakitovca, koje će im donijeti nove poslove glede zadovoljenja zahtjeva za novim kapacitetima u njihovoj elektroenergetskoj mreži.

Zbog povećanja tereta, kako ne bi koristili svoj u rezervi treći transformator u TS 110/10(20) kV, ove su godine dio svoje mreže napajali iz Zagreba, s područja svoje matične Elektro, a u *špicama* su koristili i novu 10 kV vezu (preko Domovinskog mosta) sa Zagrebom. Prelaskom Pogona na 20 kV napon, udvostručit će svoje kapacitete i neće više imati takvih potreba.

NAJBOLJI U NAPLATI

Kažimo da njihovih 30.477 potrošača – 28.052 potrošača kategorije kućanstvo, 1.920 potrošača gospodarstva do 30 kW, 220 potrošača gospodarstva iznad 30 kW i 285 kategorije javne rasvjete, prošle su godine potrošili 208.796 MWh, a potrošnja bilježi stalni porast.

Tomu u prilog govore i podaci o povećanju broja zahtjeva za prethodnim i konačnim energetskim suglasnostima, kojih su prošle godine izdali 1.200. U tom su razdoblju napravili i 425 novih priključaka, što znači približno i 800 novih (elektroničkih) brojila i potrošača.

Što se tiče naplate, zahvaljujući maksimalnom angažmanu svih zaposlenika Pogona, postižu sve bolje rezultate pa su sa 25-28 dana vezivanja uvjerljivo najbolji s naplatom od svih pogona Elektro Zagreb. Takav *udarni* tempo, osobito kod starijih zaposlenika, ostavlja traga i sve ga teže prate. Povrh toga, u Pogonu pojačano rade i na zamjeni brojila – prošle godine zamijenili su ih 4.600, a u prva tri mjeseca ove godine već njih 1.200.

Doznajemo da i u Pogonu Velika Gorica primjena HEP *Billinga* daje odlične rezultate, zahvaljujući ponajprije Tomislavu Pasariću, Ronaldu Filipoviću i Vatroslavu Šajniću, njihovom mladom i sposobnom *trojcu* koji se odlično snašao, ali i velikom angažmanu ljudi iz operative.

Ovaj Pogon je još prije sedam godina prvi uveo daljinsko upravljanje iz svog Dispečerskog centra sa pet linijskih rastavljača na 10 kV zračnim vodovima. Ove godine taj sustav planiraju proširiti i povećati broj mjesta s kojima se može daljinski upravljati. Također, odavde upravljaju i kabelskim izlazima iz svoje TS 110/10(20) kV. Saznajemo i da vode evidenciju kvarova na niskom i srednjem naponu u aplikaciji DUSPO, da su puno učinili na primjeni GIS-a, a sve više dokumentacije u digitalnom obliku najviše pogoduje planiranju i izradi dokumentacije. Na daljnjem popunjavanju i ažuriranju njihove baze podataka radi geodet Nediljka Matun, a sa svakom novom promjenom u mreži posla ima sve više.

Razgovor nastavljamo o onomu što ih ovdje najviše *tšti*, a na popisu problema prvo mjesto, kao što već spomenuli, jest nedostatak ljudi. Da bi popravili to nepovoljno kadrovsko stanje zatražili su nove montere i jednog inženjera pa se, unatoč ograničenom zapošljavanju, nadaju povoljnom rješenju. Ne mogu se baš pohvaliti niti sa svojom mehanizacijom i terenskim vozilima, a najnužniji su im *landrover* i hidraulična dizalica. Rukovoditelj Z. Majetić napominje da su vrlo zadovoljni s razumijevanjem njihovih poteškoća u matičnoj Elektri, ali i jako dobrom suradnjom s njenim ostalim pogonima. Zadovoljni su i s poslovnim prostorom, koji odgovara njihovim potrebama.

Saznali smo i da su u okviru implementacije sustava upravljanja okolišem ISO 14001, koji se od prošle godine provodi u Elektri Zagreb, skladište za odlaganje otpada i radne prostore u njihovu Pogonu uredili sukladno važećim zakonskim propisima.

NA TERENU S VELIKOGORIČKIM ELEKTRAŠIMA

Na kraju našeg posjeta, obišli smo novi jesenas otvoreni prometni čvor Velika Kosnica, koji povezuje Pokupsko i Kravarsko s novim zagrebačkim Domovinskim mostom. Potom smo se zaputili u Turopolje, gdje će uskoro zaživjeti nova industrijska zona te tamo susreli *elektrašku* ekipu, koja radi na produžetku niskonaponske mreže i novom strujnom krugu. Od grupovode Maria Robića saznajemo da upravo razvlače i napinju SKS duljine 450 metara za potrebe željezničke stanice Turopolje. Prethodno su postavili ukupno 14 novih stupova, a danas su započeli s razvlačenjem kabela. To odraduju vrijedni KV monter i Miljenko Miklaužić, Ivan Skrbini, Stjepan Nadler i PKV radnik Stjepan Petković te praktikant Hižar. Ovdje je i Đuro Goršeta, koordinator

Pogonskog ureda Pokupsko, privremeno raspoređen u sjedište Pogona. Naime, zbog opsežnih poslova, on vodi ekipu za održavanje i izgradnju niskonaponske mreže Pogona.

Usput obilazimo i radove na novoj trasi 20 kV kabela duljine 3,5 kilometra na potezu od Novog Sela do Turopolja (veza između ZV čvora Buševac i ZV Turopolje), koje za potrebe nove autoceste izvodi zagrebački Dalekovod pod nadzorom naših *elektraša*. Za Pogon će to značiti i rasterećenje preopterećenog ZV Turopolje i povećanje njegove sigurnosti dvostranim napajanjem.

Ovu velikogoričku *priču* završit ćemo konstatacijom rukovoditelja Z. Majetića da Pogon Velika Gorica dobro funkcionira, unatoč poteškoćama te da bilježe najbolje rezultate poslovanja među pogonima Elektro Zagreb: Jer za njih, očito, problemi znače izazov.

Zajednički snimak operativaca s rukovoditeljem Pogona Z. Majetićem

Za vrijeme našeg posjeta, u Pogonu Velika Gorica zatekli smo i deset velikogoričkih umirovljenih *elektraša*, koje je primio rukovoditelj Z. Majetić. S njima su bili i gosti iz Zagreba, predsjednik Udruge umirovljenika Zagreb Jozo Suste i predsjednik Podružnice Elektro Zagreb Ante Stračević. Tom su se prigodom prisjetili davnih godina Elektro Zagreb i Pogona Velika Gorica te negdašnjeg zajedničkog rada, a A. Starčević je umirovljenicima uručio monografiju *Stoljeće svjetla u Zagrebu*

Remont starog i pripreme za izgradnju novog bloka

Dragica Jurajevčić

Polu-kapitalni remont Bloka 2 TE Sisak uključuje i dvije velike rekonstrukcije – gradnju Sustava automatske regulacije i kapitalni remont regenerativnog zagrijača zraka s velikim zahvatom na dimozračnom traktu, a naši Sišćani su maksimalno angažirani i na pripremi početka izgradnje novog Bloka C

Svaki posjet našim proizvodnim elektroenergetskim objektima, posebice termoenergetskom divu poput TE Sisak i to u vrijeme remonta, uvijek je zanimljiv i dojmiv (osobito za našu mladu kolegicu Jelenu Vučić, kojoj je to bio prvi susret s takvim objektom). Uz naše iz TE Sisak smo sredinom travnja o.g. i nakana nam je za čitatelje HEP Vjesnika *slikom i riječju* zabilježiti sve potankosti o dvije *hit teme* – tijekom radova na remontu Bloka 2 i trenutačnom stanju provedbe projekta izgradnje novog plinsko-parnog Bloka C.

Budući da se naš boravak *poklopio* s izvanrednim drugim ovojtednim sastankom direktora TE Sisak Milana Rajkovića i svih čelnih ljudi Termoelektrane uključenih u remont Bloka 2 sa izvođačima radova, sve relevantne podatke o

remontnim radovima najprije nam izlaže Matija Horžić, rukovoditelj Odjela za proizvodnju Elektrane. Saznajemo da je vrijeme trajanja remonta planom predviđeno, sukladno elektroenergetskoj bilanci HEP-a za 2008. godinu, i to od 1. ožujka do 6. svibnja o.g. te da je sadašnji remont u kategoriji polu-kapitalnog remonta. Naime, u okviru remonta izvode se i dvije velike rekonstrukcije, koje su već dulje vrijeme na *čekanju*. Jedna se odnosi na gradnju Sustava automatske regulacije (SAR) Bloka 2, a druga na kapitalni remont regeneracijskog zagrijača zraka (RZZ) i veliki zahvat na dimozračnom traktu Bloka 2.

NOVI SAR – POSLJEDNJA RIJEČ TEHNIKE

Na gradnji SAR-a, glavni izvođač radova je Siemens, a zamjenjuje se 50 regulacijskih ventila i uključuje ga se u novi sustav Teleperm XP. Taj će najmoderniji sustav automatizacije (*posljednja riječ tehnike*) automatski upravljati s radom kotlova, a njegova ugradnja je nastavak sustava ugrađenog još 1994. godine u blok 1. Također je obavljena i rekonstrukcija regulacije na turbini Bloka 2, a sve to će – prema riječima našeg sugovornika – značajno unaprijediti upravljanje i rad turbine Bloka 2. Svi zahvati na SAR-u, naglašava M. Horžić, iznimno su složeni i zahtjevni, osobito spajanje regulacija kotlova i turbine, a obavljeno je i mnoštvo zavarivačkih i strojarских radova na ugradnji strojarске opreme. Uz glavnog izvođača Siemens, te radove izvode Monting Zagreb (strojarски dio), PHB Zagreb (instalacije), Turbocare iz Poljske u suradnji s ruskim proizvođačem turbine LMZ iz Sankt Petersburga (radovi regulacije turbine) i TPK Zagreb (ispitivanje stanja materijala i praćenje zavarivačkih radova). Na kraju radova stručnjaci Siemens će sve to objediniti u jednu upravljačku cjelinu, a potom za osoblje TE Sisak slijedi najzahtjevniji dio remonta – ulazak Bloka

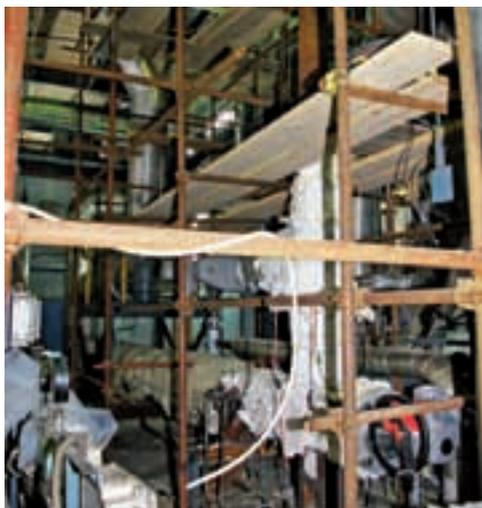
2 u pogon s novom opremom. Naime, cjelokupno osoblje valja najprije dobro educirati te ispitati cijeli sustav. Zbog toga će biti nužno tzv. *testno* razdoblje za uhadavanje nove opreme i postizanje stabilnog pogona.

ZA VEĆI STUPANJ ISKORISTIVOSTI BLOKA 2

Što se, pak, tiče kapitalnog remonta RZZ-a i velikih zahvata na dimozračnom traktu Bloka 2, zbog njihovih oštećenja tijekom proteklih godina, iz njemačke tvrtke Rothemile naručili su dijelove pa zamjenjuju cjelokupno brtvljenje na RZZ-u. Ti će radovi, koje izvodi Monting, značajno povećati stupanj iskoristivosti Bloka 2.

Jedan od, također, značajnih remontnih radova i za potrebe budućeg novog Bloka C jest zamjena dvije cirkulacijske crpke rashladne vode, koja je obuhvaćala i cijelu rekonstrukciju rashladnih sustava na ulazu u pogonski objekt. Dvije stare crpke (koje će u doglednoj budućnosti također zamijeniti), radit će za blok 1, a dvije novougrađene s 30 posto većim kapacitetom za Blok 2 i novi Blok C. Proizvođač crpki je njemačka tvrtka KSB, a radove na ugradnji crpki i rekonstrukciji cijelog sustava izvodi Turboteh Karlovac.

Osim toga, obavljene su standardne revizije glavne pregradne regulacijske i sigurnosne armature kotlova i turbine, remont svih crpnih agregata (napojne, kondenzacijske i svih ostalih crpki), ispitivanja na motorima glavnih agregata, pregled transformatora i sanacija uočenih kvarova na rasklopnom elektropostrojenju, obavljen je remont prekidača u 6 kV postrojenju. Od građevinskih radova, naš sugovornik izdvaja one vrlo zahtjevne prigodom rekonstrukcije rashladnog cjevovoda zbog velikih iskopa i tijekom ugradnje novih cirkulacijskih crpki zbog prilagodbe novih usisnih cjevovoda na

Ugrađena je nova armatura za Sustav automatske regulacije (SAR)

Stari i...

...novi ormari Sustava automatske regulacije

Zbog rekonstrukcije regulacije otvorena je i turbina, a radove izvode poljski izvođači i karlovačka tvrtka ZOR

crpku. Većinu građevinskih radova je izvodila tvrtka Marčinković Sisak, remont armatura Energo Sisak, a remont crpnih agregata MB Tehno iz Karlovca.

I u ovom su remontu, uobičajeno, maksimalno angažirani svi raspoloživi zaposlenici iz eksploatacije i održavanja te zaposlenici iz njihove mehaničke radionice, koji su čak radili i u smjenama kako bi stigli učiniti sve što je potrebno za SAR. Nastavljajući dosadašnju tradiciju, u remont su uključili i svojih deset mladih zaposlenika, jer to je uvijek *dobra škola* i prigoda stjecanja znanja i iskustva za zahtjevan rad u eksploataciji. U ovom remontu, doznajemo, sudjeluje približno 200 zaposlenika vanjskih izvođača, a posebno je zanimljiv podatak da ih, osim iz Hrvatske, ima iz raznih *kutaka* Europe – Slovačke, Njemačke, Poljske, Rusije... (U to smo se i sami uvjerali kasnije pri obilasku postrojenja).

U provedbi tako velikog remonta, o čijem opsegu govori i podatak o 12.000 kvadrata izgrađenih skela za potrebe remonta, uvijek ima i nepredviđenih poslova i problema. No, najvažnije je da, unatoč velikom broju izvođača radova i

vrlo složenim i zahtjevnim poslovima, nema povreda na radu, zahvaljujući ponajprije striktnom pridržavanju propisa ZNR-a. Kao poseban problem M. Horžić izdvaja iznimno veliki broj nepredviđenih radova, osobito pri sanaciji dimozračnog trakta i tijekom ugradnje Sustava automatske regulacije zbog otežanih uvjeta, zahtjevne tehnologije i teže dostupnih materijala. Unatoč tomu, prema sadašnjim saznanjima – strojarSKI i građevinski radovi bit će dovršeni u planiranom roku. Puštanje u rad novog dijela upravljanja i regulacije teže im je točno predvidjeti, ali vjeruju da će se sve obaviti, ako ne bude *iznenađenja*, oko planiranog roka. Naglasimo da je TE Sisak, bez obzira na opsežne remontne radove, samo deset dana bila neraspoloživa, s tim da je cijelo vrijeme Blok 1 bio u pričuvi, spreman *uskočiti* ako bi zatrebalo hrvatskom elektroenergetskom sustavu.

Od direktora M. Rajkovića, doznajemo još neke zanimljivosti vezane uz remont Bloka 2. Namjeravali su ga, kaže, obaviti ranije, ali zbog sustavu potrebne proizvodnje TE Sisak su ga odgađali. Dobro su ga

pripremili, unatoč brojnim otežavajućim okolnostima poput novog Zakona o javnoj nabavi i, primjerice, novom Zakonu o strancima (zbog dozvola za rad strancima). Takav opsežan remont na svojim blokovima nisu obavili još od 2002. godine, a tijekom tih radova su otkrili i vrlo loše stanje kotlova, koji nisu bili predmet ovogodišnjeg remonta. Naime, više od 150.000 tisuća sati rada i loše energetske gorivo učinili su svoje i stanje kotlova zahtijeva ulaganje u njihovu revitalizaciju. Direktor M. Rajković naglašava da se, prema sadašnjim spoznajama, ne očekuje kašnjenje završetka remonta, čemu svjedoči i 10 do 12 – satni rad izvođača radova na postrojenjima, dok poljski izvođači rade čak i vikendima.

ZAPOČELA IZRADA GLAVNE OPREME ZA BLOK C

U nastavku razgovaramo o aktualnom trenutku izgradnje novog plinsko-parnog Bloka C, na čemu su, uz sve redovne i remontne radove Bloka 2, maksimalno angažirani *operativci* Elektrane. U Elektrani se uhodanom dinamikom održavaju sastanci Tima za izgradnju, ruskih isporučitelja

Smjenovoda Stevica Bakarić, inače koordinator remontnih radova na Bloku 2 u ime Odjela za proizvodnju, njegov zamjenik blokovođa Damir Sinjeri i Matija Horžić, rukovoditelj Odjela za proizvodnju – u upravljačkoj prostoriji

Puno posla ima i na napojnim crpkama

Termoelektrana Sisak

U Crpnoj stanici rashladne vode zavaruju se nosači postolja elektromotora cirkulacijskih crpki

Dvije stare i dvije nove cirkulacijske crpke, koje se nalaze ispod razine Save

U tijeku je i remont sva tri transformatora

opreme, finske tvrtke za konzalting usluge, projektanata oko dokumentacije i izvedbe, a na posljednjem sastanku prije nekoliko dana su bili i svi podizvođači opreme. M. Rajković napominje da je započela izrada glavne opreme – plinske turbine, kotla, generatora i kao posljednja će uskoro započeti i izrada parne turbine. Njena se posebnost odnosi na oduzimanje pare za grijanja Siska.

Specifično je stanje, doznajemo, oko građevinske dozvole. Naime, prema izmijenjenom Zakonu o građenju, više ne postoji načelna građevinska dozvola, koja je predviđala faznu izgradnju i pojedinačne građevinske dozvole za pojedine cjeline. Zbog toga su morali podnijeti zahtjev za dopunu (već izmijenjene) lokacijske dozvole, koja mora definirati faznu izgradnju Bloka C. Dopunu lokacijske dozvole trebali bi

dobiti do kraja travnja o.g.. Ministarstvo okoliša je prihvatilo izgradnju novog Bloka u četiri cjeline: glavni pogonski objekt, rasklopište za energetske transformatore, plinska stanica s pripremom plina i spajanje novog Bloka na postojeću infrastrukturu i okoliš. M. Rajković napominje da će se krajem travnja održati zajednička Konferencija Ministarstva zaštite okoliša, Grada Siska i HEP-a, na kojoj ne očekuju nikakve izmjene već dobivenih dozvola. Prvo će se graditi rasklopište, potom plinska stanica i sva ostala infrastruktura. Prvi zahtjev za građevinsku dozvolu podnijet će za plinsku stanicu, tijekom srpnja započet će pripremni radovi i uređenje gradilišta, a prvi vidljivi građevinski radovi započet će tijekom rujna o.g.

Prije rastanka s našim uvijek susretljivim domaćinima i dogovora za skorašnji ponovni dolazak

u Sisak, zajednički obilazimo Elektranu i snimamo sve vidljive tragove i radove sadašnjeg remonta – od novih armatura za SAR, preko rekonstrukcije regulacije turbine, novih napojnih crpki, remonta rasklopišta do nama najzanimljivijih radova na rekonstrukciji rashladnog sustava na ulazu u pogonski objekt te radova u Crpnoj stanici rashladne vode.

Za ovo posljednje, morali smo se spustiti čak ispod razine Save, jer se cirkulacijske crpke nalaze na 85 metara n.m, a Sava, čija razina ovdje oscilira i do deset metara, trenutno je na razini 94 metra n.m. U svakom slučaju, zadovoljni smo što smo svjedočili barem malom dijelu opsežnih radova – za boljitak naše Termoelektrane Sisak i, dakako, hrvatskog elektroenergetskog sustava.

Veliki je zahvat i rekonstrukcija rashladnog sustava na ulazu u pogonski objekt

Prolazak specijalnog tereta – dva spremnika za koprivničku Pivovaru – kroz slavonska sela

Uspješna intervencija HEP-a u Tenji

Zaposlenici Elektroslavonije spremno dočekuju specijalni teret

Spremnici stižu u naselje Tenja, gdje su se u pratnju uključili i vozila HEP-a

Na pojedinim dionicama bilo je potrebno isključiti električnu energiju

Teret ulazi u raskrižje, najdelikatniji dio puta

Uz asistenciju zaposlenika Elektroslavonije, teret prolazi raskrižje

Zadatak je uspješno obavljen, spremnici napuštaju naselje Tenja

Na putu iz Luke Vukovar prema Koprivnici, 22. travnja o.g. krenuo je specijalni teret – dva spremnika za koprivničku Pivovaru. Spremnici, od kojih je svaki dugačak 23 metra i težak 31 tonu te visok sedam metara, zbog takvih gabarita nisu prevoženi glavnim nego sporednim prometnicama.

Najteža dionica puta, koji je trajao četiri dana, bilo je selo Tenja pokraj Osijeka. Da bi specijalni teret s dva posebna kamiona prošao planiranom trasom, angažirani su i zaposlenici Elektroslavonije Osijek HEP Operatora distribucijskog sustava. Naime, kabeli niskonaponske mreže na nekim

su mjestima trebali biti stručno podignuti, dok se na određenim dionicama morala isključiti električna energija iz distribucijske mreže. Zadatak je, što se tiče zaposlenika Hrvatske elektroprivrede – uspješno obavljen.

D.Karnaš

Ostvariti i zadržati visoku konkurentnu poziciju na dinamičnom tržištu

Priprema: mr. sc. Vlatko Ećimović

Dok je strategija kompleksna, njezina načela su jednostavna – ne postoji „jedan najbolji način“ upravljanja strateškim promjenama te ne postoji tehnika ili model koji mogu osigurati pravi odgovor na pitanje što organizacija treba činiti, niti potpuno jasan pogled na stanje i stoga menadžeri moraju koristiti cijeli niz teorija i dostupnih koncepata, prilagodavajući ih stvarnim situacijama i prilikama

U tekstu objavljenom u prošlom broju HEP Vjesnika, nakon objašnjenja uloge ciljeva, slijedio je pojam strategije te definicija i osnovni elementi strategije. U ovom napisu nastavljamo s razinama strategije.

U tablici 1. prikazane su tri različite, ali međusobno povezane i međuzavisne razine strategije i to: korporativna (odnosi se na cjelokupnu organizaciju), kompetitivna (zasebna strategija za pojedini *business*, proizvod ili uslugu u organizaciji) i funkcionalna (aktivnosti vezane za kompetitivne strategije).

Tablica 1. Razine strategije

Korporativna strategija	Strateška perspektiva organizacije.
↕	
Kompetitivna strategija	Potruga za različitom konkurentnom prednošću pojedinog <i>businessa</i> , proizvoda ili usluge.
↕	
Funkcionalna strategija	Izvor konkurentne prednosti u aktivnostima i funkcijama proizašlih iz poslovanja.

Većina organizacija odabire proizvodnju jednog ili više povezanih ili nepovezanih proizvoda ili usluga za jedno ili više tržišta ili tržišnih segmenata. Zbog toga, organizacija treba biti strukturirana tako da zadovolji takav opseg proizvodnog ili uslužnog tržišta. Kako broj i različitost proizvoda raste, struktura se obično temelji na divizijama, odnosno strateškim poslovnim jedinicama. Takve strateške poslovne jedinice su odgovorne za

individualni razvoj, proizvodnju i marketing svojih vlastitih proizvoda.

Zbog toga, svaka strateška poslovna jedinica ima svoju strategiju, koja se naziva *kompetitivna*. *Kompetitivna* strategija bavi se stvaranjem i održavanjem konkurentnih prednosti u svakom području poslovanja. Može se postići kroz bilo koju funkciju, premda je uobičajeno da se postiže kroz jedinstvenu kombinaciju funkcionalnih aktivnosti.

Za svako funkcionalno područje poslovanja, kao što su proizvodnja, marketing i kadrovi, kompanija će imati *funkcionalnu* strategiju. Važno je da su *funkcionalne* strategije koordinirano kreirane i vođene tako da mogu međusobno funkcionirati, a istodobno zajednički omogućiti da se *kompetitivna* strategija ispravno primijeni.

Uspješna *kompetitivna* i *funkcionalna* strategija dodaju vrijednost na način koji je važan *stakeholderima* kompanije, posebno njenim potrošačima, te pomažu razlikovanju kompanije od njenih konkurenata.

Kako je u prošlom broju spomenuto, *stakeholderi* su svi individualci i grupe, kako interno, tako i eksterno u odnosu na organizaciju, koji imaju suvlasnički udjel ili imaju interes u poslovanju organizacije (dioničari, bankari, dobavljači, zaposlenici, potrošači i ostali).

Korporativna strategija odlučuje kojim poslom će se kompanija baviti te kako će se aktivnosti strukturirati i voditi. Ona je sveukupni plan za diverzificirani posao, ali i prihvatljiva za posao koji se usredotočuje samo na jedan proizvod ili uslugu. To se događa u mnogim kompanijama, posebno u malim *businessima*. U tom slučaju *korporativna* strategija i *kompetitivna* strategija su sinonimi. *Korporativna* strategija za organizacije koje obuhvaćaju nekoliko *businessa* podrazumijeva održavanje ili poboljšanje sveukupnog rasta i poboljšanja profita kroz akvizicije, investicije i zatvaranje.

Pojam *strateška perspektiva* često se koristi kako bi se objasnio opseg različitosti aktivnosti, odnosno *korporativnu* strategiju. Tada svaka aktivnost ima konkurentnu poziciju ili strategiju. Menadžment *korporativne* strategije obuhvaća kreiranje strategije i jamči sinergiju svih *businessa* i aktivnosti.

SINERGIJA ZA POBOLJŠANJE EFIKASNOSTI I PRIHODA

Sinergija je ključni čimbenik *korporativne* i *kompetitivne* strategije. Važno je da funkcije i poslovi unutar organizacije surađuju i potpomažu jedni druge s ciljem poboljšanja efikasnosti i prihoda.

Kompanije stalno trebaju podupirati one aktivnosti koje su temelj za stvaranje značajne konkurentne pozicije te izbjegavati nepotrebne troškove. To zahtijeva jasno razumijevanje njihovog tržišta, njihovih potrošača i *ključnih faktora uspjeha*, odnosno definiranu *kompetitivnu* strategiju.

Ključni faktori uspjeha predstavljaju zahtjeve *stakeholdera*, preduvjete koje organizacija mora zadovoljiti u svom poslovanju kako bi postala učinkovit konkurent i kako bi napredovala. *Ključni faktori uspjeha*

su specifični za određenu industriju ili sektor, ali općenito sadrže inovativnost i poboljšanje proizvoda i usluga prema zahtjevima potražnje, s ciljem ostvarenja i zadržavanja visoke konkurentne pozicije na dinamičnom tržištu. Resursima upravljaju *stakeholderi*, ali je bitno da svi zaposleni u organizaciji prepoznaju i doprinose zadovoljavanju *ključnih faktora uspjeha*, kako bi organizacija mogla odgovoriti na promjene i pritiske u konkurentnom okruženju.

Primjerice, proizvođači potrošne robe trebaju vještine u *brand* menadžmentu, dobrotvorne ustanove trebaju vještine u vođenju fondova i odnosima s javnošću, konkurentna proizvodna kompanija treba *just-in-time* proizvodni sustav s dobavljačima i kooperantima da zadrži visoku kvalitetu i brze isporuke. *Just-in-time* proizvodni sustav oslanja se na precizne narudžbe te pouzdane isporuke od dobavljača u smislu održavanja konstantne proizvodnje, bez većih potreba skladištenja. Na taj način minimizira se stajanje robe, što pomaže toku novca i kontroli troškova.

Kompanije moraju konstantno tražiti poboljšanja kroz operativnu efikasnost. Aktivnosti će doći do izražaja kroz *funkcionalnu* strategiju organizacije. *Funkcionalna* strategija mora odgovarati jasno definiranoj *kompetitivnoj* strategiji te nadopunjavati jedna drugu kako bi se postigla interna sinergija. Tamo gdje međusobno podupiranje propadne, konkurentna pozicija kompanije neizbježno će oslabiti. Prihod će biti snažna konkurentna pozicija koja se može održavati jedino inovacijama i poboljšanjima te, ponekad, kretanjem u nova konkurentna područja. Efektivno vođenje tih promjena ovisno je o stilu i pristupu strateškog vođe, kulturi i vrijednosti organizacije.

Ljudi se nadmeću po svojoj naravi te njihovu natjecateljsku energiju treba usmjeriti protiv vanjskih konkurenata umjesto članova njihove organizacije. Zbog toga, brižljivo vođeno interno nadmetanje za oskudne resurse, može izoštriti menadžerske vještine.

Glavne promjene u *korporativnoj* strategiji najčešće su posljedica odluka na razini upravnog odbora kompanije i aktivno uključuju strateškog vođu organizacije. Promjene na *kompetitivnoj* i *funkcionalnoj* razini obično su posljedica odluka ostalih menadžera u poslovanju. Narav i opseg tih odluka variraju od organizacije do organizacije te mogu utjecati na ravnotežu između potreba za održavanjem efikasne kontrole i spajanja poslova da bi nastala sinergija, s jedne strane, i postizanja koristi kroz jačanje onih menadžera koji su najsvjesniji promjena u okruženju i novih konkurentnih mogućnosti, s druge strane.

VAŽNOST STRATEŠKOG UPRAVLJANJA

Kompanija uspijeva ako su njene strategije prikladne uvjetima u kojima djeluje, ako je strategija izvediva u odnosu na dostupne resurse, vještine i prilike te ako odgovara željama glavnih *stakeholdera*. Strategija se nalazi između resursa organizacije i ciljanog tržišta, uz sposobnost da se održi tijekom vremena u promjenljivim uvjetima okruženja.

Kompanije propadaju kada njihove strategije ne ostvaruju očekivanja *stakeholdera*, odnosno željene rezultate. Da bi dugoročno uspjele, kompanije se moraju efikasno natjecati i prestići svoje konkurente u dinamičnom i često turbulentnom okruženju. Da bi to postigle, moraju pronaći prikladne načine stvaranja novih vrijednosti svojim potrošačima. Kultura interne kooperacije i orijentacije ka potrošačima, uz želju za učenjem, prilagodbama i promjenama – ideal je kojem se teži. Savezi i dobri poslovni odnosi s dobavljačima, distributerima i potrošačima često su odlučujuće važnosti.

Dok je strategija kompleksna, njezina načela su jednostavna. Ne postoji "jedan najbolji način" upravljanja strateškim promjenama te ne postoji tehnika ili model koji mogu osigurati pravi odgovor na pitanje što organizacija treba činiti, niti potpuno jasan pogled na stanje. Umjesto toga, menadžeri moraju koristiti cijeli niz teorija i dostupnih koncepata, prilagodavajući ih stvarnim situacijama i prilikama. Istodobno, vrijedno je proučavati strateške promjene u drugim organizacijama. Pregled posljedica, praćen analizom odluka koje su dovele do takvog uspjeha ili neuspjeha, bogati je potencijal za učenje i napredovanje.

Svatko unutar organizacije, tko ima bilo kakav utjecaj na strateško upravljanje poslovanja, trebao bi imati barem osnovno znanje za razumijevanje strateških procesa. Procesi su često neformalni, a posljedice nejasno dokumentirane. Efikasno upravljanje procesima određuje budućnost organizacije. Bez takvog razumijevanja, menadžeri često podcjenjuju utjecaj svojih odluka i akcija na druge i nisu u mogućnosti učiti promatrajući posljedice tuđih aktivnosti. Također, češće imaju pogrešne prosudbe novih prilika i rastućih prijetnji iz okruženja organizacije.

Postoji više gledišta na strateško upravljanje.

1. Sama strategija podrazumijeva izgrađivanje jasnog pravca djelovanja organizacije za svaki dio poslovanja, proizvod i uslugu, što zahtjeva stvaranje jake konkurentne pozicije.

2. Izvršnost u primjeni strategije u smislu postizanja efikasnog provođenja.

3. Kreativnost i inovativnost da bi se osigurao odgovor organizacije na pritiske za promjenama, takve strategije se kontinuirano poboljšavaju i opstaju.

4. Sposobnost upravljanja strateškim promjenama (obično kontinuiranih, postupnih, malih promjena, ali i dramatičnih, diskontinuiranih promjena).

Proces primjene strategije u organizaciji obuhvaća inovacije i promjene. Izvršnost i inovativnost mogu pomoći organizaciji da napreduje u dinamičnom okruženju, ali zauzvrat one ovise o sposobnostima, strateškoj svjesnosti i učenju novih vještina. Strateška svjesnost postoji ako organizacija razumije narav svog tržišta i odgovarajuće reagira na promjene u okruženju. Da bi organizacija postigla stratešku svjesnost, mora analizirati postignute rezultate i okruženje organizacije.

Organizacije moraju razumjeti strateške vrijednosti resursa koje koriste ili napuštaju, odnosno kako iskoristiti

resurse da bi zadovoljili potrebe i očekivanja potrošača i *stakeholdera* te kako preteći konkurenciju. Određeni dijelovi organizacije mogu biti *svjetske klase* i visoko profitabilni. Dobro poslovanje u industrijama s intenzivnim rastom može se prepoznati, prenijeti i naučiti, ali to nije dovoljno. Neke industrije jednostavno su manje atraktivne, a konkurentna okruženja manje prijateljska te nema visokih profita. Stvarna opasnost u kompanijama događa se kada slabiji *business* ugrožava i uništava jači, koji ga financira. Kompanije, koje su u poteškoćama zbog strateških slabosti, da bi preživjele trebaju težiti izvršnosti.

Činjenica je da sadašnji ili uspjeh u prošlosti nije jamstvo uspjeha u budućnosti. Kompanijama nitko ne jamči kontinuirani prosperitet. Moraju se prilagodavati promjenama u dinamičnom okruženju. Mnoge ne uspiju te nestaju zbog različitih razloga. Dok neke propadaju, nastaju druge nove organizacije.

STRATEŠKO RAZMIŠLJANJE

Bez obzira na to kakva bila njihova strategija, kompanije koje se prilagodavaju strateškom razmišljanju razlikuju se od njihove manje uspješne konkurencije koja primjenjuje rutinske sheme menadžerskog djelovanja.

Prvo, kompanije efikasnije od konkurencije identificiraju *ključne faktore uspjeha*, koji su sastavni dio poslovanja.

Drugo, efikasnije kompanije segmentiraju svoje tržište da bi postigle odlučujuće konkurentne prednosti. Strateško razmišljanje temelji segmentiranje svojeg tržišta na analizi konkurentnosti i na taj način može odvojiti segmente prema snagama i slabostima različitih konkurenata. To omogućuje koncentriranje na segmente, gdje se mogu maksimizirati konkurentne prednosti i izbjeći izravna sučeljavanja sa snažnijim konkurentima.

Treće, uspješne kompanije temelje svoje strategije na mjerjenju i analizi konkurentnih prednosti.

Četvrto, uspješne kompanije predviđaju reakcije svojih konkurenata. Dobro strateško razmišljanje također utječe na razumijevanje kako će se situacije mijenjati tijekom vremena. Poslovna strategija, kao i vojna, predmet je manevriranja za bolju poziciju i mora predvidjeti na koji način će konkurenti odgovoriti, uz vrednovanje postignutog vlastitog uspjeha.

Peto, uspješne kompanije više iskorištavaju promjene od svojih konkurenata. One traže način da preteknu konkurente pronalazeći nove prilike. Dok je temelj u inovacijama i konstantnom poboljšanju, postoji potencijalna nagrada za organizacije koje se prve pojave na novim konkurentnim područjima promjenom ustaljenih pravila nadmetanja. Te organizacije daju prioritet područjima poslovanja koja obećavaju stvaranje konkurentne prednosti.

STRATEŠKI USPJEH

Da bi bile uspješne, organizacije moraju biti strateški osviještene. Moraju razumjeti kako se razvijaju promjene u njihovom konkurentnom okruženju. Proizašle istodobne proaktivne i reaktivne aktivnosti traže jake

i prikladne resurse, koji će organizaciji kontinuirano osiguravati da može ispuniti potrebe i očekivanja svojih eksternih *stakeholdera*, uključujući potrošače, dobavljače i suvlasnike. Zaposlenici su ključni resurs za postizanje tog stanja, kao i važan interni *stakeholder*. Oni trebaju biti potaknuti na poduzimanje i *nošenje tereta* odluka, kako bi se postigla efikasnost strategije, tako da je potreban jasan i koordiniran radni okvir.

Organizacija je uspješna ako stvara dodatnu vrijednost. Opseg dodatne vrijednosti razlika je između vrijednosti *outputa* organizacije i troškova *inputa* (korištenih resursa). Ako se višim cijenama *outputa* moraju pokrivati troškovi *inputa* i profitna marža, potrebno je sniziti troškove. Znači, moraju se efikasno koristiti resursi, a potencijalna vrijednost *outputa* mora se maksimizirati zadovoljavanjem potreba i želja potrošača i to tako da potrošači osjete da su dobili pravu vrijednost za svoj novac.

Važni elementi stvaranja dodatne vrijednosti su:

- razumjeti specifične potrebe potrošača i njihovu percepciju vrijednosti,
- predanost kvaliteti,
- visoka sveukupna razina usluge,
- brza reakcija na prilike i prijetnje konkurencije,
- inovacije.

STRATEŠKO VODSTVO

Dugoročni strateški uspjeh zahtijeva koordinirano upravljanje. To je zadatak glavnog izvršnog menadžera ili direktora organizacije. Strateški vođa mora izgraditi i voditi tim menadžera te utemeljiti zajedničke ciljeve. Opseg ciljeva varira, a stil upravljanja je individualan – vođe mogu biti autokrati, poduzetnici, vizionari...

Strateški vođa i njegov tim menadžera mora biti svjestan stanja u kojem se organizacija nalazi, pravca u kojem se organizacija treba razvijati te pozicije na koju organizaciju žele dovesti u budućnosti. Da bi se to postiglo, potrebno je predvidjeti okruženje i razumijeti resurse organizacije.

KULTURA I VRIJEDNOSTI ORGANIZACIJE

Kulturu organizacije čine osnovne pretpostavke i vjerovanja koja dijele članovi organizacije, a svojim nesvjesnim djelovanjem definiraju izgled organizacije i način na koji organizacija vidi svoje okruženje. Kultura organizacije je skup osnovnih pretpostavki unutar organizacije, koje se priopćavaju novopridošlim članovima organizacije kako bi mogli korigirati svoje ponašanje, razmišljanje i osjećanje problema unutrašnje integracije i vanjske prilagodbe organizaciji. Kultura je način na koji se članovi organizacije ponašaju, ona uvjetuje način donošenja odluka, ciljeve organizacije, uočene konkurentne prednosti, organizacijsku strukturu, sustav rukovođenja, funkcionalne strategije i politiku, stav prema rukovodećem kadru i informacijski sustav organizacije. Kultura se uči tijekom vremena te uključuje stečena iskustva.

Coaching

Cjeloviti pristup razvoju osobnih potencijala

Tihana Malenica

Coaching je cjelovit i sustavan proces promjene i razvoja pojedinca usmjeren ka unaprijed definiranom cilju, pri čemu coach i njegov klijent preuzimaju podjednaku odgovornost i angažman za njegovo ostvarenje, a sve se temelji na realizaciji unutrašnjih potencijala osobe

Coaching je partnerstvo koje klijentima pomaže da stvore zadovoljstvo i ostvarenje u svom osobnom i profesionalnom životu. Kroz proces coachinga, klijenti produbljuju svoja učenja, usavršavaju svoju izvedbu i obogaćuju kvalitetu svog života. Započinjući s klijentovim željama, u coachingu se koriste suvremene metode uspjeha koje mu u osobnoj evoluciji omogućuju stalni pomak prema naprijed. Coaching akcelerira klijentov napredak dajući i mu veće mogućnosti, uvid i svijest o izborima. Coaching se fokusira na to gdje su klijenti danas te koliko su spremni raditi kako bi stigli tamo gdje žele biti sutra.

(definicija međunarodne coaching federacije)

Uvođenjem nove prakse u poslovanje hrvatskih tvrtki, pojavljuje se i nova terminologija koja ih označava i imenuje. Riječ *coaching*, osim još jedne tudice u hrvatskom jezičnom prostoru, označava i oblik savjetovanja koje se provodi nakon uspostavljanja profesionalnog i povjerljivog odnosa, u kojem *coach* pomaže klijentu u ostvarenju određenog cilja, koristeći i pritom sve njegove raspoložive potencijale. Za razliku od klasičnog savjetovanja, gdje je naglasak na tomu da savjetnik, koji je ujedno i stručnjak, nudi rješenje za ostvarenje određenog cilja, u procesu *coachinga* savjetnik, odnosno *coach*, pomaže i usmjerava klijenta kako da sam pronade put do cilja. Dobar *coach* ne teži ponuditi klijentu gotova rješenja njegovog problema ili iscrtni putokaz kako da dosegne željeni cilj, već ga primjenom različitih metoda i tehnika osposobljava i potiče da ih pronade sam, odnosno da ih se sam dosjeti. On sudjeluje u postavljanju ciljeva, imajući u vidu zatečeno stanje, kontekst i budućnost u kojoj klijent želi imati ostvaren taj cilj te usmjerava i vodi klijenta pridonoseći njegovoj promjeni i razvoju ka željenom cilju.

Coaching je cjelovit i sustavan proces promjene i razvoja pojedinca, usmjeren ka unaprijed definiranom cilju, pri čemu *coach* i njegov klijent preuzimaju podjednaku odgovornost i angažman za njegovo ostvarenje, a sve se temelji na realizaciji unutrašnjih potencijala osobe. Komunikacijom između *coacha* i klijenta istražuju se obrasci ponašanja klijenta, njegove emocije, vjerovanja i sustav vrijednosti. Proces *coachinga* može uključivati: metodu razvojnog centra (*Development Center*), procjene, istraživanja, individualne savjetodavne i razvojne razgovore, edukacije, individualne supervizije specifičnih vještina, davanje povratne informacije te druge tehnike i postupke kojima *coach* pridonosi osvještavanju i povećanju snaga, vrijednosti, znanja i vještina za

postizanje željenog cilja, odnosno osvještavanju i suzbijanju načina razmišljanja, specifičnih ponašanja i vanjskih čimbenika koji mogu ometati postizanje cilja.

POVIJEST COACHINGA

Pojam *coaching* proizlazi iz engleske riječi *coach* – kočija, a u engleskom jeziku se po prvi put pojavljuje davne 1556. godine. Kao što pod nadzorom kočijaša vozeći se u kočiji stižemo do određenog cilja, tako i u procesu *coachinga* klijent brže ostvaruje postavljene ciljeve uz pomoć i usmjeravanje *coacha*. Od 1885. godine riječ *coach* dobiva dodatno značenje te se tako, u Engleskoj i Americi, započinje nazivati osoba koja podučava studente. Šezdesetih godina prošlog stoljeća taj pojam se pojavljuje i u športu, gdje se tako nazivaju osobe koje mentalnom pripremom i psihološkim tehnikama pomažu športašima u ostvarivanju sportskih rezultata. Konačno, sedamdesetih godina prošlog stoljeća u Americi se pod pojmom *coachinga* podrazumijeva metoda koja pomaže menadžerima u ostvarivanju vrhunskih poslovnih rezultata, odnosno u povećanju produktivnost poduzeća.

EXECUTIVE COACHING

U ovom slučaju, *coaching* obuhvaća individualni rad s menadžerom tijekom duljeg vremenskog razdoblja, od tri mjeseca do godine dana, u okviru kojeg se problematiziraju i obrađuju poslovne teme i izazovi s kojima se on svakodnevno suočava. Taj oblik *coachinga* zove se *executive coaching* i predstavlja vrlo uspješnu metodu dugoročnog povećanja učinkovitosti izvršnih i *top* menadžera. *Coach* ostavlja prostor menadžeru da sam pronade odgovore na izazove koji su pred njim i, u skladu s tim, njegova je uloga dati mu potporu u analizi problema s kojima se susreće te pomoći u pronalaženju novih načina njihovog rješavanja ili, pak, ostvarivanja nekih zamisli tako da uspješno zažive u organizacijskom okruženju u kojem menadžer djeluje. Postavljajući relevantna pitanja tijekom preispitivanja njegovih promišljanja, omogućava mu da identificira određena ponašanja, aktivnosti i potencijalna kreativna rješenja, a sve to uz uvažavanje postavljenih željenih ciljeva menadžera. S druge strane, menadžer redovito daje povratnu informaciju *coachu* ispunjavajući li njihovi susreti njegove potrebe i smatra li da s njima dobiva nešto za sebe. Teme koje najčešće obuhvaća *executive coaching* jesu: povećanje učinka, prezentacijske i komunikacijske vještine, vođenje i odnosi s podređenima i nadređenima, konfliktna stanja, upravljanje vremenom, upravljanje stresom, razumijevanje kulturoloških razlika u slučajevima akvizicija i spajanja i druge. Istraživanja pokazuju da su najbolji rezultati *executive coachinga* upravo na području poboljšanja radnog učinka, motivacije zaposlenih, donošenja odluka te boljeg upravljanja cjelokupnim poslovanjem – zaposlenicima i procesima.

RAZGOVOROM DO RJEŠENJA

Temelj *coachinga* je razgovor, kojim se trebaju utvrditi najvažnija obilježja klijentovog ponašanja, shvatiti njegov pogled na svijet i poslovno okruženje u kojem djeluje. Tijekom dogovorenih susreta, *coach* vodi klijenta kroz tri oblika *coachinga* – izvedbu, razvoj i promjenu. Suočiti će ga s vlastitim ponašanjem, postaviti sva potrebna pitanja kako bi klijent prepoznao područja u kojima se može razvijati i napredovati te mu ponuditi tehnike i alate kako to ostvariti. Često klijenti shvaćaju

coaching kao proces u kojem će im netko iskusan i stručan dati odgovore na sva njihova pitanja, što je pogrešno. Zadatak *coacha* jest da razumljivo i nepristrano objasni klijentu što zapravo radi, kako bi zajedno došli do novih spoznaja koje treba prenijeti u svakodnevni život. Jedan od najvažnijih zadataka *coacha* je rad s klijentom kojim će ga pripremiti za jasan, kvalitetan i fokusiran pristup rješavanju problema. Kako bi se to postiglo, *coach* treba primjenjivati jednostavan i strukturiran model komunikacije, odnosno set pitanja koja će pomoći klijentu u razumijevanju. U svijetu je razvijen čitav niz raznih pristupa *coachingu*, no većina njih se slaže u temeljnim postavkama – *coach* je kompetentan komunikator, koji posjeduje tehnike i vještine potrebne za precizno prepoznavanje sposobnosti i unaprijeđenje izvedbe klijenta na svim razinama.

Postoji čitav niz komunikoloških metoda koje se koriste u *coachingu*, a jedna od njih je i neurolingvističko programiranje, koje je upravo u te svrhe razvilo metodu meta-modela ili *modela preciznosti*. Korištenjem meta-modela, *coach* ne daje savjete ili prijedloge, nego uvježbava klijenta za vrhunsku izvedbu u sljedećim segmentima:

- mentalna izvedba (jasnoća, preciznost, razumijevanje),
- emocionalna izvedba (emocionalna inteligencija u odnosima s timovima suradnika, razvijanje empatije),
- verbalna izvedba (vještine lingvističkog modeliranja i remodeliranja značenja),
- ponašanje (vještine kompetentnog vođenja, utjecaja, uvjeravanja, organiziranja i sličnog).

USPJEŠNOST METODE ZAHVALJUJUĆI INDIVIDUALIZIRANOM PRISTUPU

S obzirom na to da se *coaching* usmjerava na izvedbu, odnosno kvalitetnije obrasce ponašanja – *coach* mora znati prepoznati mogućnosti klijenta i to korištenjem različitih metoda, postupaka i intervencija koji će klijentu omogućiti svladavanje i prihvaćanje određene vještine. Svaki pojedinac, bez obzira na to koliko dugo i intenzivno radio na sebi, uvijek može biti bolji u najrazličitijim segmentima svog života. Međutim, često nismo svjesni navika, ponašanja ili načina razmišljanja koje bi bilo poželjno ukloniti iz svakodnevne upotrebe ili samo *ispolirati* pa da budemo učinkovitiji, ugodniji, prilagodljiviji i, u konačnici, zadovoljniji sobom. Uloga *coacha* jest da nam osvijesti naše trenutačno *pravo lice*, da nam omogući objektivno sagledavanje našeg odraza u ogledalu i da nas potakne na potrebne i poželjne promjene.

U suvremenoj literaturi i istraživanjima, *coaching* se smatra najboljim načinom poticanja ljudi na ostvarenje njihovih potencijala. Jedan od razloga sigurno je individualizirani pristup svakom pojedincu, koji predstavlja utemeljenje te metode. Dobar *coach* treba dobro poznavati proces profesionalnog i osobnog razvoja te usmjeravati zaposlenika na razvoj sposobnosti za samostalno i uspješno suočavanje s poslovnim izazovima. Razvijajući zaposlenike koji će kompetentno i samostalno odolijevati izazovima na koje nailaze, tvrtke će lakše ostvarivati izvrsnost u poslovanju i implementirati najbolju praksu, što će ih – samo po sebi – učiniti konkurentnima i uspješnima u poslovanju.

Suvremena tehnologija olakšava rad

Zvonko Milić, voditelj Odjela za vođenje pogona i Antun Tauš, dežurni dispečer u jednom od uobičajenih dana za DUC Elektre Slavonski Brod

Dispečerski centar DP Elektra Slavonski Brod službeno je započeo radom 27. travnja 1993. godine. U ovlasti Dispečerskog centra tada su bila samo postrojenja 10 i 0,4 kV. Tada su o sigurnosti postrojenja i svemu ostalom brinuli: Petar Hajling – voditelj Dispečerskog centra i dispečeri: Ivan Teskera, Antun Tauš, Božidar Vidaković, Stjepan Lanusović i Ivan Spajić,

Od 1. rujna 1994. godine, na temelju zaključaka Komisije za ocjenu spremnosti DC-a i naloga direktora Direkcije za distribuciju i direktora Direkcije za upravljanje HEP-a, Dispečerski centar DP Elektra Slavonski Brod preuzeo je od Sektora upravljanja i dispečerski odsjek Osijek, odnosno ovlast u upravljanju nad postrojenjem 35 kV na svom području. Tada su preuzete jedna TS 110/35/10 kV, dvije TS 110/35 kV i 11 TS 35/10 kV na području koje su pokrivali DP Elektra Slavonski Brod i DP Elektra Požega (koja je tada bila u sastavu DP Elektra Slavonski Brod). Preustrojem lokalne samouprave i osnivanjem županije, DP Elektra Požega se izdvaja iz DP Elektra Slavonski Brod, u čiji sastav ulazi Pogon Nova Gradiška, koji je do tada bio u sastavu DP Elektra Križ. Time je Dispečerski Centar Slavonski Brod preuzeo i sva postrojenja Pogona Nova Gradiška.

ORGANIZACIJSKE I TEHNOLOŠKE PROMJENE

Danas nakon 15 godina puno se toga promijenilo – u organizacijskom, tehnološkom i svakom drugom smislu. Spomenutim preuzimanjem povećan je broj postrojenja, a Dispečersko – upravljački centar (DUC), kako se danas zove, u sastavu je Odjela za vođenje pogona zajedno sa Stalnom pogonskom službom. Više od 80 posto postrojenja 110 i 35 kV je u sustavu daljinskog vođenja, a započelo se i s uvođenjem TS 10/0,4 kV i linijskih rastavljača 10 kV u SDV. Stari nefunkcionalni sustav radio veza zamijenjen je novim digitalnim, što je poboljšalo komunikaciju između subjekata u procesu rada. Nadzor nad postrojenjem je kompjutoriziran, većina postrojenja se modernizira, što

zaposlenicima znatno olakšava rad na svim razinama. U DUC se slijevaju sve informacije o stanju postrojenja i sve dojave o kvarovima na postrojenjima 35, 10 i 0,4 kV.

Nakon primitka dojave o nastanku kvara, dežurni dispečer izvješćuje Stalnu pogonsku službu, koja lokalizira i otklanja kvar. U slučajevima više uzastopnih ili većih kvarova, za čije je otklanjanje potreban veći broj zaposlenika, prema potrebi se pozivaju i drugi.

Osim brige o sigurnosti i spremnosti pogona, redovna djelatnost DUC-a su i svakodnevni poslovi oko pripreme postrojenja (isključenja, uključenja, osiguranja mjesta rada i drugo) prije početka i nakon završetka radova na postrojenju – na zahtjev organizacijskih jedinica HEP-a, ali i za treća lica. Nakon provedenih priprema, DUC izdaje dopusnice za rad, bez kojih se ne smije započeti nikakva aktivnost na postrojenju. Provjerava se provođenje zaštitnih mjera, što osigurava rad na siguran način i, zahvaljujući tomu, u proteklom razdoblju nije se dogodila ni jedna teža povreda na radu niti smrtni slučaj. Povrh svega toga, dispečeri su često i neka vrsta "ureda za informacije", jer moraju odgovarati na bezbroj pitanja koja postavljaju potrošači, a ne spadaju nužno u djelokrug rada DUC-a.

ONI BRINU DA SVE ŠTIMA

Danas o sigurnosti i spremnosti pogona i još o mnogo drugih poslova, brinu: Zvonko Milić – voditelj Odjela za vođenje pogona i dispečeri: Antun Tauš, Stjepan Lanusović i Ivan Spajić – svi iz *prve postave* od 1993. godine. Tu su i *nove snage*: Zoran Dudrak i Mladen Šarić (uz napomenu da je *dobro izlo* s njima dijelio i autor ovog napisa punih devet godina sve do umirovljenja nakon 41 godine provedene u HEP-u). Uz njih su i nezaobilazni interventni i stalno mobilni uklopničari: Željko Rajković, Ivan Potoč, Dušan Bitunjac, Stjepan Colić i Zvonko Čorak.

Za mog posjeta DUC-u, u smjeni je bio dispečer Antun Tauš. Tijekom razgovora, telefon često zvonit, a jednako je i s radio vezom ili signalima i alarmima iz TS 110/35/10 kV Bjeliš, na čijem se postrojenju provodi redovna godišnja revizija. Dan je uobičajen – nema kvarova i obavljaju se redovni svakodnevni poslovi. Voditelj odjela Zvonko Milić priprema obavijesti za potrošače o prekidima u isporuci električne energije, koje potom prosljeđuje sredstvima javnog priopćavanja. U prostoriju ulaze voditelj Stalne pogonske službe Dejan Krajnović i dežurna ekipa: Mladen Beronja i Dubravko Kajfeš. Imaju problem – pokvario se *Landrover*. Pokušavaju to riješiti sa Zvonkom Milićem. Tako je, kažu, svakodnevno. Uvijek se nešto pojavi što traži dogovor i uvijek se pronade rješenje, bez obzira je li riječ o manjem ili većem problemu. Električna energija mora doći do potrošača, a oni nemaju uvijek strpljenja ni razumijevanja za pogonske događaje koji mogu ugroziti urednu oskrbu..

Stjepan Krajnović

IZ FOTO ALBUMA

Blaž među zvijezdama

Prije 21 godinu šibenska Elektra je s Gimnazijom ugovorila izradu gromobranske instalacije. Zbog neuređenog okolnog terena, dizalica nije mogla doći do lijevog krila školske zgrade pa se to riješilo serijskim spajanjem drvenih *skala*.

Budući da su mladi monter i tijekom dnevnog odmora na radiju čuli što *kaže* horoskop, nisu se odvažili penjati *među zvijezde*. No, vrsni poslovođa Blaž odlučio im pokazati da je još uvijek hrabar i spretan monter. Siguran sam da je prigodom penjanja pomislio: *Samo da me ne vidi inženjer zaštite na radu!* Kao dokaz opasnog *zvezdanog* pothvata ostala je – ova fotografija.

Dražen Ninić

Mladen Gaćeša biciklom na Olimpijske igre u Peking 2008.

Zanimljiva podneblja, susretljivi ljudi

U siječanjskom broju HEP Vjesnika smo najavili ozbiljne planove našeg kolege iz EL-TO Mladena Gaćeše i njegova partnera Marka Mitića, da od travnja do kolovoza biciklom prijeđu dvanaest tisuća kilometarski put od Zagreba do Pekinga, gdje se u kolovozu održavaju ovogodišnje Olimpijske igre. Ostvarenje njihova plana započelo je 4. travnja, kako je i bilo najavljeno. U ovom broju HEP Vjesnika objavljujemo dojmove našeg ekskluzivnog dopisnika Mladena Gaćeše, znači iz *prve ruke*, o putu kroz Hrvatsku, Srbiju i Rumunjsku.

Nisam čovjek za rastanke

(pedaliranje Hrvatskom)

Veliki i nezaboravni ispraćaj koji nam je pripremljen s istočnog ulaza u EL-TO pamtit ću cijeloga života. Trenuci rastanka, dodatno *začinjeni* postupkom mojih kolega koji mi u zadnji tren uručuju prikupljeni novac *da mi se nađe* na putu, za mene je malo previše – moram pobjeći dok mi suze nisu *krenule*.

Bilo je dirljivo, a kako sam ja po naravi vrlo emotivan čovjek, bio sam najsretniji kada je to sve završilo i kada smo konačno krenuli. Nisam čovjek za rastanke, a još je teže bilo s obitelji. Ja sam prije svega obiteljski čovjek, bez obzira na to što za mnoge to možda nije spojivo s mojom odlukom da iz obiteljskog kruga izbivam puna četiri mjeseca.

Prvi dani puta kroz Hrvatsku, na neki način su *uvertira* cijelom putovanju. Prijatelji, kod kojih smo prenoćili bili su srdačni i toliko gostoljubivi da je to teško riječima opisati. Naime, moj višegodišnji poslovoda u EL-TO gospodin Stjepan Halusek, sada u mirovini, inače živi u Samoboru, ali kada je saznao da naš put prolazi kroz njegovo rodno mjesto Stari Gradac, dan ranije je otputovao tamo kako bi nas što ljepše primio u svom obiteljskom krugu. Slično je bilo i u Bilju, gdje su nas prekrasno primili naši prijatelji iz Agroturističke zadruge Crvendac, koji rade na *ciklo* turizmu s udrugom „Bicikl“ iz Zagreba (koje smo i mi članovi) u okviru Bike & Bed programa, na Euro-velo 6, biciklističkom koridoru koji povezuje Atlanski ocean i Crno more. To je bio moj prvi kontakt s Baranjom i Kopačkim ritom, koji su doista posebno podneblje i ovom prigodom mogu preporučiti svima da posjete Bilje i njegovu okolicu, jer je to po mnogo čemu specifičan i izniman *dragulj* naše Hrvatske.

Tijekom vožnje kroz Hrvatsku, mnogi ljudi su nas prepoznavali. To možemo zahvaliti brojnim medijima, koji su objavili vijest o našem putovanju. U iskazivanju potpore ipak su prednjačili vozači velikih kamiona, kojima smo mi bili *udarna vijest* na njihovim lokalnim radio uređajima. Glasno su nas pozdravljali sve do naše najistočnije točke u Erdutu, gdje su nas ispratili pred prelazak srpske granice.

Stotinjak kilometara više zbog NP „Đerdap“ vrijedilo je truda

(pedaliranje Srbijom)

Na našoj granici bilo je – mogu reći – euforično. Slikali smo se s carinicima, a na prikolici se vijori hrvatska zastava. Prolazimo Srbijom, pretežito Vojvodinom, koja je vjerojatno najsličnija životu naših ljudi u Slavoniji, ali odmah se može primijetiti velika razlika. Siromašno je, vidi se da ljudi nemaju posla, a čini se da ga mnogi i ne traže. Ceste su loše. Jakne i majice s logotipovima naših sponzora nosimo cijelo vrijeme, premda se i iz njihova vizualnog identiteta prepoznaju hrvatske boje.

Tijekom petodnevnog boravka u Srbiji, nismo imali problema u tom smislu, čak mislim da su nam se dodvoravali, uz njihove poznate komentare: „Ko nas bre zavadi?“ Mi, naravno, nismo željeli *dolijevati ulje na vatru*, no kada se nametnula tema o politici, nismo je izbjegavali i iznosili smo i njima dobro poznate činjenice: da je rat bio u Hrvatskoj, da su oni ratovali na tuđoj zemlji...

Susreli smo mnoge zanimljive ljude, koji uz svoje ime uvijek vežu i svoje zanimanje, primjerice, Joja frizer, Vasa vulkanizer, Ilija ribar... Najviše vremena razgovarali smo s Ilijom ribarom i to dok smo čekali skelu preko Dunava u Banatskoj Palanci, gdje je Dunav širok tri kilometra (!). Klasična Ilijina priča – radio je na brodu koji vadi pijesak iz Dunava 35 godina, danas mora loviti ribu da bi imao od čega živjeti. Susreli smo i Madaricu Irenu, rođenu u Beču, a živjela je dugo u Virovitici. Danas vrlo teško živi. Meni je odmah poklonila posvećenu grančicu *cica-mace* koja se i sada vozi uz mene. Uz cestu smo posjetili i jedan manastir u mjestu Hajdučica, gdje nas je sestra Angelina počastila sokom i jabukom. U našim trenucima odmora, pričala nam je o manastiru, čak i o fenomenu da je na 77 metara nadmorske visine. Bilo mi je to čudno pa sam kradom izvadio GPS i izmjerio: +68m n/m.

Prirodne ljepote Dunava i svega oko njega utemeljenje su za dojam da smo možda prošli najzanimljivijim dijelom Srbije. Nacionalni park „Đerdap“, zbog kojega smo promijenili rutu za stotinjak kilometara, bio je *pun pogodak*. Vožnja na skeli, veliki isklesani lik cara Decebala na rumunjskoj strani Dunava te Đerdapska brana preko koje smo prešli u Rumunjsku – sve to je zavrijedilo naš dodatni trud.

Nakon vožnje kroz 19 tunela u Srbiji

Čekajući skelu preko Dunava u Banatskoj Palanci, razgovarali smo s Ilijom ribarom

Veliki isklesani lik cara Decebala iza nas na rumunjskoj strani Dunava

Jugozapad i jugoistok – noć i dan

(pedaliranje Rumunjskom)

Priču o Rumunjskoj nije moguće ispričati u nekoliko redaka, premda smo tamo proveli samo desetak dana, a još svježiji dojmovi ne dopuštaju potpunu objektivnost. U Rumunjskoj smo prvi put i da sam možda tu bio ranije, sada bi mi bilo lakše. Netko bez osjećaja uz metodu *crno – bijelo*, a priznajem da se to dogodilo i meni nakon ulaska u Rumunjsku, može se zapitati: kako ljudi mogu živjeti takvim načinom života? Je li EU ikada kročila na tlo Rumunjske?

Šok s Rumunjskom na samom početku pamtit ću dugo. Koliko sam mogao primijetiti u tom jugozapadnom dijelu sve do Craiove, županije koje graniče sa Srbijom su najsiriromašniji i (da budem pristojan), najmanje uredan dio Rumunjske.

Da me ne bi pogrešno shvatili, naglašavam da svakog čovjeka uvijek u *startu* i prije svega prihvaćam kao Čovjeka, ne ocjenjujem ga prema boji kože, a najmanje prema *krvnim zncima* i stoga vam mogu slobodno prenijeti ono što sam vidio i doživio. Naime, u tom dijelu brojna su romska sela, u kojima ljudi žive načinom neprihvatljivim – ili blaže rečeno – teško prihvatljivim prosječnom hrvatskom građaninu.

Prvih stotinjak kilometara nikako nisam mogao snimati to što vidim, jer mi je bilo jako neugodno. No, vremenom se čovjek navikne na takvo okruženje.

Kitajska odiseja

Biti sudionikom i svjedokom trenutka kad se dvojica mladih ljudi otiskuju na put biciklima od Zagreba do Pekinga – put dug 12 tisuća kilometara, posebno je iskustvo za svakog pojedinca. Eto, upravo su dvojica pustolova Mladen Gačeša i Marko Mitić, krenuli iz naše Elektrane – Toplane Zagreb na takav put. Naravno, njihove individualne odluke zadivljujuće su, no ja ću se ovom prigodom više osvrnuti na *slučaj* našeg kolege – *hepovca* strojara Mladena Gačeše. Naime, s njim sam „*miksao*“ temu dulje vremena, pratio u HEP – ovim glasilima pa sam se uživao u njegov *scenarij*...

Svakako, vidim ovaj događaj vrijedan poštovanja, vrijedan čuvane, dragocjene kronike stoljetne zagrebačke Munjare iz 1907. godine na početku njezina drugog stoljeća...

Događaj koji se nameće, koji se kandidira za njezinu povijest... Za nj će se *sidriti* sjećanja i memorija njegovih kolega, naraštaja koji će doći poslije nas (ako se vrijeme smiri i dopusti sjećanje naraštajima koji će doći)

Iskreno, stišavam svoj minorni ponos pred ovim činom. Pred odlukom da se krene u *infantilnu* odiseju, za koju neće biti materijalnog honorara radi kojeg se često odričemo časti, ponosa, dostojanstva. Događaj, koji se površinama može činiti površan, nepromišljen, spontan, ludički... A on je zapravo veličanstven, hrabar, izazovan, human, programatski, poticajan... On govori o dubokim svojstvima svakog konstitutivnog pojedinca... On je podsjetnik protiv zaborava čovjekova dosega, njegove asketske i biblijske snage i vjere, čovjekove projekcije u tajnu vlastita dometa i cilja koji relativizira svaku neizvjesnost...

Velik je to čin u svjetlu egalitirana svijeta, u kojem i nema čestih poteza koji govore o čovjekovoj veličini. No, bilo bi najljepše da sam i sam odustao od ove zabilješke koja zvuči hipertrofirano pa i banalno u svojoj prejasnoj pohvali. Naravno, jer je čin pustolovine puta od Hrvatske do *kitajskog* Pekinga toliko velik da ga prosječna instatnt-percepcija ne može kao takvog ni pojmiti (...)

Da, jednostavnije je svakomu od nas (pa tako i junaku ove pustolovine!) ostati u dnevnoj ležernosti, prepustiti se prosječnosti oko sebe putem nijemih i nepregledno beznačajnih slika naše svakodnevice.

Ja sam, gotovo najdoslovnije usputno, morao zastati pred čudom jednostavne odluke moga kolege Mladena da se krene surovom daljinom kao svojim *dnevnim prostorom*...

Hoće li uspjeti Mladen (i njegov prijatelj)?

No, upravo glede uspjeha ideje: gotovo da i nije važno dokud će stići. Čim su *potegli prvi okret pedale* – uspjeti su. Odluka je ispunila njihovu dušu, postala je dio njihova sjećanja, dio njihove osobne povijesti... I mi ju možemo pustiti u našu vlastitu povijest... Pa se sjećati te tople slike s ispraćaja njegovih kolega u *krugu* EL-TO-a. Jer, tamo u Zagorskoj se radi i toplina. I svjetlo. To vam je u *srcu* Zagreba, glavnoga grada Hrvatske. Sa zastavom HEP-a i zastavom Republike Hrvatske na *štangama* orijaškog transkontinentalnog *bika*, (dok ovo zbunjeno zapisujem), Mladen je negdje u krajobrazu iza Urala. (Pro)nosi boje, svjetlo i toplinu iz svog EL-TO-a, iz svoje Hrvatske.

Mihovill Bogoslav Matković

Nakon što smo prošli Craiovu, zamjećujemo da je poljodjelstvo glavno zanimanje ljudi, polja su goleme ravnice uredno obrađene (ravničarski je kraj poput naše Baranje, ali još prostraniji), sela su i dalje siromašna, ali sve urednija.

Za gradove do Bukurešta jednako tako ne mogu reći nešto pozitivno, osim da su povezani novim (starim) cestama, koje su malo proširene i novoasfaltirane. Mislim da je to financirano iz EU fondova, kao i obnova svih vrsta škola i po najmanjim mjestima, a Romi dobivaju financijsku potporu ako svoju djecu šalju u školu.

Gradovi na jugoistoku uz Crno more (Constanta, Tulcea, Galati), razlikuju se od gradova na zapadu u svakom pogledu – od čistoće do gospodarskog razvoja. Tu naravno prednjači Constanta i njena okolica, kojima je glavni izvor zarade turizam. Samo na nekoliko kilometara od Constante do mjesta Mamaia, stotinu je hotela različitih kategorija.

Bukurešt je, u svakom slučaju, *priča za sebe*. To je velegrad od dva i pol milijuna stanovnika, s tim da tri milijuna ovdje obitava neslužbeno. No, manjka novaca i ljubavi njegovih stanovnika da se taj grad pretvori u, vjerujem, pravu europsku metropolu. Jer, po veličini, velikom broju prekrasnih parkova te broju značajnih građevina – takav status mu svakako i pripada.

Na žalost, ponos Bukurešta su i dalje ona mjesta i građevine (Kuća naroda, Muzej sela – smješten unutar jednog velikog parka te gradski metro), koje su napravljene u vremenima, kojih se samo rijetki danas sjećaju s nostalgijom. Vremena su to iza *željezne zavjese*, kada je državom vladao Nikolai Chauchescu.

U Rumunjskoj smo upoznali dvoje prekrasnih ljudi, gospođu Augustinu i gospodina Bogdana, koji su nam pomogli kada nam je to najviše trebalo i ovom im se prigodom iskreno i javno zahvaljujem. Nadam se da ćemo ih moći u nekoj prigodi pozvati u Hrvatsku i vratiti im njihovo dobročinstvo.

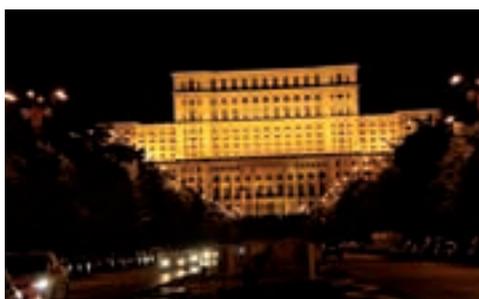
Mladen Gačeša
(u idućem broju: kroz Moldaviju, Ukrajinu i dio Rusije)

Čeraga u Rumunjskoj

Rumunjsko selo, niskonaponska mreža – ovdje se živi teško

Po veličini, velikom broju prekrasnih parkova te broju značajnih građevina Bukurešt zaslužuje status europske metropole

Ispraćaj prijatelja

Što bih dao da sam s njima!

Nakon svečanog ispraćaja i posljednjih intervjua predstavnicima *sedme sile*, krenuo sam za dvojicom naših junaka. Lagano smo se probijali kroz grad, s obzirom na to da toga dana zbog posjeta predsjednika Busha nije bilo previše prometa. S osmjehom i nekoliko kapi znoja, brzo smo stigli u Sevetu, gdje smo ih ja i moj bicikl ostavili da se dalje bore sami s vjetrom i prometom. Ali, na kratko. Naime, dalje sam u *lov* za našim dvojcem krenuo popodne automobilom, naravno. Sustigao sam ih kod Kloštra Podravskog, snimio nekoliko *foto*ki i pravac Pitomača i Stari Gradac do našeg umirovljenika Stjepana Haluseka.

Prvog dana naši *pedalinci* su izvozili 150 km, s jakim vjetrom u prsa, koji nije posustajao u snazi. Privikavali se na prikolicu i bili iznenađeni

brojnim pozdravima vozača na cesti. Drugoga dana, ujutro se pripremaju i provjeravaju bicikle, slijedi prebacivanje prikolice u Mladenu *korist* te male preinake za nastavak. Potom čvrst stisak ruke i pozdrav! Dalje idu sami.

Poželimo im dobro zdravlje, milostivo nebo i dobre ljude. (Uz napomenu: što bih dao da mogu biti s njima!)

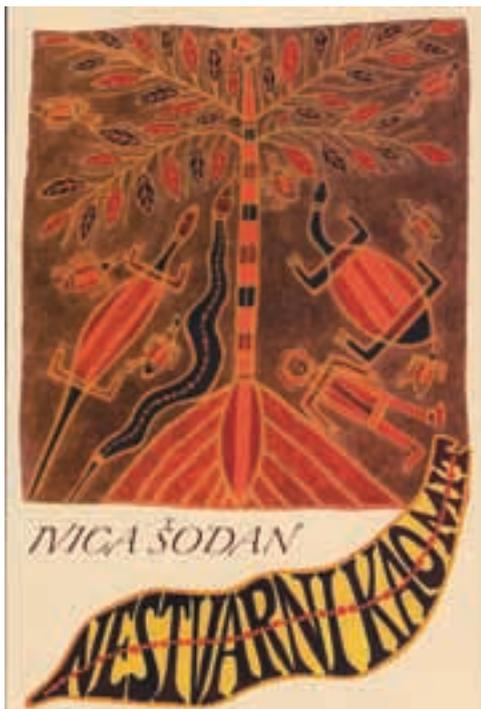
Maksim Miletić

Zajednički snimak s prekrasnom obitelji našeg umirovljenika Stjepana Haluseka u Starom Gradecu – *pedalinci* idu dalje, a moj sin Lar i ja se vraćamo u Zagreb

Današnja nestvarna vremena

Marica Žanetić Malenica

Kad mi, nekako s proljeća, zazvoni telefon i s druge strane začujem tihi glas kolege Ivice Šodana, inženjera informatičara Prjenosnog područja Split, sve mi je jasno i bez dodatnih obrazloženja. Zato što, sada već svake dvije godine, spremno očekujem jedan takav poziv. On mi je siguran znak da još jedna Ivičina knjiga napušta folder njegova komputera i kreće u svoj samostalan život prema budućim čitateljima. Na meni je tek da pogađam je li ovoga puta iz njega progovorio pjesnik ili pripovjedač. Prema zakonu vjerojatnosti, nakon dviju zbirki pjesama (*U predvorju skamenjenog neba*, 2001., i *Bestežinsko stanje*, 2003.) slijede dvije zbirke pripovjedaka. S prvom, naslova *Kaleidoskop*, upoznali smo se u svibnju 2006. godine, a s drugom *Nestvarni kao mit* (Biblioteka *Mogućnosti*, Književni krug, Split, 2008.) na promociji održanoj 8. travnja o.g. u palači *Milesi* u Splitu. Njezine korice uspješno je likovno riješio Nikola Skokandić, a tiskanje knjige novčano je pomoglo i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.

Ni uporna kiša te večeri nije omela rodbinu, prijatelje i brojne kolege previše samozatajnog I. Šodana da s njim podijele svečanost *radanja* njegove nove zbirke pripovijetki, koju su predstavila naša, sve odreda, poznata književna i novinarska imena kao što su Ante Tomić, Ivica Ivanišević i Petar Opačić. Već kod promocije prve knjige novela *Kaleidoskop*, promotori su najavili Ivicu kao iznimno kvalitetnog i perspektivnog autora suvremene kratke priče, a to je potvrdio i ovom zbirkom. Nije se prestrašio, nije se zbunio, nije ga zavela pozitivna i podstrekačka kritika uvaženih kolega. Naprotiv, u ovoj zbirci prozborio je još zrelije, intrigantnije i inventivnije i iz svojih prividenja iznjedrio još neobičnije likove, opleo oko njih čudesne niti nestvarnih fabula i priveo ih apsurdnim krajevima. Ukratko, nastavio je naš kolega svoj put pripovjedača, koji se bavi otuđenim čovjekom zatečenim zbivanjima oko njega i u njemu, samo su sada granice između ovostranoga i onostranoga još više pomaknute prema ovom drugom.

SKRIVENA TAJNA NAŠEG KNJIŽEVNOG ŽIVOTA

Knjiga sadrži 14 priča i koncipirana je u tri cjeline: 1. *Vječni jal*; 2. *Nestvarni kao mit* (2.a. *ZMIJONOSCI – Izostavljeno iz horoskopa* i 2.b. *MYTHOLOGICAL COUNCIL ON PSYCHEDELIC FITNESS*) i 3. *Bratimi dobre smrti*. Svaka priča u uvodu ima moto iz mitologija, a zajednička zadaća im je, prema riječima autora, da skupno predstavje „današnja vremena“ – nestvarna kao mit.

– *Ovom knjigom I. Šodan nastavlja graditi svoj uvjerljivi i koherentni književni svijet*, rekao je A. Tomić, dok ga je Ivica Ivanišević nazvao jednom od najbolje skrivenih tajni našeg književnog života. Razloge pronalazi podjednako u autorovoj skromnosti i nenametljivosti, kao i u neaktivnosti ili

nedovoljne aktivnosti nakladnika, koji ne uspijeva pronaći put ka kritici, a kamoli ka široj publici. Stoga, našem nadarenom kolegi I. Šodanu ostaje da se još neko vrijeme *bori* za svoj komadić prostora, koji mu nedvojbeno pripada u našem suvremenom književnom *miljeu*.

– *Na splitskoj, ali i hrvatskoj sceni dobili smo novo i sada već nezaobilazno književno ime*, rekao je i recenzent, književnik P. Opačić, naglasivši da ni ova knjiga neće promijeniti svijet, ali će nam pomoći da očuvamo ljudsko dostojanstvo.

– *U fatalističkoj igri, u kojoj je krajnji ishod i te kako poznat, Šodan nam predstavlja svoju galeriju ogoljenih stvorenja koja se batrgaju poput Kafkinog kukca egzistencijalno i egzistencijalistički neprimjetljivih, jer su svi jednaki i jednako ne/važni i imaju samo znakovitu vrijednost kao građa za Šodanovu psihodeličnu trans/opservaciju. No, nemojmo se zavaravati – priče su nabijene visokom frekvencijom autorovog osobnog suosjećanja s ovim obezličanim likovima, što potvrđuje da je riječ o visoko osviještenom piscu i nadasve – humanistu.*

MIT KAO SLIKA KOJA OPISUJE TRENUTAČNO STANJE STVARI

Objašnjenje nastanka ove zbirke neobičnih, mitoloških priča dao nam je na kraju predstavljanja i auto I. Šodan:

– *Čovjek, nakon svega što se zbililo, ali i što se zbiva, zapravo nema čvrsto uporište za razjašnjenje nedoumica koje ga muče i baš kao u davna vremena poseže za jedinim što mu preostaje – obraniti sebe može samo na način da smisli razjašnjenje problema koje nema opravdanje u svojoj stvarnosti – znači, sve pretpostavke za nastanak mita su zadovoljene.*

Mit nikako nije iščezao. Promijenio se način nastanka i potreba za mitom. U eri globalizacije i trke za materijalnim dobrima, stvaranje modernih mitova postaje unosan posao. Napredak civilizacije, tehnološka dostignuća – samo su modificirala pristup nastanku mita, ali su mitovi prisutniji nego ikada. Mitu robuju pojedinci, zajednice pa i čitavi narodi. U ovoj ili onoj mjeri prisutan je ma gdje se okrenuo. Čak bih se usudio reći – suvremenom čovjeku moderni je mit potreba, nužnost. Mit mi služi kao alegorija stvarnosti i, nikako, mitologija ne može biti u prvom planu. Ali, ono što želim posebno naglasiti je – mitološka priča je samo slika svijeta u kojem se krećem, ali mitologija, u svojoj biti, nema nikakve veze s mojom knjigom i mojim radom. Ja se na nikakvi način nisam bavio fenomenom mita, iskoristio sam ga kao sliku koja opisuje trenutno stanje stvari.

Trpimir Jurkić, glumac splitskog HNK, je tijekom promocije više puta pročitao priču *Crna udovica*.

Naš kolega Ivica Šodan prigodom promocije njegove nove knjige *Nestvarni kao mit* i književnik/novinar Ante Tomić, koji je rekao da tom knjigom I. Šodan nastavlja graditi svoj uvjerljivi i koherentni književni svijet

Mit mi služi kao alegorija stvarnosti – mitološka priča je samo slika svijeta u kojem se krećem, a mitologija u svojoj biti nema nikakve veze s mojom knjigom i mojim radom

Fotografije snova paranoično – kritičnom metodom

Jelena Vučić

Svako jutro kada se probudim osjetim iznimnu radost – radost što sam ja Salvador Dali – i pitam se što će novo i lijepo ovaj Salvador Dali danas postići?

– *Bit ću genije i svijet će mi se diviti. Možda ću biti prezren i neshvaćen, ali ću biti genije, jer sam siguran u to,* riječi su koje je Salvador Dali samouvjereno napisao kao petnaestogodišnjak u svom dnevniku. Je li se obistinila njegova tvrdnja možete se sami uvjeriti u Galeriji Mona Lisa. Naime, prvi put u Hrvatskoj je otvorena izložba radova S.Dalija, a zagrebačka publika može uživati u 38 grafika (litografija, bakrorez i kombinirane tehnike) i šest brončanih skulptura. Autori izložbe, koja je prodajna, su akademik Tonko Maroević i Giorgio Segato iz Italije. Izložba će biti otvorena do 10. svibnja o.g., a organizirana je pod visokim pokroviteljstvom veleposlanika Španjolske u Hrvatskoj, Manuela Salazara Palme.

VELIKI TALENT ZA SAMO-PUBLICITET

Salvador Felipe Jacinto Dali Doménech, Markiz od Pubola ili Salvador Felip Jacint Dalí Doménech, znan kao Salvador Dali rođen je u Figuerasu 11. svibnja 1904. godine. Španjolski slikar, pisac, dizajner i autor filmova bio je jedan od ključnih ličnosti u nadrealističkom pokretu, a njegov veliki talent za samo-publicitet učinio ga je slavним u svijetu. Njegov otac, don Salvador, bio je javni bilježnik i ateist, a njegova majka Ana Maria, bila je odana katolkinja. Majku je smatrao svojim najčvršćim osloncem i o njoj je rekao: *Bila je biće s čijom pomoći sam mrlje na svojoj duši mogao učiniti nevidljivima – bila je tako dobra da je mislila kako njezina dobrota može vrijediti i za mene. Obožavala me tako potpunom i ponosnom ljubavlju, da nije mogla pogriješiti. Moja majka je andeo na dalijejskom olimpu.*

Njegov stariji brat, koji se također zvao Salvador, umro je devet mjeseci prije Dalijeve rođenja. Dali je kasnije napisao da se bolesno identificirao sa svojim imenjakom i da je imao neopisivo veliku potrebu za pozornošću. *Bolesni dječak* naziv je njegovog prvog autoportreta koji je napravio kada mu je bilo samo deset godina.

Prema tvrdnji iz njegove autobiografije *Tajni život Salvadora Dalija*, njegovo djetinjstvo bilo je obilježeno halucinacijama i neobično jakim emocionalnim iskustvima, iz kojih su kasnije oblikovani njegovi snovi i opsesije.

PRVO KUBIZAM, PA NADREALIZAM

Dali je 1916. godine otkrio moderno slikarstvo na ljetnim praznicima u Cadaquésu koje je provodio s obitelji umjetnika Ramona Pichota. Svoju prvu izložbu je imao 1919. u Općinskom kazalištu u Figuerasu. Dvije godine nakon toga primljen je u Školu likovnih umjetnosti San

Fernando u Madridu, da bi iz nje bio izbačen i optužen za anarhističko podriivanje. Bio je također i uhićen te je kraće vrijeme proveo u zatvoru u Gironi. Nakon što je ponovno primljen u školu, ponovno je iz nje definitivno izbačen 1926. godine zbog svoga buntovnog ponašanja, a između ostaloga i zbog odbijanja analize, jer je Dali bio uvjeren da njegovi učitelji nisu bili dovoljno kvalificirani da bi ga ocijenili. Međutim, u tom je razdoblju do savršenstva doveo svoju sitničavu tehniku crtanja tako što je *odmjerio snage* nizozemskih majstora mrtve prirode iz 17. stoljeća i francuskih slikara iz 19. stoljeća.

Slike koje je izlagao na raznim studentskim izložbama privukle su pozornost mnogih te je 1925. godine imao uspješnu izložbu u Barceloni. U svojoj ranoj fazi stvaranja bio je inspiriran apstraktnom umjetnošću u svojih sunarodnjaka Pabla Picassa i Joana Miróa, te je eksperimentirao raznim avangardnim stilovima, uključujući i kubizam. Nakon 1928. godine vratio se svom ranijem interesu, u metafizičku umjetnost talijanskih slikara Giorgia de Chiricoa i Carla Carráe.

Godine 1929. se seli u Pariz i službeno postaje nadrealist. Te godine, s redateljem Luisom Buñuelom, napravio je svoj prvi nadrealistički film *Andaluzijski pas*. Film je šokirao javnost prizorima kao što je onaj kada britva reže oko.

Dali je 1929. imao i izložbu u Parizu, s koje je prodano svako izloženo djelo. Predgovor izložbenog kataloga napisao je André Breton, osnivač nadrealizma, i tako mu potvrdio članstvo u grupi. Tridesetih godina prošlog stoljeća Dali je naslikao većinu svojih djela po kojima je danas poznat. Te slike uključuju neke od najpoznatijih nadrealističkih slika, kao što su satovi u slici. S velikom preciznošću slikao je poznate objekte u nelogičnim postavkama i kombinacijama, opisujući ta svoja djela kao *ručno izradene fotografije snova*, a svoju metodu *paranoično-kritičnu*. Mnoge njegove slike koriste metodu ponavljanja i oblika koji se preoblikuju ili se pretvaraju u druge objekte i tako otvaraju prostor mnogim interpretacijama.

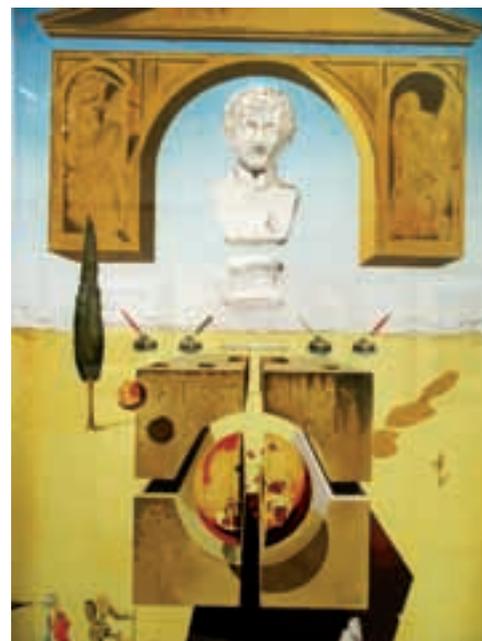
Kao i mnogi nadrealisti, Dali se prepirao s A.Bretonom te je 1939. godine službeno izbačen iz nadrealističkog pokreta. U to vrijeme, on se udaljivao od nadrealizma i približivao naturalističkom stilu, inspiriranim renesansnom umjetnošću kojoj se divio za vrijeme svojih posjeta Italiji. Uz brojne slike, Dali je napravio mnoge kostime za balete, izrađivao je nakit i napravio mnoge reklamne plakate. Također je napravio scenu sna za Hitchcockov film *Začarana*.

MRAVI, MUHE, SATOVI KOJI SE RASTAPAJU...

Njegova kasnija djela su realnija, a njihov glavni motiv bila je njegova žena i muza Gala koja mu je često pozirala. Omiljeni motivi bili su mu još i ljudska torza s ladicama, satovi koji se rastapaju, mravi, muhe (općenito razne životinje), krajobrazi s dugim sjenama, a često je slikao u nekom kutu slike i sebe kao malenog dječaka (podsjećanje na djetinjstvo) ili prizore iz rodne Španjolske. Često je radio i reinterpretacije nekih drugih klasičnih

Andeo

Atomicus

umjetničkih djela, kao i vjerske teme, ali na sebi svojstven način. Kao blistava i kontroverzna osoba, Dali je ostao *vrijedan* spomena do kraja svoga života, a i nakon njega. Preminuo je u Torre Galaeti 23. siječnja 1989. u 84 godini života. Pokopan je u *Dali muzeju*, kojeg je osnovao 1974. u rodnom mjestu. Još jedan muzej, koji je pretežito posvećen njegovim djelima nalazi se u Saint Petersburgu, Florida.

– *Svako jutro kada se probudim osjetim iznimnu radost – radost što sam ja Salvador Dali – i pitam se, što će novo i lijepo ovaj Salvador Dali danas postići?* – riječi su s kojima se ovaj veliki umjetnik budio. Osjetite i vi radost buđenja i svakog *poklonjenog* dana. Možda vas ova izložba podsjeti kako snovi mogu biti stvarnost.

Pojačanim aktivnostima do kvalitetnijeg statusa u društvu

Slavko Perić, direktor Elektre Požega je u prigodnom obraćanju zahvalio onim umirovljenicima koji su pridonijeli osnivanju i razvoju NOC-a Velika

U HEP Nastavno-obrazovnom centru u Velikoj, 16. travnja ove godine održana je sjednica Upravnog odbora i Skupštine Udruge umirovljenika Hrvatske elektroprivrede Slavonije i Baranje.

Okupljene umirovljenike je pozdravio direktor Elektre Požega Slavko Perić, koji je govorio o njihovu velikom doprinosu u osnivanju i razvoju NOC-a Velika.

Dobro pripremljenu sjednicu Skupštine je, u ime 50 predstavnika podružnica Udruge, vodio predsjednik Alojzije Čepel. Suradnja Udruge sa Zajednicom udruge umirovljenika HEP-a, kao i suradnja s poslovodstvom Hrvatske elektroprivrede ocijenjena je uspješnom. Na sjednici je naglašena potreba da tijela Udruge kroz Zajednicu udruge umirovljenika HEP-a i u suradnji s umirovljeničkim organizacijama javnih poduzeća i centrima umirovljeničkih udruge na svom području, pojačaju aktivnosti na ostvarenju interesnih ciljeva umirovljenika. Riječ je, prije svega, da se koordinacijom umirovljeničkih udruge poboljša položaj umirovljenika u društvu. Također, od mjerodavnih državnih tijela zahtijevat će se da se u provedbi propisa, kojima se uređuje privatizacija

HEP-a, uključe interesi umirovljenika i da taj interes ne bude manji od onoga koji je utvrđen Zakonom o pretvorbi za sve bivše zaposlenike, čije se organizacije privatiziraju. Tijela Udruge i podružnica angažirat će se kod Uprave HEP-a za niže cijene i omogućavanje korištenja odmarališta u pred i posezoni, a osim na ostvarivanju prava obitelji umrlih umirovljenika HEP-a na posmrtnu pripomoć, angažirat će se i za pružanje pomoći bolesnim i socijalno ugroženim umirovljenicima te pomoći uжоj obitelji.

Zajednica HEP-ovih udruge umirovljenika dobila je Odluku Uprave HEP-a o dodjeli dotacije umirovljeničkim udrugama za 2008. godinu, a pripadni dio dobit će i Udruga umirovljenika HEP-a Slavonije i Baranje. Prema Financijskom izvješću, nisu potrošena sva prošlogodišnja sredstva Udruge, a jednako je i u podružnicama. Stoga je upozoreno na kvalitetnije trošenje sredstava.

Nakon sjednice Skupštine, dio umirovljenika upoznao se s poligonom za izobrazbu NOC-a Velika, ne skrivajući zadovoljstvo njegovim razvojem.

D.Karnaš

Dio umirovljenika je nakon sjednice Skupštine razgledao poligone NOC-a

Zajednička fotografija umirovljenika u NOC-u za uspomenu

Skupština Podružnice umirovljenika Elektre Varaždin

Dosadašnji rad – uspješan

Okupljeni u velikom broju, umirovljenici Podružnice Elektre Varaždin održali su 27. ožujka o.g. svoju redovnu Godišnju izbornu skupštinu. Na početku su minutom šutnje odali dužnu počast svojim preminulim članovima.

Potom je Izvješće o radu Podružnice za prethodno razdoblje podnio predsjednik Franjo Cahunek, koje je u cijelosti prihvaćeno, a rad Podružnice ocijenjen je vrlo uspješnim. U Izvješću su navedene brojne provedene aktivnosti, a posebno su naglašene posjete bolesnim članovima, dodjele novčanih pomoći u granicama mogućnosti bolesnim i drugim socijalno ugroženim članovima. Osim toga,

uspješno su organizirana i dva vrlo lijepa izleta s velikim odzivom članova. U nezaboravnom sjećanju svima će ostati izlet u svetište Međugorje i posjet Splitu, gdje su razgledane mnoge znamenitosti grada. Krajem godine održan je susret varaždinskih umirovljenika uz prigodan zabavni program.

To su samo neke od navedenih aktivnosti, a valja napomenuti da je veći broj članova Podružnice koristio odmaralište Pakoštane. Suradnja s njihovom Elektrom Varaždin ocijenjena je vrlo dobrom, a tradicionalni susreti u prigodi Dana Elektre Varaždin i Nove godine umirovljenici posebno cijene i puno im znači da nisu zaboravljeni od svojih negdašnjih kolega.

Skupštini se prigodnim riječima obratio i direktor Elektre Varaždin Zvonko Rožmarić te je prisutne upoznao s aktualnim stanjem u HEP-u, a rad Podružnice ocijenio je vrlo uspješnim. Skupština je jednoglasno izabrala novi Izvršni i Nadzorni odbor, za predsjednika Podružnice ponovno Franju Cahuneka, a za predsjednika Nadzornog odbora Franju Janičara. Za Godišnju skupštinu Zajednice umirovljenika HEP-a izabrani su Danijel Kopjar i Franjo Janičar. Na kraju Skupštine nastavljeno je ugodno druženje.

Predsjednik Podružnice F. Cahunek

Prigodno obilježena 10. obljetnica

Podružnica umirovljenika Elektre Sisak 18. travnja o.g. održala je Izbornu skupštinu te obilježila desetu godišnjicu postojanja u atraktivnom ambijentu hotela Panonija. Ovom je prigodom predsjednica Podružnice Ljubica Jurašinić, podsjetila sve prisutne na travanj 1998., godinu osnutka Podružnice i na prvog predsjednika Vladu Gabulina.

Skupštini je prisustvovao Antun Kartašić, koji je u ime direktora Elektre Sisak pozdravio sve prisutne te naglasio da će Elektra Sisak, koliko je to moguće, pomagati članovima Podružnice te im zaželio puno uspjeha u daljnjem radu.

Potom je Lj. Jurašinić izložila Izvješće o radu Podružnice za razdoblje od 2006. do 2008. godine te, između ostaloga, rekla da je u proteklom razdoblju dodijeljena financijska potpora članovima u visini od 28 tisuća kuna. Napomenula je da su umirovljenici informirani o korištenju HEP-ovih odmarališta, privatizaciji HEP-a i o izradi monografije Elektre Sisak.

BEZ PROMJENA U VODSTVU PODRUŽNICE

U nastavku je predstavila Program rada za razdoblje od 2008. do 2010. godine, prema kojem će predsjednik zajedno s Upravnim odborom i dalje raditi za

dobrobit umirovljenika, pružajući im maksimalnu pomoć u okviru raspoloživih sredstava. I dalje će ih uredno obilaziti i informirati o novostima Podružnice. Također će surađivati s direktorom Elektre Sisak i sindikatom, s ciljem omogućavanja što kvalitetnijeg života umirovljenika.

Potom je Kandidacijska komisija predložila da se dosadašnji članovi ne razriješite dužnosti, nego da i dalje vode Podružnicu. Tako je i dalje predsjednica Podružnice ostala Ljubica Jurašinić, članovi Upravnog odbora – Drago Bačun, Zdravko Pešut, Milan Marović, Ivan Turković, Josip Cesarec, Ivan Picek i Vlado Ocvarek, članovi Nadzornog Odbora – Milan Pavlica, Josip Škuljić i Zdravko Kmetić, a delegati za Zajednicu umirovljenika HEP-a – Josip Cesarec, Zdravko Pešut, Drago Bačun i Vlado Ocvarek.

Na kraju se prisutnima prigodno obratio Ivan Sokolić, predsjednik Predsjedništva Zajednice umirovljenika HEP-a. Između ostaloga, pohvalio je rad sisačke Podružnice te poručio da se Zajednica trudi izboriti za što bolji status i rješenje problema koji muče sve umirovljenike u Hrvatskoj. Pritom je naglasio da će se i dalje boriti za umirovljenička prava, prvenstveno preko jedinog umirovljeničkog zastupnika u Hrvatskom Saboru.

Jelena Vučić

Zbog skućenog prostora nije bilo dovoljno sjedećih mjesta za sve nazočne

Burna rasprava o prihodima i rashodima

Drugog travnja o.g., Udruga umirovljenika iz HEP-a Zagreb, najveća udruga u Zajednici umirovljeničkih udruga HEP-a sa 19 podružnica i 2.500 umirovljenika, održala je svoju redovnu Izorno-izvještajnu skupštinu. Prostorija za sastanke u *vagonu* u sjedištu HEP-a još jedanput se pokazala neprimjerenom, jer su neki od brojnih skupštinaru morali stajati.

Jozo Šuste, predsjednik Skupštine Udruge Zagreb se u podnesenom Izvješću o radu u proteklom dvogodišnjem razdoblju osvrnuo na glavno područje njihova rada – poticanje rada u podružnicama i bolje korištenje raspoloživih financijskih sredstava. Podsjetio je da je njihov Upravni odbor osnovao i radnu skupinu, koja bi trebala riješiti regulativu za posebnu evidenciju utrošenih sredstava dobivenih od HEP-a i onih iz članarina. Nadalje je ukazao na vrlo slabu povratnu informiranost iz podružnica prema Udruzi, što onemogućuje bolje sagledavanje zajedničkih problema i akcije na razini Udruge pa i čitave Zajednice. Na kraju se osvrnuo i na činjenicu da im je prošle godine umrlo čak 105 članova Udruge, od čega najviše u Zagrebu. Inače, napomenuo je da se na posmrtnu pomoć troši blizu polovice sredstava dobivenih od HEP-a.

Nakon što je Marica Posavec podnijela Izvješće o financijskom poslovanju, uslijedila je na trenutak burna rasprava o prihodima i rashodima, koje od početka ove godine valja pratiti sukladno novoj Uredbi i na način da se što više rasterete podružnice. Postavljeno je i pitanje tko koristi sredstva odmora i rekreacije za izlete, na koje je izostao precizan odgovor. D. Lončarec iz Podružnice PRP-a Zagreb je poručio da *hepovi* umirovljenici ne žele samo deklaracijsko postojanje udruga i Zajednice, a da su za njihov rad potrebna sredstva. Jedinu izvoru sredstava su pomoć HEP-a i doista skromna članarina, a jedine vrijedne spomena pomoći umirovljenicima i njihovim obiteljima su, kaže, socijalne i posmrtno pomoći.

Marko Jurišić je naglasio da odsustvo kritike neće potaknuti bolji rad, a problem je i dislociranost podružnica te je nužna koordinacija predsjednika podružnica.

Uslijedilo je prihvaćanje izvješća, razrješenje Upravnog i Nadzornog odbora te izbor novih tijela Udruge. U novi deveteročlani Upravni odbor izabrani su: Dušan Borsky, Mijo Mikulić, Ljubica Jurašinić, Mira Jakopović, Franjo Vidaković, Anka Ižeta, Ante Starčević, Ivan Valić i Ivan Pišpek, a na prvoj sjednici izabrat će svog predsjednika. Novi tročlani Nadzorni odbor čine: Vlado Tomić, Marica Borojević i Ljudevit Krivak, a za predsjednika Udruge Zagreb izabran je Jozo Šuste.

U Planu rada za iduće dvogodišnje razdoblje, kojeg je predložio J. Šuste, najviše pozornosti je posvećeno poticanju boljeg i uspješnijeg rada te međusobne suradnje svih 19 podružnica, uz pomoć predsjednika i Upravnog odbora. K tomu, valja poboljšati informiranost između Upravnog odbora i podružnica te dogovoriti novu financijsku regulativu za praćenje troškova podružnica i Udruge. I naposljetku, predsjednik Udruge će zajedno s delegatima Skupštine i Predsjedništva Zajednice sudjelovati u rješavanju svih pitanja značajnih za položaj umirovljenika s HEP-om i drugim za umirovljeničke probleme važnim organizacijama. Nakon prihvaćanja Izvješća i Plana rada, dogovoreno je da se preko Zajednice uputi Upravi HEP-a zahvala na potpori i razumijevanju umirovljeničkih potreba i problema.

Dragica Jurajević

Predsjednica Podružnice umirovljenika Elektre Sisak Ljubica Jurašinić izvjestila je o radu Podružnice u protekle dvije te najavila što ih sve očekuje u sljedeće dvije godine

Sisački umirovljenici i njihovi gosti prigodno su obilježili desetu obljetnicu postojanja Podružnice

Silvio Banko, najstariji umirovljenik Elektroistre, a vjerojatno i HEP-a

Devedesetpetogodišnjak u najboljim godinama

Ivica Tomić

Svakodnevno pješice obiđe cijelo selo, porazgovara s ljudima, jede sve što jedu i drugi ukućani, a govori glatko i precizno – malo hrvatski, malo talijanski, još uvijek zna da je električni vodič koji ga je skoro stajao života još za vrijeme Italije, presjeka 95 kvadrata, pamti sva imena, točne datume, događaje...

Kada smo se uputili u selo Štinjan nedaleko Pule radi razgovora sa Silvijom Bankom – najstarijim umirovljenikom Elektroistre, a možda i cijeloga HEP-a, mislili smo kako će tekst započeti s uobičajenim novinarskim zapažanjima: „Simpatičan starčić, drhtavih ruku i glasa, ali živih uspomena...“, ali smo grdno pogriješili. Jednostavno riječ *starčić* ne ide uz pojavu 95-godišnjeg Silvija Banka. Mnogo preciznije ga opisuje sintagma: šarmantan i vitalan gospodin u zrelih godinama. Doista je nevjerojatno da netko tko će za mjesec dana navršiti punih 95 godina izgleda i govori kao Silvio Banko! Dočekao nas u svom domu s mladenački uredenom frizurou i brčićima, u odijelu s kravatom, vitak i uspravan kao mladić, sa simpatičnim osmijehom i rukovao se s nama još uvijek muškim stiskom snažne desnice.

A onda je započeo priču – sigurnim glasom, temperamentno gestikulirajući rukama koje, iznenađeno smo primijetili, ni najmanje ne drhte. A pogled bistar, oči blage i nasmiješene, skoro mladenački prpošne,

pune života – zaiskre kod spomena svake lijepe današnje uspomene.

ČETIRI DRŽAVE I JEDNA VOJNA UPRAVA ZA NJEGOVA ŽIVOTA

– *Rodio sam se u Austriji pa sam živio u Italiji pa u Jugoslaviji pa u Hrvatskoj, a od 1945. do 1947. u Puli su vladali Englezi i Amerikanci*, kaže nam S. Benko. Znači, živio je u četiri države i jednoj stranoj upravi. To ne bi bilo čudno da je nekud putovao, ali nije. Na njegovu kućnom pragu, za njegovog života promijenile su se četiri države i jedna vojna uprava.

No, našeg simpatičnog i živahnog sugovornika politika nije ni najmanje zanimala. On se zaposlio kao električar u Puli 1941. godine. Sjedište tvrtke bilo je u Veneciji. Radio je u brigadi visokoga napona, tada 50 kV, koja je brojala šest montera i poslovođu. Imali su bicikle. Svako jutro, spakirali bi namotaje žice, alat i ostalo što je bilo potrebno na rame, *uzjahali* bicikle i krenuli na teren. Vraćali bi se kada završe posao, a ne kada istekne radno vrijeme. Telefoni su bili vojni pa nisu imali vezu s uklopničarom. Dogovorili bi unaprijed u koliko sati se vod uzemljuju i u koliko se pušta napon. Do tada bi napravili posao i čekali uključenje. Ako bi zasnijetlilo, znali bi da su posao dobro obavili. I to je manje-više savršeno funkcioniralo, sve do jednog puta kada je došlo do zabune na „gluhim telefonima“ pa se Silvio u vrijeme puštanja napona zatekao na željeznome stupu. Odjedanput je vidio plamen ispod svojih nogu, brzo se uzverao još više uz stup i preživio zahvaljujući sretnoj zvijezdi pod kojom se rodio, jer se aluminijski vod istopio i zalijepio za metalni stup, a struja je otišla u zemlju. Unatoč manjka opreme i nedostatka komunikacije, za vrijeme cijeloga radnoga staža Silviju i njegovim monterima nije se dogodila

ni jedna nesreća s kobnim posljedicama. Jest Silvio jednaput pao sa stupa visokog devet metara i slomio ruku, ali to je ništa ako se ima na umu koliko se puta popeo na stup, ne samo kao monter, već i kasnije kao poslovođa. Naime, našeg su Silvija direktori silom morali tjerati sa stupa da ne naruši autoritet poslovođa... Ali, idemo redom.

RAD PO ISTRI U STRAHU OD FAŠISTA

Silvio i njegova brigada su od 1941. do 1943. godine radili po cijeloj Istri, u velikom strahu od fašista koji su znali zapucati na svakoga tko se kreće cestom – bez opomene i posebnog razloga. Godine 1943., mobilizirali su ga u talijansku vojsku, ali nakon pola godine Italija je kapitulirala i Silvio se nakon četiri dana napornog pješčenja stranputicama, izbjegavajući ceste – vratio kući. Nakon 4-5 dana odmora i opravka krenuo je prema Puli kako bi se javio na posao. Ali, usput je susreo svog poslovođu, fašista kako kaže, koji mu je priopćio da za njega nema mjesta, jer se nije odmah javio na posao. Vjerojatno je mislio da je Silvio te dane iskoristio za kontakte s partizanima, objašnjava nam naš sugovornik. Sa zešnjom u srcu, otišao je u direkciju i zamolio tajnicu, koju je dobro poznao, da ga najavi na razgovor kod direktora. Direktor, inženjer Pardon, također Talijan, ali drugog kova od poslovođe, odmah ga je vratio na posao. Za njega Silvio kaže da je bio divan čovjek i najbolji prema radnicima od svih direktora koje je u svom životu upoznao. Na žalost, i taj dobri čovjek je 1947. godine otišao u Italiju kao i zločesti poslovođa.

POSLOVOĐA SKORO ČETVRT STOLJEĆA

Došla je komunistička Jugoslavija, Silvijeva treća država. Većina Talijana je otišla pa je vladala nestašica inženjera, poslovođa, montera i uopće stručnih

Silvio Banko s 95 godina govori glatko i razgovijetno, sjeća se točnih datuma događaja i imena ljudi, ruke mu ni najmanje ne drhte, a svakodnevno odlazi u šetnju i planira svakako doživjeti stotu

Silvio Banko s odličjima koje je zaradio pretežito za rad na stupovima visokoga napona

ljudi. U Silvijevoj brigadi ostala su samo trojica, a od ukupno 40-tak radnika u Puli ostalo ih je manje od deset. Nekako je oformljena brigada, a za poslovanje je postavljen jedan zidar koji se dokazao u šumi kao ratnik. Dakako, o električarskom poslu pojma nije imao, ali na svu sreću bio je nagle naravi pa je pljusnuo šofera te su ga drugovi premjestili u drugu tvrtku, a našem Silviju ponudili mjesto poslovanja. On se svim silama trudio odbiti taj posao, objašnjavajući da nije kvalificiran za to radno mjesto. Rekli su mu da je to privremeno dok ne dođu kvalificiraniji ljudi. Prihvatio je i ostao poslovanja skoro četvrt stoljeća - do umirovljenja 1971. godine. Kasnije jesu došli školovaniji ljudi, ali Silvio je sa svojim iskustvom, u praksi stečenim znanjem i pristupom poslu i rukovođenju, očito bio nezamjenjiv. Vodio je svoju brigadu, ali i dalje se penjao po stupovima, svugdje gdje je postojala neka opasnost, jer nije želio da njegovi radnici stradaju. Kada je snijeg bio dubok, a stupovi zaleđeni, gore se penjao isključivo Silvio. Tek nakon osam godina, direktor ga je zatekao na stupu i upozorio da njemu nije mjesto gore pa se od tada penjao malo rjeđe.

Kako kaže, on i njegova brigada nikada se nisu vratili s terena prije nego bi završili posao, makar to trajalo od jutra do noći, pa i cijelu noć. A kada je trebalo postaviti 47 metara visoku radijsku antenu u

Istri, pozvali su Silvija i on je to, dakako ručno, izveo sa svojim ljudima. A kada je gorostasna antena, čudo do tada nevideno, bila uspravljena i učvršćena - zna se tko se popeo na 47 metara visine da spoji i upali lampadinu. Dakako, Silvio!

UŽIVA MIROVINU VEĆ 37 GODINA I OČEKUJE STOTU

Nakon 38 godina i šest mjeseca rada, Silvio je umirovljen, ali ne miruje. Sam uz pomoć zeta izgradio je veliku kuću svojoj kćerki, jer tko može biti električar, može biti i zidar. U mirovini uživa već 37 godina, ali - kaže - neka se oni u Mirovinskoj ničemu ne nadaju. Silvio je, kako kaže njegova kćerka, čvrsto odlučio živjeti barem sto godina, a kad Silvio nešto odluči...

Obećali smo ponovno doći na njegov stoti rođendan i iskreno se nadamo da ćemo našeg Silvija zateći jednako dobro raspoloženog i u dobroj kondiciji.

Silvio ima 95 godina, svakodnevno pješice obiđe cijelo selo, porazgovara s ljudima, jede sve što jedu i drugi ukućani, a govori glatko i precizno, malo hrvatski, malo talijanski. Još uvijek zna da je električni vodič, koji ga je skoro stajao života još za vrijeme Italije, presjeka 95 kvadrata, pamti sva imena, točne datume, događaje... Samo malo slabije čuje, posebice nepoznate glasove

i ponekad napravi malu stanku u govoru, blago se nasmiješi i kaže: „Ponekad mi malo zastane ova makina” pokazujući na glavu, ali za nekoliko trenutaka nastavi priču točno tamo gdje je stao. Jer, njegova „makina” još uvijek radi skoro savršeno. Zavidljivo!

Silvio ispred svoje kuće u Šinjanu spreman za dugu šetnju po selu i razgovore s „mladićima”, jer za njega su po godinama svi mladići

Širenje zajedništva

Još nikada nisam *imala posla* s ovakvom vrstom hobista. Čak nisam potpuno uvjerena kako bi to što Nardi Nardelli, dipl.ing. radi, onako volonterski i za svoj *gušt*, mogli zvati hobiem. Kada malo bolje promislim, zašto to i ne zvati hobiem? Ako netko samoinicijativno, svojom voljom i raspoloživim *materijalom*, samo u želji da napravi jedan korak ka zbližavanju ljudi između sebe i njega s njima, odluči napraviti jednu simpatičnu web stranicu (www.elektrodalmacija.com) – onda je to, bez ikakve dvojbe, ne samo korak, nego i iskorak iz radne svakodnevice, iz radne kolotečine, ma kako nekima od nas ona bila uzbudljiva ili *nesterotipna*. Većina nas iz puke lijenosti ostane samo pri zamisli, a da do realizacije nikada ni ne dode. Ali, ovoga puta mladi čovjek to radi drukčije.

U KOMUNIKACIJI NEDOSTAJE KARIKA

Otkako se prije tri godine, nakon petogodišnjeg rada u zagrebačkoj Elektri, odlučio sa suprugom vratiti svome *kolinu* (potpuno netipično za *splitski trend*) i u Elektrodalmaciji nastaviti svoju hepovsku obuku, *prepoznao* je već pri prvim kontaktima s kolegama da se, kako kaže, kolanje informacija svelo na telefonske razgovore i osobne kontakte. Dakako, riječ je o *športskoj razmjeni informacija*. N. Nardelli je, naime, zaposlenjem u Odjelu zaštite i mjerenja, *upao* u ekipu žestokih nogometnih *fanova*. Budući da je ubrzo započeo i tradicionalni malonogometni turnir, kojega organizira Športsko društvo Elektrodalmacije, bistar kakav jest, odmah je uočio da nedostaje jedna *karika*

- Kako se amaterski bavim izradom web stranica, odlučio sam za Športsko društvo izraditi stranicu koja će pratiti rezultate turnira, pisati kratke zapažaje i osvrtne na odigrane utakmice, izrađivati fotografije...To je stranica koja bi trebala prerasti u nešto više, trebala bi pratiti sve športske aktivnosti. Kako je kod nas nogomet glavni i prvi – a poslije njega dvadeset mjesto ništa – to se dogodilo da sam na nogometu i ostao, objašnjava N. Nardelli svoje prve porive i nastavlja:

- Naime, s nogometom je to bilo najlakše napraviti, nogomet jedini omogućava da se u najkraćem vremenu okupi 200 ljudi na jednom mjestu. Nogomet svi igraju, svi „znaju“. Ovo je četvrti turnir koji ovako predstavljam. Na stranici je i link na HEP Vjesnik – za prethodne turnire. Ali, ja se nadam da ću uskoro stranicu proširiti turnirom u kuglanju, gdje i osobno nastupam, a potom i drugim športovima, najavljuje N. Nardelli.

DA BUDE NEŠTO NAŠE

N. Nardelli se od računala ne odvaja. Danas radi u Odjelu tehničke dokumentacije pa, premda mu je radno vrijeme ispunjeno uvođenjem GIS-a, on opet ima želje i volje, svojim osobnim fotografskim

aparatom, *skoknuti* do turnira, snimiti, sjesti za računalo i *ubaciti* fotografije momčadi ili poteza s utakmica pa tako i nama za naš HEP Vjesnik ustupiti poneku. (u ovom broju sve su fotografije s turnira koje je on snimio). A zašto je šport područje njegova zanimanja – ne treba čuditi. Osim što je N. Nardelli *dite* iz športske obitelji, i sam se bavio športom. Otac mu je bio vaterpolski olimpijac, jedan od najboljih svjetskih igrača, brat je igrao za isti klub – splitski Jadran. A i N. Nardelli je prošao tu vaterpolsku *školu*, a i danas igra za veterane.

*- Pri izradi ovakve stranice vodila me želja za populariziranjem i širenjem ideje zajedništva. I osobno sam najbolji primjer da se u tomu uspijeva. Naime, za vrlo kratko vrijeme upoznao sam široki krug ljudi, koje po naravi posla ne bih mogao. Također sam želio da ta stranica ne bude previše službena, ozbiljna, ne kao novina, nego izraz moga duha, ali i duha svih nas, uz malo smijeha, malo tračeva, malo čakula... Da bude nešto naše. Žalim jedino što još ima ljudi koji za stranicu ne znaju ili se ne koriste računalom. Za sada imam nekoliko kolega s kojima surađujem, koji mi svojim komentarima pomažu da stranicu popunim. Ponavljam, ja ne želim da ta stranica bude moja – nego naša, zaključio je naš športsko-računalni zaljubljenik, koji ne želi u svojoj *kreaciji* ostati usamljen.*

Od srca mu želimo što više *pridruženih*. Tako bi se moj popis hobista – zaljubljenika još više povećao. Jer, uvijek mi je žao što ih nema u većem broju, što su poriv i potreba za izražavanjem bilo kakvog oblika kreativnosti tako slabo *razvijeni*, što je takav pomak tako teško napraviti, što *linijom manjeg otpora* najčešće odabiremo stajanje u mjestu. Zbog toga su mi dragi i dobrodošli svi ovi koji odabiru *kretanje*.

Veročka Garber

CRTICA

Riječ

Našim prostorima *prohujala* su duga nemirna povijesna razdoblja, nisu bila blagonaklona prema našim djedovima i pradjedovima. Mijenjale su se vlasti i vladari. Sve su to izdržala tvrda i uspravna leđa naših predaka. Ljudi *driti* (uspravni) *ka kolone* (stupovi), kazao bi Ljubo Stipišić u pjesmi "Dalmatino povišću pritrujena ". Neka im je na tome slava i hvala.

Uspravnim ih je držala i međusobno povezivala vjera uz Riječ. Uz Riječ su bili čvršći i izdržljiviji.

Običavalo se reći: Ljude veže *riječ*, a blago (stoku) konopac.

Posljednjih stotinjak godina, *riječ* na našim prostorima postupno gubi svoj sržni smisao. Čak nije čudno čuti: tko reče taj i poreče! ? Povijesna geneza takvog stanja i odnosa mogla bi se vrlo precizno obrazložiti, ali za sada obrazloženja preskočimo. Zadržimo se na našim obvezama.

Što sada zamjenjuje *riječ*? Potpisi ovjereni u javnih bilježnika, založna prava, hipoteke, sudovi i drugi instrumentariji suvremenih institucija. Na žalost, nepridržavanje zadane *riječi*, rješava se i puškama, pištoljima i noževima. Uz sve to, malo tko komu istinski vjeruje, što je jedan od temeljnih čimbenika općeg beznađa. Riječi: obećavam, napraviti ću, učinit ću – postaju fraze novije komunikacije, koju često nazivamo pristojnom i građanskom. Česta obmana najbližih prijatelja naziva se činom uljudenog ophođenja. *Da, da, imate pravo, vrlo ste ljubazni, izvolite se samo malo strpjeti* – obična je frazeologija koja rezultira dezorijentacijom. Daleko kvalitetniji učinak imala bi iskrena *riječ*, nego sve ove navodne uljudene obmane.

Kod traženja rješenja određenog problema, znati točno stvarno stanje, omogućava nam sljedeći iskorak ili, pak, pokušaj traženja novog puta rješenja.

KOLIKO VRIJEDI RIJEČ?

Prije desetak godina, poslije veličanstvene promocije (puno crnih toga, konverzacije i obećanja na latinskom, bundi, kravata i drugih izvanjskih detalja) u prostorima Zagrebačkog rektorata, imao sam želju fotografirati se sa svojim sinom slavjenikom uz Meštovićevu *Majku domovine*. Ljubavno nam se odazvala jedna gospođa, uz smijehak i uvjeravanje kako joj fotografiranje nije nepoznato. Sin mi je, kao južnjaku, ukazao na iznimnu spremnost gospođe za pomoć. Složio sam se. Međutim, kada sam razvio slike, u kadru je bilo svega, osim onog što je trebalo biti. Mi u kutu, bez nogu i ruku, okljaštreni kip *Majke domovine*. Komentirao sam da bi mi osobno bila draža skromnija ljubaznost, a kvalitetnija fotografija. Želio sam samo primjerom (prisposodobom) ukazati na to koliko je važna svaka izgovorena riječ.

Riječ bez ljubaznosti možda nije dobra, ali puno je pogubnija ljubaznost bez *riječi*, što se danas sve više prakticira.

Suvremeni neoliberalizam obvezuje nas na ljubaznost, na smijehak, na čistoću, miris... što u načelu nije loše. Ali pogledajmo malo bolje gdje je tu *riječ*?

Riječ obećanja: priključit ćete se Europi kada uhitite Generala... priključit ćete se Europi kada ukinete ZERP... kada zatvorite brodogradilišta... kada napravite... –takva *riječ* zapravo nema nikakvu vrijednost.

U početku bijaše Riječ i Riječ bijaše u Boga i Riječ bijaše Bog. Ona bijaše u početku u Boga.

Sve postade po Njoj i bez Nje ne postade ništa.

Svemu što postade u Njoj bijaše život i život bijaše ljudima svjetlo; i svjetlo u tami svijetli i tama ga ne obuze

Evanđelje po Ivanu 1.1-5

Naš nas svjetonazor obvezuje na Riječ. Budimo zato promicatelji Riječi.

Ivo Santica

Svi znaju pjevati, ali *fali* sluha

Veročka Garber

Moj kolega Mijo Bakić, tehničar u Centru upravljanja splitske Elektrodalmacije, već se nekoliko puta našao na stranicama našeg Vjesnika. Ne samo stoga što je već godinama predsjednik Športskog društva, znači i prvi čovjek športa u ovom lokalnom distribucijskom ogranku, što je jedan od organizatora sve masovnijeg i sve popularnijeg malonogometnog turnira, što je (premda je *nakupio* nešto godina) još uvijek član hrvatske reprezentacije u stolnom tenisu za invalidne osobe, što je s klubom *Elektrodalmacija* još uvijek aktivni stolnoteniski natjecatelj u prvoj općinskoj ligi, što je predsjednik splitskog Športskog saveza invalida, što je na Skupštini paraolimpijskog odbora izabran za člana Izvršnog odbora Hrvatskog paraolimpijskog odbora (HPO), a što je uz sve to postao i predsjednik Odbora za paraolimpijske športove. Ne samo stoga ili upravo zbog svega toga – Mijo Bakić će i danas biti moj sugovornik. Najkraće rečeno, on je osoba koja ima što reći.

Za početak, trebalo mi je objasniti ulogu i zadaću HPO i njegova Odbora za paraolimpijske športove.

U PEKING SA ŠEST ŠPORTOVA

- Hrvatski paraolimpijski odbor je tijelo koje je usporedo s Hrvatskim olimpijskim odborom glavni nositelj vrhunskog športa, u ovom slučaju osoba s invaliditetom. Odbor, kojemu sam predsjednik, zajedno s Izvršnim odborom skrbi o športskim rezultatima invalidnih osoba. Na razini reprezentacije propisuje pravne norme, donosi akte i kriterije za vrednovanje rezultata, kodekse ponašanja, razmatra načine financiranja... U tijeku su pripreme za Paraolimpijadu u Pekingu, koja će se održati tijekom rujna ove godine. Hrvatsku će predstavljati 24 natjecatelja u šest športskih disciplina: atletici, plivanju, biciklizmu, jahanju, streljaštvu i stolnom tenisu. Jednako kao i standardna športska populacija, tako i paraolimpijci imaju stipendiju HPO-a. O svemu tomu netko treba voditi računa – objasnio je M. Bakić.

Kao da mu to nije dovoljno, čeka ga još više posla u njegovom gradu. Onom gradu što ga zovu *najšportskijim na svijetu*, a *fali* mu dvorana, igrališta, uvjeta za bavljenje športom, gradu u kojemu svi znaju pjevati, a najčešće *fali* sluha. Jer, nije uvijek za sve *kriv* nedostatak novca. (Ponekad ga treba znati usmjeriti). Ako je takav slučaj s vrhunskim športašima *standardne populacije* (da upotrijebim Mijinu terminologiju), kakav tretman imaju invalidne? Ovu moju kritičnost Mijo ne podupire, barem ne u cijelosti. On je pronašao puno pomaka, puno boljitka u posljednjim godinama, puno napora koje Grad, Županija i Športski savez invalida već godinama ulažu, ne bi li se na višu razinu podigli uvjeti za rekreacijsko i natjecateljsko bavljenje invalidnih osoba športom.

NEDOSTAJE PRIMJERENIH BORILIŠTA

Sukladno Zakonu o športu, iz bivših športskih sekcija osnovani su klubovi. U ovom trenutku u Splitu djeluju plivački, stolnoteniski, atletski, košarkaški, klub sjedeće odbojke i klub boće CP (cerebralne paralize), a pred osnutkom je i kuglački klub. Svi klubovi imaju

Prigodom potpisivanja Ugovora HPO-a sa Sportskim novostima: M. Bakić, Z. Boban, R. Kovačić i D. Matić

natjecateljsku (na državnim prvenstvima) i rekreacijsku razinu. Uz klubove postoje još uvijek i neke športske sekcije, koje se još nisu klupski organizirale, a u svima njima zajedno – rekreacijski i natjecateljski uključeno je malo više od 150 osoba. Novac *kapne* iz gradske i županijske blagajne.

- Ipak, premda se puno toga napravilo i stalno se sve više radi, na razini Grada vrhunski je šport suočen s brojnim problemima. Oni su razlog zbog kojih Split nije dao paraolimpijce, a što mi je osobno jako žao. Jedan od razloga, prije svega, je nemogućnost korištenja primjerenih borilišta – komentira predsjednik Športskog saveza invalida .

- Svjesni smo da se tek posljednjih godina i gradske ulice i pješački prijelazi prilagođuju invalidnim osobama, da je toga još uvijek premalo, a o dvoranama da i ne govorimo. Nedavno su se, zajedničkim snagama svih športskih odbora, adaptirala plivališta na Poljudu, tako da nekoliko naših dječaka, pod stručnim nadzorom trenera Damira Radića, trenira četiri, pet puta tjedno. I to je već dalo rezultate. Dvije godine za redom imamo državne prvake. Ovdje trebamo zahvaliti i Plivačkom klubu Mornar, koji je omogućio da naša djeca treniraju u njihovim saticama, rekao je M. Bakić.

Spomenuo je da Boće CP treniraju u Centru „Slava Raškaj“, da je Odbojkaški klub trenutno treći u državi, a da imamo i državne prvake – Košarkaški klub Torcida – koji trenira u Vodicama!?! Naime, dečki su s raznih strana (Posušja, Imotskog, Vodica), a u Splitu nemaju uvjeta za treniranje. U vodičkom dvoranu mogu ući s kolicima, a u Splitu to ne mogu!?!

- Lift puno košta i teško da će itko za to dati novac, prosudio je moj kolega te rekao:

- Ljubav prema športu ne može se kupiti niti u jednoj trgovini. Nju ili imaš u sebi, ili nemaš. Ovi dečki, što na trening putuju sve do Vodica, sigurno je nisu dobili u po cijene, zaključio je.

Naglasio je potom da jako dobre uvjete za rad pruža kuglana u Duilovu i da je vrlo pohvalno od voditelja što im je omogućio korištenje. Tu postoje i četiri stola za trening stolnog tenisa. Na žalost, to je jedino mjesto u

gradu gdje se ljudi u kolicima mogu približiti športskom borilištu. Konačno su i prostorije Saveza invalida modificirane tako da njegovi članovi mogu u te prostore i ući.

- Pomak je vidljiv, ljudi je sve više, a iz masovnosti će doći i rezultati. Po uvjetima rada mi smo još u pelenama. Klubovi su tek osnovani, prva je barijera pala, a zajednički, s Gradom, Županijom i Savezom ćemo se izboriti za bolje uvjete. U nekoj budućnosti, a to mi je i najveća želja, izgradit će se i dvorana za invalidne osobe. Ja u to vjerujem, rekao je s puno optimizma.

KLJUČNO – ULOGA MEDIJA I IZVRŠNI REZULTATI NAŠIH PARAOLIMPIJACA

Nešto od tog optimizma morao je *podariti* svojoj obitelji, supruzi i dvojici sinova, za koju kaže da najviše osjećaju posljedice njegova česta izbjivanja, putovanja, sastanaka, zbog čega nema vremena za ista drugo. Takav je, kaže – ili radi ili ne radi.

- Sve se može, samo je volja bitna, poručuje. O kakvoj je osobi riječ, najbolje potvrđuju ove njegove riječi:

- Idem ulicom, vidim čovjeka u kolicima i pitam ga je li spreman baviti se športom. I ljudi misle da sam lud. Čemu toliki angažman? Ali, smatram da je to puno pametnije i da daje životu kvalitetu, nego da invalidi samo sjede u kafićima. Postigli smo puno na tom području, svakoga dana postižemo sve više, ljudi dolaze, javljaju se i sami... Mediji su tu imali možda i ključnu ulogu, dakako i izvrsni rezultati naših paraolimpijaca – Mihovila Španje ili Marije Iveković. Upravo to ljudima daje podstrek i vodi ka masovnosti, rekao je na kraju M. Bakić.

Saznali smo i da je nedavno potpisan Ugovor o suradnji sa *Sportskim novostima*, kojemu su nazočili Zvonimir Boban – predsjednik njihove Uprave, Ratko Kovačić – predsjednik HPO, Darko Matić – glasnogovornik HPO i naš kolega Mijo Bakić. Ugovor će pridonijeti da se u velikom športskom časopisu uvijek pronađe mjesto za vrijedne športaše i njihovu *potporu*. Među njima je i naš kolega (i prijatelj) neizostavan dio.

Na to svi mi u HEP-u možemo biti ponosni.

Pobjednici i prije proglašenja

Samo i nominacija puno znači, to je priznanje za dugogodišnji trud i kvalitetan rad, za rad s puno ljubavi i odricanja, za rad za kojeg se ne očekuju nagrade ili priznanja, jer to je sudbina većine vokalnih skupina pri nekoj tvrtki pa je, stoga, to priznanje utoliko vrijednije

Ovogodišnji *Porin*, najznačajnija i najveća hrvatska glazbena smotra, održat će se 10. svibnja u Zagrebu. U ovom trenutku ne možemo govoriti o konačnim pobjednicima, onima koji će prigodne kipiće ponijeti u svoje vitrine, ali možemo naglasiti da je doista velika čast naći se među nominiranim i biti jedan od troje najboljih u državi. I najaviti da je takva počast pripala našem mješovitom vokalnom sastavu *Elektrodalmacija*, koji su u kategoriji folklorne /etno/ duhovne glazbe, pod rednim brojem 1. nominirani za «*najbolji album božićne glazbe s više od 51 posto ranije neobjavljenim snimkama hrvatskih i inozemnih božićnih napjeva*». Riječ je o

njihovom CD-u *Christmas Stories*, u vlastitoj produkciji i nakladi *Dancing bear*.

Ali to nije sve. Posredno je naša *klapa* - kako ih mi u Splitu zovemo - nominirana u još tri kategorije, za albume na kojima su bili sudionici i zajedno s drugim izvođačima pridonijeli kvaliteti zajedničkog uratka. Za najbolji album klapske glazbe, gdje se u konkurenciji nalaze albumi izvornih, skladanih ili obradenih napjeva u duhu tradicije pretežito u *a capella* izvedbama, *Elektrodalmacija* se našla u društvu raznih izvođača svojevrsnog klapskog pozdrava *Gospa Trsatskoj* na albumu *Ne damo te pismo naša*, snimljenom u Rijeci (producent Mojmir Čačija, nakladnik Scardona). Pod jednakim nazivom snimljen je album, ali i video program koncerta održanog na splitskom stadionu u Poljudu, za što su nominirani redatelj i izvođač(i) i gdje se naša *klapa* također pojavljuje kao jedan od sudionika.

Na kraju kažimo još i to da su se kao sudionici nominirani našli i u kategoriji najboljeg festivalskog albuma, gdje je pod rednim brojem 3. nominiran Festival zabavne glazbe Split 2007., na kojemu su bili vokalna pratnja u izvedbama Danijele Martinović i Vajte.

PRIZNANJE DUGOGODIŠNJEM TRUDU

Ono što mi već sada, mjesec dana prije svečanog proglašenja pobjednika, trebamo i želimo ponovno i ponovno izgovoriti je jedna velika čestitka od sveg srca

svim članovima, bivšim i sadašnjim, jer su se svi oni tijekom protekle dvadeset i tri godine zajedničkog rada glasom i dušom *utkali* u spomenute nominacije. Naime, ništa nije došlo slučajno. Sve je to plod vrijednog rada, dvaput i ponekad više puta tjedno održanih *probi*, postojanosti unatoč promjenama članstva i voditelja. Danas su pred najvećom hrvatskom nagradom. Kako se protom osjećaju, zapitala sam Milicu Matković, njihovu sopranisticu, našu rukovoditeljicu Odjela za računovodstvene poslove.

- *Osjećamo se kao pobjednici, jer nam već sama nominacija puno znači. Ona je priznanje za naš dugogodišnji trud i kvalitetan rad, za rad s puno ljubavi i odricanja, za rad za kojega ne očekuješ nagrade ili priznanja. Barem je takva sudbina većine vokalnih skupina pri nekoj tvrtki i teško je i pomisliti na veliki uspjeh. Zato je ovo priznanje utoliko vrijednije. I zato se tako «pobjednički» osjećamo. Priznanje je kao kruna naših nastojanja da sve što radimo pokušamo to činiti na najbolji mogući način, da u to ugradimo svu našu ljubav prema glazbi i da se na kraju taj naš uradak dopadne slušateljima, zaključila je naša kolegica, ne skrivajući uzbuđenje, veselje i ponos.*

Sve te osjećaje nije bilo teško *prenijeti* i na mene, a vjerujem i na sve vas kojima je drago čuti ime HEP-a na ovako počasnom, *raspjevanom* mjestu, gdje nas predstavljaju oni koji nikada *zlo ne misle*. Samo pjevaju.

Veročka Garber

Mješoviti vokalni sastav *Elektrodalmacija* na ovogodišnjem *Porinu* izravno je nominiran u kategoriji folklorne /etno/ duhovne glazbe za "najbolji album božićne glazbe s više od 51 posto ranije neobjavljenim snimkama hrvatskih i inozemnih božićnih napjeva"

Glazbeni talent, vjera i upornost

Poželimo sreću budućoj studentici i najmlađoj voditeljici zbora u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, a vjerojatno i šire, a sve ostale osobine potrebne za uspjeh u životu, zahvaljujući genima, mudrom odgoju svojih roditelja i kvalitetnom obrazovanju i potpori njenih profesora - Ivana već ima

Zbunjenost u očima Ivane Balić, kćerke našeg kolege Drage Balića - strojara u pogonu HE Peruć a splitskog PP HE Jug, govori mi da joj nije jasno zašto sam se baš zainteresirala za nju. Ta vitka, vesela i nadasve skromna maturantica jezičnog razreda Franjevačke klasične gimnazije u Sinju, zapravo i nije svjesna koliko je posebna. A jest!

Potravlje, selo u blizini Sinja gdje živi s roditeljima i dva mlada brata, ima svojih prednosti, ali nameće i brojna ograničenja, posebice nekome tko je mlad, ambiciozan i željan punine života. Kako bi svoje slobodno vrijeme oplemenila, Ivana je već kao desetogodišnja djevojčica započela svirati glasovir, uz pomoć profesorice glazbenog odgoja, ali i samouko. Istančani sluh, talent i

upornost kojima se odlikuje, nisu prošli neopaženo. *Ljudi od uha*, koji su uočili njezine sposobnosti, započeli su je poticati na ozbiljnije *druženje* s glazbom. A ona nije pružala otpor i išla je ususret njihovom dobronamjernom usmjeravanju. Glazba je ubrzo postala i njen osobni odabir pa je *druženje* s bijelo-crnim tipkama i notnim zapisima dobilo neki drugi smisao. Kao osmoškolka već je sjedila za orguljama u Župnoj crkvi.

U CRKVI SE PONOVRNO PJEVA

Sljedeci korak usmjerio ju je prema vođenju zbora, i to ne jednog - već dva. Posljednjih tridesetak godina u župi Potravlje, zbog iseljavanja tamošnjih žitelja, nije bilo zbora. Župnik ga je odlučio obnoviti, ukazujući puno povjerenje upravo Ivani, koja je tada bila učenica prvog razreda gimnazije. Hrabra Ivana održala je audicije za velike i male. U dječji zbor primila je 25 osnovnoškolaca, a *vrata* za ulazak u članstvo zbora odraslih *otvorila* je tridesetorici župljana. Zborovi su mješoviti, a raspon godina je od šest do petnaest, odnosno od petnaest do pedesetak. Nerijetko u njima pjeva i više članova iste obitelji. Tako je i kod njih doma, gdje i brat Ivan pjeva u velikom zboru. Mlađi, pak, Stipe za sada svira u sinjskoj Gradskoj glazbi. Ne bi bilo iznenađenje da i on uskoro *zapiva* u zboru, na radost i ponos svojih roditelja koji im se pridruže u pjesmi na obiteljskim svetkovinama.

U rad sa zborovima uputio ju je fra Jure Ž upić, a veliku potporu i stručnu pomoć ima i u svom profesoru glazbe fra Stipici Grgatu. Ovim potezom vjerski, i ne samo vjerski, život u Ž upi postao je raznovrsniji, zanimljiviji i bogatiji pa Ivanu svi bodre da izdrži u poslu koji je tako

zdušno započela i s velikim veseljem i nadahnućem radi već tri godine. Svojom ljubavlju prema pjesmi svi članovi zborova, baš kao i ona, nadomjestite nedostatak formalne glazbene izobrazbe:

- *Lakše je upraviti s malima, ali i stariji su poslušni*, priznaje Ivana. Zapravo, svi su oni odlučni u nastojanju da se pjesme, one duhovne i narodni napjevi, ponovno čuju u njihovom hramu duha pa i dalje. Da je ovo drugo točno, potvrđuju i sve češći nastupi na raznim crkvenim svečanostima, kao i prvo gostovanje izvan zemlje, u Međugorju:

- *Bit će toga još. Vjera je temelj moje želje da napravim nešto što drugima ovdje nije pošlo za rukom. Naravno, nju dopunjuje i moja velika ljubav prema glazbi koju mi ništa ne može nadomjestiti*, kaže Ivana odgovorno i s puno uvjerenja.

U znak zahvalnosti za njen trud, svake godine je simbolično nagrađuju i općina Potravlje (novčano) i Župni ured (jednim putovanjem po želji, pretežito hodočašćem). Tako je Ivana, za razliku od brojnih svojih vršnjaka iz puno većih sredina, do svoje osamnaeste godine već dva puta posjetila Rim, a *licem u lice* je bila i s Parizom, Minhenom, Salzburgom, Firencem, Asizijem...

ODLASKOM U SPLIT NIŠTA SE NE MIJENJA

Uz učenje i glazbom ispunjeno slobodno vrijeme (Ivana još pjeva i u školskom zboru), malo vremena ostaje za zabavu s vršnjacima. Radije će ona, uz obveznu lektiru, pročitati neku zanimljivu knjigu, posebice iz područja psihologije. Uskoro je očekuje i polaganje mature i upis na studij. Kako je rad s djecom raduje i *leži* joj, ne začuđuje i izbor studija o kojem razmišlja:

- *Odlučila sam se za Filozofski fakultet, a još se dvoumim između dvopredmetnog studija (pedagogija i hrvatski) i studija za učiteljicu razredne nastave*, najavljuje Ivana.

Pitam je hoće li se nešto promijeniti njezinim odlaskom u Split i preuzimanjem još većih školskih obveza, premda u njenim krupnim bademastim očima prepoznajem vrlo odlučno „ne“:

- *Kako sada razmišljam, ništa se neće promijeniti. Tijekom tjedna ću boraviti u Splitu, a vikendom ću odlaziti doma kako bih subotom ujutro održavala probe, baš kao što to i sada radim*.

Poželimo sreću budućoj studentici i najmlađoj voditeljici zbora u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, a vjerojatno i šire. Sve ostale osobine potrebne za uspjeh u životu, Ivana već ima, zahvaljujući genima, mudrom odgoju svojih roditelja i kvalitetnom obrazovanju i potpori njenih profesora.

Kanada

Tragovima Indijanaca i Eskima

Kanada (Kanada; Canada) je po veličini (9 976 140 km²) druga zemlja svijeta, a među vodećima i po bogatstvu slatke vode (približno 10 posto svjetskih rezervi), šuma, rudnog bogatstva, kao i ukupnoj razvijenosti. Zauzima dvije trećine sjevernoameričkog kontinenta, a morem je okružena s tri strane i to s dva oceana - Atlantskim i Tihim te Sjevernim ledenim morem. Klima se kreće od umjereno tople na jugu do subarktičke i arktičke na sjeveru pa je blizu 50 posto zemljišta stalno zaledeno.

Većina od približno 33 milijuna stanovnika su doseljenici i njihovi potomci, prije svega iz Velike Britanije i Francuske, ali posljednjih desetljeća raste i broj doseljenika iz drugih zemalja Europe i Azije. Autohtoni stanovnici - Indijanci i Inuiti (Eskimi) - čiji je udjel pao na 1,5 posto, doselili su na ova područja iz Azije još prije više tisuća godina, a prvi Europljani - Vikinzi, stigli su prije tisuću godina, ali se nisu dulje zadržali.

Značajnije naseljavanje započinje nakon što su krajem 15. i početkom 16. stoljeća ta područja iznova otkrili pomorci - istraživači J. Cabot (u službi engleskog kralja) i J. Cartier (u službi francuskog kralja), a od tada između Francuske i Britanije započinje i nadmetanje za prevlast, povremeno i uz ratove. U početku prevladava francuski utjecaj, a od 17. stoljeća britanski te 1763. Francuska gubi i posljednje dijelove kanadskog posjeda.

Od 1933. godine Kanada je parlamentarna monarhija u okviru Britanske zajednice naroda, s tim da se s vremenom stanovništvo francuskog podrijetla izborilo za poseban status teritorija na kojemu su većina (Quebec), a 1969. je službeni jezik, uz engleski, postao i francuski (u Quebecu i jedini službeni jezik).

Kanadska se kuhinja formirala pod utjecajem francuske i britanske, prilagođene lokalnim uvjetima i namirnicama, uz dijelom očuvanu indijansku i eskimsku tradiciju (jela od tikvica, kukuruza, graha, divlje riže i repe, suho meso). Uz žitarice, voće i

povrće, prevladavaju jela od mesa i divljači, morskih i slatkovodnih riba, školjaka i rakova. U svijetu poznati kanadski specijalitet je javorov sirup, koji se koristi umjesto šećera.

PURETINA S ESTRAGONOM

Sastojci (za šest osoba): 1 kg purećih prsa, 1 žlica mješavine začina za pečenje, 1 - 2 žličice suhog estragona, 3-4 žlice ulja, 0,5 dl vina, oko 2 dl vrhnja za kuhanje, 1 žličica škrobnog brašna za zgušnjavanje.

PRIPREMA Pureća prsa natrljamo začinima, stavimo u vatrostalnu posudu, prelijemo uljem, pokrijemo alu-folijom i pečemo u pećnici zagrijanoj na 180 °C približno 40 minuta. Prema potrebi prilijemo malo vode. Na kraju uklonimo foliju i pečemo još približno 20 minuta.

Pečeno meso izvadimo i narežemo na komade za serviranje. Sok od pečenja procijedimo, dodamo mu vino, vrhnje i škrobno brašno koje smo prethodno razmutili u malo vode. Sve zajedno kratko prokuhamo te dobivenim umakom prelijemo meso. Poslužimo uz kuhano povrće po želji.

LOSOS S PRELJEVOM OD PERŠINA (A) ILI VRHNJA (B)

Sastojci (za četiri osobe): 800 g odrezaka lososa, ulje za prženje, sol.

A) Za umak od peršina: 1 glavica češnjaka, 1 vezica peršina, 1 dl limunova soka, 1/2 dl vode, malo ulja, žličica mješavine začina, sol po okusu.

B) Za umak od vrhnja: 6 dl slatkog vrhnja za kuhanje, 3 dag maslaca, 1,5 dl bijelog vina, 1 - 2 stabljike peršina, sol, bijeli papar, mljeveni lovorov list.

PRIPREMA: U tavnici zagrijemo ulje, stavimo posoljene odreske i pržimo na srednje jakoj vatri po osam minuta sa svake strane. Prema želji, pripremimo jedan od dva umaka.

A) Umak od peršina: češnjak i peršin sitno nasjeckamo, dodamo ostale sastojke i dobro promiješamo. Serviramo uz pržene odreske i prilog po želji.

B) Umak od vrhnja: u tavu ulijemo vrhnje, dodamo maslac, sol, papar, mljeveni lovorov list i sitno nasjeckani peršin, prokuhamo, dolijemo vino i kuhamo da se zgusne. Serviramo uz odreske i prilog po želji.

LONAC S GOVEDINOM (BOEUF EN DAUBE)

Sastojci: 200 g graha, 800 g teleće lopatice, 1 glavica luka, 200 g kuhane mrkve, 2 žlice ulja, 1 žličica brašna, 2 žlice koncentrata rajčice, 1-1,5 dl crnog vina, 2,5 dl juhe od mesa, 1 lovorov list, 1 prstohvat majčine dušice (timijana), sol i papar po okusu.

PRIPREMA: Grah prethodno operemo i močimo u vodi najmanje 12 sati, ali ga poslije ne ocijedimo. Luk nasjeckamo, a meso narežemo na manje kocke. U vatrostalnoj posudi zagrijemo ulje te lagano popržimo luk, dodamo meso i još malo pržimo, posipamo brašnom, promiješamo i kratko dalje pržimo, dodamo koncentrat rajčice, prilijemo vino i juhu, dodamo začine, dobro promiješamo i zakuhamo.

Tada dodamo grah zajedno s vodom u kojoj se močio. Sve zajedno poklopljeno stavimo u pećnicu zagrijanu na 200 °C i pečemo približno jedan sat. Isključimo pećnicu, na jelo rasporedimo narezanu kuhanu mrkvu, poklopimo i još neko vrijeme ostavimo da stoji u zagrijanoj pećnici.

Putuje i kuha:
Darjan Zdravec

U sljedećem nastavku: Albanija

FOTUZAPAZAJ

Mašta u stvarnosti

Snjeguljica i sedam patuljaka, Ružno pače, Kralj lavova, Bambi, Trnoružica, Crvenkapica, Pinokio... zauzeli su svoje položaje na i ispred zida, unutar dvorišta jedne obiteljske kuće u Vrbovcu. Privlače vas da priđete bliže i pogledate ih izbliza i probudit će se vaša sjećanja iz djetinjstva, kada su nam roditelji, bake i djedovi pričali bajke za laku noć ili nas pokoji put htjeli malo preplašiti da budemo poslušniji. I u tomu su uspijevali sve dok nismo odrasli.

A ako se i vama svidi i poželite ih imati u svom dvorištu, ako prolazite vrbovačkim krajem, slobodno udite u dvorište ljubaznih domaćina. Izrada takvih kipića iz našeg djetinjstva je njihov obiteljski posao, a izložba na otvorenom je dobar reklamni potez.

Maksim Miletić

10. Croatia Boat Show u Splitu

Hrvatska kao nautička oaza

Pogled na izložbeni prostor 10. jubilarnog nautičkog splitskog sajma *Croatia Boat Show* s blizu 500 brodova na moru i kopnu

Jedan od *autohtonih* izložaka

Blještavi je šareni vatromet obasjao travanjску noć, razveselivši tako uzvanike, posjetitelje i šetače koji su se u tom trenutku zatekli na uvijek osobitoj, *najposebnijoj rivi na svitu* – onoj ispred Dioklecijanove palače. Na toj rivi se proslavljalo zatvaranje 10. jubilarnog nautičkog splitskog sajma, što se pod nazivom *Croatia Boat Show* održao od 5. do 13. travnja o.g. U organizaciji splitske tvrtke *Profectus* i njenog direktora Vicenca Blagaića, ta se nautička manifestacija *popela* na sedmo mjesto ljestvice najuglednijih sajmova na svijetu. Prigodom otvaranja Sajma, državni tajnik za more Branko Bačić zahvalio je na uspješnoj promociji Hrvatske kao nautičke oaze. Takvom razmišljanju pridružili su se i župan Ante Sanader te splitski gradonačelnik Ivan Kuret.

- Riječ je o respektabilnoj nautičkoj priredbi, koja svake godine privlači sve veći broj posjetitelja, izlagača – graditelja brodova, proizvođača opreme za brodove, a izložbeni prostor proteže se na 140 tisuća četvornih metara, gdje će biti izloženo blizu 500 brodova na moru i kopnu, izvijestio je V. Blagaić.

Premda je Sajam razgledalo više od 50 tisuća posjetitelja, jednako kao i prošle godine, unatoč očekivanjima organizatora, ta brojka nije premašena zbog vrlo nepovoljnih vremenskih okolnosti. Ali, nisu skrivali zadovoljstvo zbog uspješno sklopljenih poslova i velike pozornosti koju su privukli izlošci, poglavito oni dulji od deset metara. Oduševljenje dobrom organizacijom nije skrivao ni predsjednik Hrvatskog Sabora Luka Bebić, a jednako tako ni brojne poznate osobe javnog života koje nisu odoljele romantičnom zovu splitskih bijelih galebova.

Posljednje večeri, nakon svečanog defilea brodića, izabrani su najljepši predstavnici. Njih čak 43 ušli su u najuži izbor urednika časopisa *Yachts* iz Italije, Francuske, Amerike i Hrvatske, a 17 ih je nagradeno u četiri različite kategorije.

A Split ne bi bio Split da ne shvati kako su takve manifestacije još jedan *dragulj u kruni* hrvatskog nautičkog turizma i svekolike promocije Jadrana, kao najljepše svjetske nautičke destinacije. I činjenice da se sa sedmog mjesta možemo – samo penjati.

Veročka Garber

NAPUSTILI SU NAS...

MILENKO ANDRIĆ (1935. – 2008.)

Krajem siječnja o.g. preminuo je umirovljenik Elektroslavonije Osijek Milenko Andrić. Rođen je 12. svibnja 1935.g. u Skenderovcima, a u Elektroslavoniji Osijek – Područnom uredu Požega zaposlio se 1. rujna 1957. godine. Radio je na raznim poslovima, a veći dio radnog vijeka proveo je u Odjelu za brojila. Umirovljen je 1. srpnja 1991. godine.

NADA KLAPŠIĆ (1920. – 2008.)

Osmog veljače o.g. preminula je umirovljenica Elektroslavonije Osijek Nada Klapšić. Rodena je u Križevcima 6. rujna 1920., a zaposlila se u Elektroslavoniji Osijek – Područnom uredu Požega 1. svibnja 1962. godine. Radila je na knjigovodstvenim poslovima do odlaska u invalidsku mirovinu 31. prosinca 1973. godine.

MIROSLAV HEMEN (1929. – 2008.)

Sredinom veljače o.g. u 79. godini života preminuo je Miroslav Hemen. Nakon završetka škole 1946. godine, zaposlio se kao prvi učenik elektrostruke u Električnoj centrali Križ. Od tada pa sve do umirovljenja 1988. godine radio je kao elektromonter i VKV uklopničar u Elektri Križ. Bio je primjer vrsnog znalca svojeg posla, koji je odgojio mnoge naraštaje elektromontera. Mladima je bio dobar primjer, jer ih je naučio kakav treba biti odnos prema radu i kolegama s kojima se radi.

FRANJO ĐURĐINA (1922. – 2008)

Dvadeset i petog veljače o.g. preminuo je umirovljenik Elektre Koprivnica Franjo Đurđina. Rođen je 22. travnja 1922., a u Elektri Koprivnica je radio od 30. lipnja 1959. pa sve do umirovljenja 1979. godine.

MIRKO CRNKOVIĆ (1929. – 2008.)

Šestog ožujka o.g. u 79. godini života preminuo je Mirko Crnković. U Elektri Križ zaposlio se davne 1964. godine i to u Pogonskom uredu Daruvar, gdje je obavljao poslove pomoćnog elektromontera sve do odlaska u mirovinu 1990. godine.

PETAR ČEVAPOVIĆ (1947. – 2008.)

Dvadeset i drugog ožujka o.g. u 61. godini života, nakon kratke bolesti, preminuo je Petar Čevapović. Rođen je 29. svibnja 1947. godine u Vidovcima. Radio je od 1. lipnja 1977. godine u Elektroslavoniji Osijek, Distribucija Požega, na poslovima NK radnika.

IVAN PRPIĆ (1928. – 2008.)

Nakon teške bolesti, 29. ožujka o.g. preminuo je Ivan Prpić. Rođen je 3. ožujka 1928. godine u mjestu Kučište. Zaposlio se u Elektroslavoniji Osijek – Područnom uredu Požega 5. studenog 1964. godine. Cijeli svoj radni vijek radio je s potrošačima električne energije kao kontrolor potrošnje i obračuna električne energije, sve do odlaska u mirovinu 8. veljače 1991. godine.

ANTUN PILAŠ (1963. – 2008.)

Šestog travnja o.g., u 45. godini života preminuo je Antun Pilaš. Rođen je 15. kolovoza 1963. godine u Požegi. U Elektroslavoniji Osijek, Distribuciji Požega, započeo je raditi 1. listopada 1982. godine. Radio je na poslovima izgradnje i održavanja elektroenergetskih objekata te obračuna i naplate električne energije. Iznenadna, prerana smrt čovjeka, kojemu nikad nije bilo teško pomoći drugomu, iskreno je rastužila njegove kolege i sve koji su ga poznavali.

Zadrani zasluženi prvaci

Pokal najboljem vrataru A. Dijanu iz Zadra uručio je M. Borzić

S. Grcić uručio je pokal za *fair play* predstavniku Dubrovnika

Kapetanu Trogira pokal za 3. mjesto uručio je Z. Merćep

Drugoplasiranom Elektroprijenosu pokal je dao M. Jurić

Pobjednici turnira – Zadrani – pokal su primili od S. Grcića

Došli zadrarski *dečki* na Turnir prvi put i *pomeli sve* pred sobom – najbolja su momčad, uigrani, profesionalni, predvođeni budnim *okom* baš takvog športaša – Slavka Šare, a imali su i najboljeg vratara Turnira Antu Dijana

U solinskom Športskom centru, 30. travnja o.g. održane su završne borbe jubilarnog Desetog malonogometnog turnira splitske Elektrodalmacije. Kako smo naglasili već u prošlom HEP Vjesniku, ove je godine turnir bio *ojačan* nastupima momčadi iz Zadra i Dubrovnika pa je, uz već ranije pridružene momčadi splitskog Proizvodnog i Prijenosnog područja te Sektora informatike, postao pravi primjer *hepovskog* zajedništva. (Šibenčani, koji su ovoga puta izostali, poslali su jedan simpatičan dopis u kojemu obećavaju dobru pripremu za nastup iduće godine, a *spas* od viška sijedih i zaobljenih trbušića nalaze u novim dresovima, koji skrivaju svaku nesavršenost).

Budući da naše sudionike ni višak adrenalina, ni dalmatinski temperament nisu uspjeli *posvdati*, upućujemo im sve naše čestitke.

TROGIRANI NADMOĆNO TREĆI

U susretu za treće mjesto snage su odmjerile momčadi Trogira i Projektnog, obje iz Elektrodalmacije. Trogir je pobijedio rezultatom 7 : 2. Golove za pobjednike postigli su V. Dvornik (4), J. Dorotić (2) i D. Barun (1), a za poražene J. Letica i G. Lovrić po jedan. I iz rezultata je vidljivo da su Trogirani bili nadmoćnija i puno bolja momčad, a kako smo čuli, izgubili su polufinalni susret, jer nisu bili kompletni. Međutim, treba naglasiti da su Projektanti bili najugodnije iznenađenje Turnira, jer ih nitko nije doživljavao kao favorite, a uspjeli su dogurati do četiri najbolje momčadi. Za sebe kažu da je momčad u pravom smislu s(p)retan spoj iskustva (N. Laušić i M. Čelan) i mladosti (F. Brekalo, F. Rogošić, T. Modrić), jer su svi spomenuti djeca naših zaposlenika. Uspjehu momčadi nedvojbeno je pridonijeo i Tonči Pavlinović, u *privatnom životu* aktivni sudac *velikog baluna*.

U finalnom susretu, za prvo mjesto su se borile momčadi Zadra i Elektroprijenosa I. Golovima R. Dijana (2) i Z. Jakušića (1), Zadrani su pobijedili rezultatom 3 : 1. Gol za Elektroprijenos I dao je Boris Avramović,

Zadar i Elektroprijenos u borbi za 1. mjesto

Finalisti sa sucima

njihov najbolji igrač i pravi nogometni znalac. Razloge za njihov poraz možda bi trebalo tražiti u odsustvu njihova voditelja *čvrste ruke* – Frane Peroša, koji je zbog važnih obiteljskih razloga morao izbiti.

ZADRANI POMELI SVE PRED SOBOM

Što reći o pobjednicima? Za njih bi vrijedilo ono *narodno*: prvo pa muško, ili *cezarijansko* „*Veni, vidi, vici*“. Došli *dečki* na Turnir prvi put i *pomeli sve* pred sobom. Najbolja su momčad, uigrani, profesionalni, predvođeni budnim *okom* baš takvog športaša – Slavka Šare. Uz sve to, imali su i najboljeg vratara Turnira Antu Dijana, za što je nagrađen i posebnim pokalom. Najkraće rečeno, Zadrani su bili najbolji i zasluženo su prvaci.

Nakon odigranih utakmica, uslijedili su svečaniji trenuci: podjela pokala pobjednicima i najboljima. Za najboljeg strijelca Turnira proglašen je Romeo Jović iz momčadi Makarske. On je kao i Veljko Dvornik iz Trogira, postigao osam pogodaka, ali u manje utakmica.

DUBROVČANIMA – KAPA DOLJE!

Pokal za *fair play* uručen je momčadi Dubrovnika, koja je ostavila najupečatljiviji dojam. Mogu se podičiti vrlo profesionalnim pristupom i opremom (medicinska oprema, pokretni stol za masažu) te najangažiranijim voditeljem, *legendarnim* Željkom Batinovićem – Campom. On je, primjerice, raspored svojih igrača pripremao i *vizualno* – na

odgovarajućoj ploči. Jednoglasno, od svih sudionika pohvaljeni su i zbog svoje ustrajnosti i *voljnog momenta*. Njihovo putovanje na utakmice traje i po četiri sata u jednom smjeru, a mora se priznati da nije lako nakon toga biti u *punoj snazi* za provođenje svih voditeljevih taktičkih zamisli. I svi se slažu da su u četvrtfinalu ispalili *nesretno* – udarcima s bijele točke. Zbog svega toga – Dubrovčanima *kapa dolje!*

Moramo pohvaliti i suce općinske lige malog nogometa: G. Petričevića, I. Ninčevića, T. Galića i M. Grgurinovića. Pohvalimo i čelnike HES-a – Miru Jurić

a, Mladena Borzića i Zvonu Merčepa, predvođenima njihovim novim predsjednikom Slavkom Grcićem, koji su pomogli u organizaciju Turnira i svečane večere svih sudionika finala.

Na kraju, ali nikako i manje važno, ovogodišnji Turnir ostat će zapamćen i po zanimljivoj inicijativi da se započne organizirati HEP-ova lige malog nogometa na razini Dalmacije. Zaželimo im da u tomu uspiju.

Veročka Garber
Snimio: Nardi Nardelli

Pobjednička momčad Zadra

Pobijedili branitelji Elektroprimorja

Na Desetim športskim susretima ROZH-a sudjelovalo je približno 200 branitelja

Na jubilarnim 10. po redu Športskim susretima branitelja Regionalnog odbora zapadne Hrvatske, održanima tijekom posljednjeg travanjskog vikenda u Umagu, s osvojenih 19 bodova u devet športskih disciplina - športska momčad branitelja Elektroprimorja u ukupnom plasmanu, bila je uvjerljivo najbolja.

Drugo mjesto osvojila je Elektrolika s devet, a treće HE Rijeka s osam bodova. Natjecalo se približno 200 branitelja svrstanih u devet momčadi. Osim osvajača medalja, nastupile su momčadi TE Rijeka, HE Senj, PrP Rijeka, Elektroistra, TE Plomin i HE Vinodol.

Susrete je otvorenima proglasio predsjednik UHB HEP-a 1990. - 1995. Ivica Kopf, a prije toga glasnogovornik i donedavni predsjednik Udruge Tihomir Lasić otpjevao je hrvatsku himnu. Nakon pročitanih imena svih preminulih branitelja ROZH-a, minutom šutnje odana im je počast.

Uz predsjednika UHB HEP-a Ivicu Kopfa, susrete su svojom prisutnošću uveličali brojni gosti, a mješoviti pjevački sastav Elektrodalmacija braniteljima je darovao svečani koncert.

Predsjednik ROZH-a Davor Tomljanović u svom prigodnom obraćanju braniteljima, između ostaloga, je rekao:

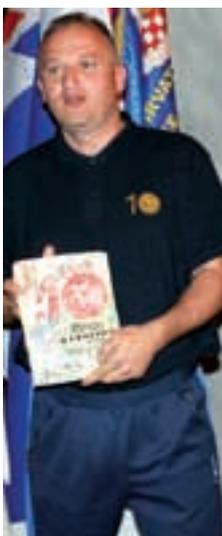
- Dragi moji prijatelji. Veliki je uspjeh vidjeti vas u ovolikom broju. Tako nije bilo u početku, kada smo se nas pedesetak prvi puta okupili u Karlobagu. Od Karlobaga, preko Bjelolasice, Rovinja do našeg dragog Umaga, povećavao se broj sudionika, ali i kvaliteta susreta. Nadam se da će ovi naši jubilarni susreti proteći u korektnom športskom nadmetanju te da će pobijediti najbolji. Ove godine pokušat ćemo uvesti jednu novinu - na Memorijal Branko Androš više nećemo slati pobjednike s naših susreta, nego ćemo momčad ROZH-a ekipirati najboljim

Susrete je otvorenima proglasio predsjednik UHB HEP-a 1990. - 1995. Ivica Kopf

Branitelje i goste pozdravio je predsjednik ROZH-a Davor Tomljanović, a uz njega su Ivica Kopf, Tihomir Lasić, Darko Mikulić, Romeo Galović, Aldo Setić, Mladen Bakula i Darko Lavra (s lijeva na desno)

Pobjednici nisu dobivali medalje, već umjetnički oblikovane pločice autorice kiparice Margarete Krstić, zaposlenice Elektroprimorja, s kojima su rado pozirali

Na športskim nogometnim, kuglačkim i šahovskim borilištima vodila se fer, ali i žestoka borba

pojedincima iz svih ogranaka te konačno pokušati polučiti bolji rezultat.

Premda športski rezultati jesu važni, prigodom športskih susreta branitelja, najvrijedniji su lijepi odnosi ljudi i zajednički provedeni trenuci.

Ivica Tomić

KONAČNI REZULTAT – POREDAK

Poredak	Momčad	Bodovi
1.	ELEKTROPRIMORJE	19
2.	ELEKTROLIKA	9
3.	HE RIJEKA	8
4.	TE RIJEKA	7
5.	HE SENJ	3
6.	PrP RIJEKA	3
7.	ELEKTROISTRA	1
8.	TE PLOMIN	1
9.	HE VINODOL	0

Rezultati po športskim disciplinama	KUGLANJE 1. ELEKTROPRIMORJE 2. ELEKTROLIKA 3. HE RIJEKA 4. HE VINODOL 5. TE RIJEKA 6. PrP RIJEKA
MALI NOGOMET 1. ELEKTROLIKA 2. ELEKTROPRIMORJE 3. PrP RIJEKA	PIKADO 1. HE RIJEKA 2. TE RIJEKA 3. TE PLOMIN
STOLNI TENIS 1. HE SENJ 2. ELEKTROPRIMORJE 3. TE RIJEKA	BOČANJE 1. ELEKTROPRIMORJE 2. TE RIJEKA 3. PrP RIJEKA
ŠAH 1. ELEKTROPRIMORJE 2. TE RIJEKA 3. PrP RIJEKA	KOŠARKA 1. ELEKTROPRIMORJE 2. ELEKTROLIKA 3. HE RIJEKA
STRELJAŠTVO 1. ELEKTROPRIMORJE 2. ELEKTROLIKA 3. ELEKTROISTRA 4. HE RIJEKA 5. TE RIJEKA 6. HE VINODOL	TENIS HE RIJEKA

Najbolji – Zagrepčani

Ivica Tomić

Na 9. športskim susretima ROSH-a sudjelovalo je 150 branitelja iz Zagreba, Siska, Karlovca, Varaždina i Bjelovara

Na svečanom otvorenju susreta, u ime odsutnog predsjednika UHB HEP-a Ivica Kopfa, sudionike je pozdravio donedavni predsjednik Tihomir Lasić

Najbolji pojedinci u svim športovima imat će čast braniti boje reprezentacije Regionalnog odbora središnje Hrvatske na Memorijalu „Branko Androš“, koji se tradicionalno svake godine održava u listopadu

Športska momčad Zagreba je na 9. športskim susretima branitelja ROSH-a, održanima od 11. do 13. travnja o.g. u Umagu, s ukupno osvojena 23 boda osvojila prvo mjesto u ukupnom poretku.

Drugi je bio Sisak s 21, treći Bjelovar s 18, četvrti Varaždin s 15 te peti Karlovac s 13 osvojenih bodova.

Natjecanja su održana u malom nogometu, stolnom tenisu, šahu, streljaštvu, kuglanju i beli. Najbolji pojedinci u svim športovima imat će čast braniti boje reprezentacije Regionalnog odbora središnje Hrvatske na Memorijalu „Branko Androš“, koji se tradicionalno svake godine održava u listopadu.

Ukupno se natjecalo 150 branitelja. Prije ogleđa na športskim terenima, branitelje su pozdravili tajnik i predsjednik ROSH-a Zvonimir Vavro i Vladimir Čale, u ime Elektroistre Aldo Šetić iz Ureda direktora, u ime ROZH-a predsjednik Davor Tomljanović te u ime opravdano odsutnog predsjednika UHB HEP-a 1990. – 1995. Ivica Kopfa, donedavni predsjednik udruge Tihomir Lasić.

Susreti su protekli u fer borbi i ugodnom i prijateljskom ozračju.

Fer i športsku borbu i mnogo uspjeha natjecateljima je poželio i predsjednik ROZH-a Davor Tomljanović

U ime direktora Elektroistre Davora Miškovića, branitelje je pozdravio Aldo Šetić

Veliki prijelazni pokal, zaslužen je u rukama Stipe Rašića, voditelja reprezentacije Zagreba, a uz njega su i tajnik ROSH-a Zvonimir Vavro i predsjednik Vladimir Čale

U malom nogometu najviše umijeća pokazali su Sišćani

MOMČAD	1. mjesto	2. mjesto	3. mjesto	4. mjesto	5. mjesto	ukupno bodova
	5 bodova	4 boda	3 boda	2 boda	1 bod	
BJELOVAR		2/8	3/9		1/1	18
KARLOVAC		1/4	1/3	2/4	2/2	13
SISAK	3/15		1/3	1/2	1/1	21
VARAŽDIN	1/5	1/4		2/4	2/2	15
ZAGREB	2/10	2/8	1/3	1/2		23

MALI NOGOMET	poredak	momčad	Gol-razlika	bodovi
	1.	SISAK	12:1	5
	2.	ZAGREB	11:5	4
	3.	KARLOVAC	5:6	3
	4.	VARAŽDIN	4:8	2
	5.	BJELOVAR	5:9	1

Zagrepčani su bili najbolji i u beli...

STOLNI TENIS	poredak	momčad	bodovi
	1.	VARAŽDIN	5
	2.	BJELOVAR	4
	3.	ZAGREB	3
	4.	KARLOVAC	2
	5.	SISAK	1

...dominirali su i u kuglanju

STRELJAŠTVO	poredak	momčad	rezultat	bodovi
	1.	SISAK	512	5
	2.	VARAŽDIN	485	4
	3.	BJELOVAR	437	3
	4.	ZAGREB	368	2
	5.	KARLOVAC	345	1

KUGLANJE	poredak	momčad	rezultat	bodovi
	1.	ZAGREB	320	5
	2.	BJELOVAR	290	4
	3.	SISAK	254(56)	3
	4.	VARAŽDIN	254(58)	2
	5.	KARLOVAC	226	1

ŠAH	poredak	momčad	bodovi
	1.	SISAK	5
	2.	ZAGREB	4
	3.	BJELOVAR	3
	4.	KARLOVAC	2
	5.	VARAŽDIN	1

Momčad Siska imala je i najjače igrače na 64 crno-bijela polja

BELA	poredak	momčad	bodovi
	1.	ZAGREB	5
	2.	KARLOVAC	4
	3.	BJELOVAR	3
	4.	SISAK	2
	5.	VARAŽDIN	1

Autor: STJEPAN OREŠIĆ	FILM RONALDA NEAMEA IZ 1972. GODINE	ŽENA OD- VJETNIK, ADVO- KATICA	POPULARNI SPLITSKI GLUMAC, BORIS	PUČKO MUŠKO IME (SRDAN)	AMERIČKI SPISA- TELJICA, AMY	JOAKIM OD MILJA	PRIKAZ, PLAN (mn.)	RANIJA SLOVENSKA SKIJAŠICA	RENIJ	"SOUTH"	STARIJI TIP MALOG TALIJSKO- GOTOVINO- MOBILA	VRELO NA MORSKOM DNU	DESNI PRITOK SEINE
PODSTA- NARSKI ODNOS													
ODGOVA- RANJE KOGA OD ČEGA										GLUMAC LEVY			
ŽENSKI SVODNIK, SVODILJA									DJELA NEKOG AUTORA	PRILIČNO VELIKI			
VRSTA PUME					NERASPO- LOŽENJE (mn.)					VOLUMEN			
SLOVENSKI PISAC, SIMON					LIŠAJ NA BRADI	TABLICA							ZNAKOVI, AMBLEMI OD METALA
"DIAT TEST INDI- CATOR"				PRIBLI- ŽITI ŠTO								"ZAPAD"	
S DRUGE STRANE				POZNATI TOLSTOJEV ROMAN				ODMETNIK, HAININ (tur.)					ISPISI- VANJE
NIKAL			ZAKUP (lat.)					KOBRA, NAOČARKA					
VODENA OTOPINA OCTENE KISELINE			ESKIMSKA VJETROVKA		POVEZ OKO FESA, SARUK						PRIMOŽ ČERIN		
TROPSKA ZAČINSKA BILJKA					"LOGARI- TAM"				URLIK				
AUSTRIJA		OBAVIJA- TI SE											
TALIJSKI SKLA- DATELJ BOITO		GRADANIN RIMA											
PRITOK GUADAL- QUIVIRA U ŠPANJOL- SKOJ					"SIEMENS"								
"AUTO- MOTO KLUB"				UGO TOGNAZZI									
NIKOLAJ LJESKOV			"MISTER"		IAKO, PREMDA								STARO- RIMSKI PRAVNIK, GAJ KAPITON
VALJAK ZA RAZVLA- ČENJE TIJESTA (mn.)			NBA- KOŠARKAŠ, JASON										
JEDINI PRIMJERAK ČEGA													
GRČEVITO PLAKANJE, JECANJE													
RANIJI TENISAČ ČESNOKOV													

Odgonetka križaljke iz prošlog broja - vodoravno:

Božanstvenost, Emilio Estevez, zavisnost, Anja, Ilonka, agrar, zet, etat, Lina, L(ukas) N(ola), statirati, aorta, orasi, M, Z, Artamon, Sar, Natorp, Liv, L(inda) E(vans), anapest, crtež, sara, trkačica, Ilirci, tic, indij, uzance, A(ndre)A(gassi), Aon, C, ŠK, C, istaci, Jernej, Ankara.

Priprema za svibanjske Igre

Regionalni odbor istočne Hrvatske Udruge hrvatskih branitelja Hrvatske elektroprivrede 1990-1995. je 12. travnja o.g., na terenima Elektroslavonije na osječkom Zelenom polju te streljani TE-TO Osijek HEP Proizvodnje, organizirao međugranske športske susrete. Budući da se zbog loših vremenskih okolnosti natjecanja nisu mogla održati na otvorenom, oko stotinu natjecatelja svoja su športska umijeća pokazala u disciplinama koje dopušta zatvoreni prostor, odnosno u kuglanju, šahu, stolnom tenisu, pikadu i streljaštvu.

Športske susrete otvorio je predsjednik ROIH-a Ivica Kopf i tom je prigodom rekao:

- Ovo nisu samo športski susreti, nego je to i prigoda za druženje na način koji nam nedostaje. Kao branitelji u svojim organizacijskim jedinicama u Hrvatskoj elektroprivredi, mi smo razdvojeni. Međutim, zato se Udruga branitelja trudi da se mi - zaposlenici HEP-a, sastajemo, družimo i da budemo zajedno. Ove športske ogledne iskoristit ćemo kao pripremu za naše svibanjske Igre, koje će se održati u Umagu.

D.Karnaš

Zbog lošeg vremena, svečanost otvorenja Športskih susreta održana je u restoranu na Zelenom polju

Rezultata kuglačkih natjecanja branitelja HEP-a ne bi se postidjeli ni neki prvoligaški klubovi

Susrete je otvorio predsjednik ROIH-a Ivica Kopf, najavivši svibanjske Igre

Natjecanja u streljaštvu održana su na streljani u krugu TE-TO Osijek

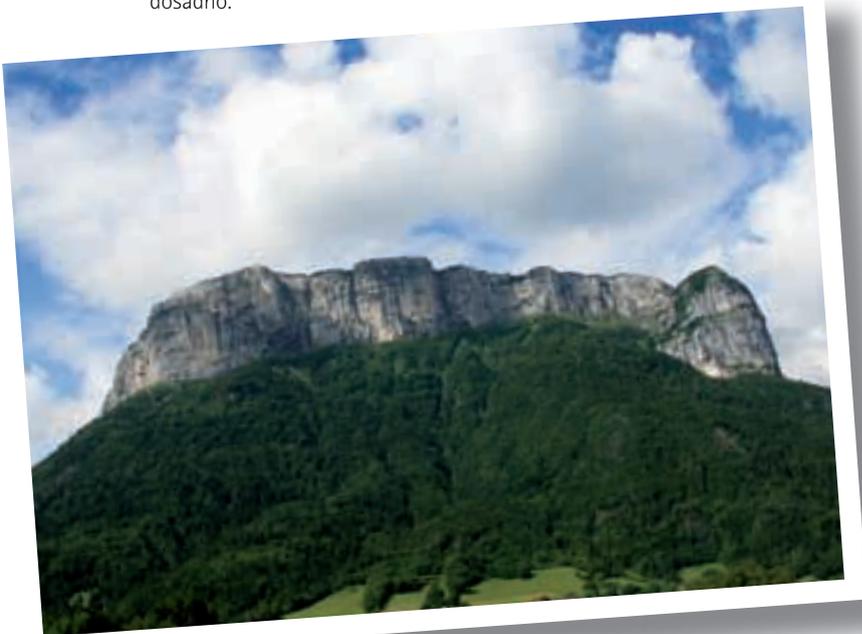
Napeto je bilo i na šahovskim pločama

Cezanneu je, na sreću, bilo dosadno

Marina Kelava

Da je ovih dana Paul Cezanne ovamo došao, sigurno mu ne bi bilo dosadno, slikarstvo bi možda izgubilo jednu izvrsnu sliku, ali bi on uživao – ako je volio vodu, mogao je jedriti, veslati, roniti, isprobati kitesurfing, kajakariti i skijati na vodi – ako je više bio čovjek koji voli planine, mogao se satima voziti brdskim biciklom, skijati, planinariti, penjati se – ako su ga privlačile visine, paragliding bi mu se sigurno svidio ili vožnja balonom

– Ne postoji bolje mjesto na svijetu za vodene sportove, uvjerava me Clementine Lucine, europska prvakinja u skijanju na vodi. Riječ je o jezeru na jugu Francuske, Annecy. Smještena sam u hotelu Le Lac, u jednom od sela na obali jezera, Talloiresu. Tu je negdje sjedio i Paul Cezanne krajem 19. stoljeća i slikao svoju poznatu impresionističku sliku "Jezero Annecy". Priča se da mu je bilo toliko dosadno da je počeo slikati, piše u vodiču po jezeru. Neobična konstatacija za jedan vodič. Cezanne nije imao sreće. Da je ovih dana došao ovamo, sigurno mu ne bi bilo dosadno.

Slikarstvo bi možda izgubilo jednu izvrsnu sliku, ali Paul Cezanne bi uživao. Ako je volio vodu, mogao je jedriti, veslati, roniti, isprobati kitesurfing, kajakariti i skijati na vodi. Ako je više bio čovjek koji voli planine, mogao se satima voziti brdskim biciklom, skijati, planinariti, penjati se. Ako su ga privlačile visine, paragliding bi mu se sigurno svidio ili vožnja balonom.

U turističkoj zajednici ponudu sažimaju u jednu rečenicu: "Ovdje imamo sve. Tko može bolje? Nitko.", tvrde. Taj *laboratorij* na otvorenom jedinstven je za testiranje opreme i objašnjavaju nam zašto je u toj regiji nastalo toliko svjetski poznatih proizvođača *outdoor* opreme, TSL, Fusalp, Salomon, Millet... U tvornici Salomon u blizini Annecyja proizvode se skije, na kojima je skijala i Janica Kostelić, ali ne dopuštaju nam fotografiranje u pogonima.

BAJKOVITI ANNECY I PRIKLADNE LEGENDE

Da osim u Salomonu nismo baš u *milosti* kod još nekih, pokazalo je, međutim, mračno i kišno nebo. U planinama se vrijeme brzo mijenja pa nam preostaje samo čekati promjenu na bolje. Nekad se smatralo da su jezera podzemne palače od dijamanta, dragulja i kristala, iz kojih izlaze vile, vještice, nimfe i sirene te odvlače ljude u zamišljene svjetove ili u smrt. Mnoge legende ovoga kraja spominju upravo takva bića. Samostan u Talloiresu pretvoren je u hotel, a priča se da je postojao "leteći redovnik". Starac Germain bolovao je od reumatizma i kada više nije mogao svaki dan na misu, postao je jako tužan. Anđeli su se sažalili nad njim pa su ga svaki dan leteći nosili do crkve.

Grad Annecy izgleda toliko bajkovito da se čini pomalo nestvarnim pa se ni legende ne čine nemogućim. Presijecaju ga kanali kojima plivaju labudovi i patke. Uz kanale su kafići puni dokoličara. Slikar u zamrljanoj kuti s francuskom kapicom sjedi uz kanal i slika. Lokalni pijanac drijema na klupi. Sirevi vire iz izloga prodavaonica, a ulice po kojima su uredno označene biciklističke staze sjaje se od nedavne kiše. Cvijeće je posvuda.

NAJFOTOGRAFIRANIJA ZGRADA ZATVORA, NAKON EIFFELOVOG TORNJA

Ovdje se nikomu ne žuri, čini se. Na otočiću usred jednog od kanala nalazi se stari zatvor za kojeg

lokalci tvrde da je druga najfotografiranija zgrada u Francuskoj, nakon Eiffelovog tornja, dakako. Drugi kanal, ispunjen privezanim brodicama, premošćuje Pont des Amours ili Most ljubavnika. Annecy je, osim po zatvoru, poznat i po Festivalu animiranog filma koji se održava u lipnju.

Nije samo Cezanne našao inspiraciju na ovom jezeru. Andre Gide je u Menthon-Saint-Bernardu pisao romane, filozof Hypolite Taine živio je u Talloiresu, a Patrick Modiano radnju je svoga romana "Villa triste" smjestio na jezero. Ipak ni ovaj *komadić* slatke vode nije oslobođen problema s kojima se muči mediteranska obala. Veliki dio poljoprivrednog zemljišta u Doussardu, na drugom kraju jezera, već je pretvoren u građevinsko zemljište. Proces pretvaranja poljoprivrednog zemljišta u građevinska sada je u zamahu i na hrvatskom Jadranu, a pretjerana urbanizacija dugoročno prijeto ugroziti privlačnost mjesta turistima.

KRAVA KOLIKO I LJUDI

U planinama iznad jezera nekoliko je poznatih skijališnih gradića. U Le Grand-Bornard, osim skijaša, vole i krave. To je najveće farmersko selo u regiji Haute-Savoie, sa šezdesetak farmi, a krava ima koliko i ljudi, približno dvije tisuće. Skulpture krava su posvuda, čak su nacrtane na zidovima. Le Grand-Bornard je svjetski centar *kravlj*e umjetnosti. Ovdje kažu da i krava ima svoja građanska prava. Kroz stakleni zid restorana gledamo krave koje pasu dok mi kušamo planinske specijalitete. Ispod dvije goleme napuhane krave, dva kuhara u velikim loncima miješaju kobasice u vinskom umaku.

U La Clusazu se žičarom može odvesti s brdskim biciklom na 1700 m nadmorske visine i potom uživati u kilometrima spusta, po cesti ili šumskim stazama. Ovdje postoji čak 13 *cross-country* ruta, od kojih smo neke isprobali uhvativši trenutke kada se nebo *odmaralo* od kiše. Zbog velike količine padalina tih dana, biciklom smo se vozili kroz blato, ali užitek u pogledu na snijegom prekrivene vrhunce Alpa nadoknadio je blatnjavu odjeću.

La Clusaz je i centar proizvodnje kravljeg sira reblochon pa je i on na jelovniku. "Le Reblochon fermier" kralj je sireva toga područja. Proizvodi se od 13. stoljeća od mlijeka krava koje pasu na cvjetnim livadama planina Aravis, a spreman je za konzumiranje nakon što u podrumima odleži tri do četiri tjedna. Taj se sir koristi i za pripremu lokalnog specijaliteta "tartiflette", jela koje osim sira sadrži krumpire, komadiće slanine i luk. Uz dodatak raznih šunki, kobasica i slanina, planinski je jelovnik, mora se priznati, doista kaloričan.

Sa spustom u La Clusaz i Sunce se odlučilo pojaviti i obasjati ovaj *komadić* Francuske u blizini švicarske granice. Mogli smo ga samo pozdraviti na odlasku, nadajući se da će nam kada se vratimo sljedeći put, biti naklonjenije.

DAN PLANETA ZEMLJE

HRVATSKA ELEKTROPRIVREDA D.D.

IZDAVAČ: HRVATSKA ELEKTROPRIVREDA d.d., SLUŽBA ZA ODNOS S JAVNOŠĆU I INFORMIRANJE, ODJEL ZA INTERNO INFORMIRANJE, ULICA GRADA VUKOVARA 37, ZAGREB
RUKOVODITELJ SLUŽBE: MIHOVIL BOGOSLAV MATKOVIĆ, e-mail: mihovil.matkovic@hep.hr
ĐURĐA SUŠEC, GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK I RUKOVODITELJ ODJELA ZA INTERNO INFORMIRANJE, e-mail: durda.susec@hep.hr
UREDNIŠTVO: TATJANA JALUŠIĆ - NOVINAR-UREDNIK, DRAGICA JURAJEVIĆ - NOVINAR-FOTOREPORTER, JELENA VUČIĆ - NOVINAR, TOMISLAV ŠNIDARIĆ - NOVINAR, IVAN SUŠEC -
FOTOGRAFIJA I OBLIKOVANJE
NOVINARI-SURADNICI: LUCIJA KUTLE (ZAGREB), VEROČKA GARBER (SPLIT, DISTRIBUCIJSKA DJELATNOST), MARICA ŽANETIĆ - MALENICA (SPLIT - PROIZVODNA I PRIJENOSNA
DJELATNOST), IVICA TOMIĆ (RIJEKA, PULA, GOSPIĆ), DENIS KARNAŠ (OSIJEK)
GRAFIČKO I LIKOVNO OBLIKOVANJE: PREDRAG VUČINIĆ
TAJNICA: MARICA RAK, ADMINISTRATOR: ANKICA KELEŠ
TELEFONSKI BROJEVI: 63-22-111 (CENTRALA), 63-22-202 (TAJNICA), 63-22-103 (UREDNIK), 63-22-738, 63-22-106 (NOVINARI), 63-22-819 (ADMINISTRATOR) TELEFAKS: 63-22-102
TISAK: TIVA TISKARA VARAŽDIN, TRG BANA JELAČIĆA 21, TELEFONSKI BROJ: 042/320-911